

BATIADALET

A N K A R A B A T I A D L İ Y E S İ D E R G İ S İ

ULUSLARARASI HUKUKTA DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI ve DOĞU AKDENİZ'DE YAŞANAN GELİŞMELER ÇERÇEVESİNDE SINIRLANDIRMA SORUNU

8

Cumhuriyet Savcısının Asliye Ceza
Mahkemeleri Duruşmalarındaki Rolü **18**

Depremde Meydana Gelen Zararlar

Nedeniyle Ceza Hukuku Sorumluluğu **30**

5651 Sayılı Kanun Kapsamında Sosyal Ağ

Sağlayıcıların Yükümlülük ve Sorumlulukları **38**

Hukuk Yargılamasında

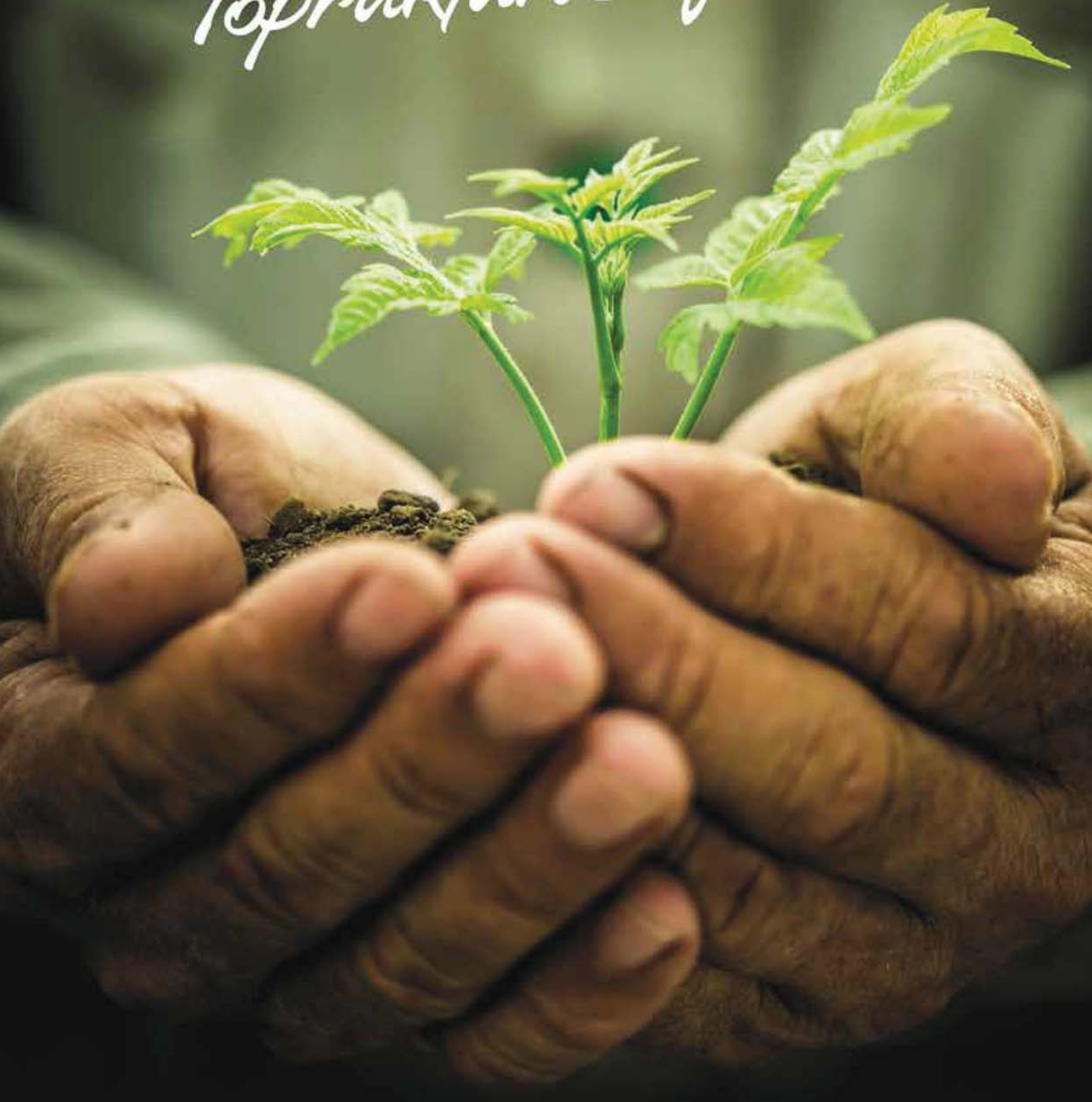
İstinaf Kanun Yolunda

Yapılamayacak işlemler **58**

Şehit ve Gazilik Haklarının

Yasal Zeminini **108**

Toprakta Sofralara

TARIM KREDİ
BİRLİK
TARIM ÜRÜNLERİ A.Ş.

Bu derginin basımında, yayımlanmasında, tasarımında ve posta hizmetlerinde hiçbir kamu harcaması yapılmamıştır. Tüm giderler reklam veren kurumlarca karşılanmaktadır.

İMTİYAZ SAHİBİ

Gökhan KARAKÖSE

Ankara Batı Adliyesi Adına
Cumhuriyet Başsavcısı

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Tuncay BOZDOĞAN Cumhuriyet Başsavcı Vekili

YAYIN KURULU

Tuncay BOZDOĞAN Cumhuriyet Başsavcı Vekili
İlhami DEMİRKOPARAN Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı
Serkan KÖSE Cumhuriyet Savcısı

EDİTÖRLER

Musa AYGÖR Zabıt Katibi
Yalçın BORA Zabıt Katibi

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Günay DOĞAN Yazı İşleri Müdürü

YAYIN TÜRÜ VE SÜRESİ

Yerel Süreli Yayın,
6 Ayda bir çıkar.
Ücretsizdir.

BASIM TARİHİ

Şubat 2021

TASARIM ve BASIM YERİ

7 Punto Tasarım ve Matbaacılık
Kazım Karabekir Caddesi no:95/47
İskitler/ANKARA
Tel: 0312 342 42 55
bilgi@7punto.com

YÖNETİM YERİ

Oğuzlar Mahallesi Prof Dr. Necmettin
Erbakan Caddesi No:52
Etimesgut/ANKARA
Tel: 0312 246 40 00
ankarabaticbs@adalet.gov.tr

Eserlerinizin BATIADALET dergisinde yayınlanması için
ankarabaticbs@adalet.gov.tr e-posta adresine gönderebilirsiniz.

Dergimizde yayınlanan eserlerin sorumluluğu eser sahiplerine
aittir ve telif ücreti ödenmez.

BATIADALET
ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

Saygıdeğer okurlarımız, kıymetli meslektaşlarım,

24.12.2020 tarihi itibarıyla 1160 sayılı Adli Yargı Kararnamesi ile Ankara Batı Adliyesi Cumhuriyet Başsavcılığı görevine atanmış bulunmaktayım. BATIADALET dergisi vasıtasıyla sizlerle buluşmanın heyecanı ve mutluluğu içerisindeyim. Öncelikle Covid-19 pandemisi nedeniyle zor bir yıl olan 2020 yılını bitirerek, 2021 yılına merhaba dediğimiz bugünlerde tüm hâkim ve Cumhuriyet savcılarımızın, adliye personelimizin, avukatlarımızın ve siz değerli okuyucularımızın yeni yılını kutluyor, yeni yılın tüm yargı camiası ve milletimiz için hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Ayrıca Covid-19 nedeniyle kaybettığımız meslektaşlarımıza, personelimize, kamu görevlilerimize ve tüm vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı ve sabır diliyorum.

Kutsal olarak gördüğüm Cumhuriyet savcılığı görevine başladığım ilk günden bugüne kadar tüm değerli meslektaşlarım gibi özveriyle yaptığım görevimi Ankara Batı Adliyesinde de aynı heyecan ve istekle kıymetli meslektaşlarım ve adliye personelimiz ile icra edecek olmaktan duyduğum mutluluğu belirtmek istiyorum. Adliyemizde görevli hakimlerimizin, Cumhuriyet savcılarımızın ve personelimizin özverisiyle, güven veren ve erişilebilir bir adalet sistemi anlayışıyla adil bir şekilde çalışmaya gayret ediyoruz.

Bilindiği üzere hak, kişilerin hukuk düzenince korunan menfaattir. Hukuk ise kişilerin haklarını teminat altına almak üzere düzenlenmiş kurallar bütünüdür. Gelişen ve değişen günümüz koşullarında suç çeşitleri çoğalmakta, adliyelerimizin iş yükü her geçen gün artmaktadır. Biz hâkim ve Cumhuriyet savcılarının görevi kişilerin haklarının korunması amacıyla kanunlar çerçevesinde hareket etmek suretiyle makul sürede adaleti tesis etmektir. Güven veren ve erişilebilir bir adalet hizmeti

sunduğumuzda buna bağlı olarak çok şey kendiliğinden düzelecektir. Vermiş olduğumuz kararların doğrudan insanlara ve çevrelerine etki ettiği gerçeğini unutmaksızın, insan hak ve özgürlüklerinin korunup gelişmesinde, adaletin etkin, tarafsız, verimli ve hızlı bir şekilde sağlanmasında yargının büyük görev ve sorumluluğu olduğu bilinciyle hareket etmek bu açıdan önemlidir.

Sevgili meslektaşlarım ve kıymetli okurlarımız, adaletin insanlığın varlığı ve geleceği için ne denli önemli olduğu şüphesiz hepimizce bilinmektedir. Asırlar önce yaşamış ünlü düşünür Yusuf Has Hacı Kutadgu Bilig adlı eserinde; "Adalet göğün direğidir. O yıkılırsa gökyüzü yerinde duramaz. Memleketi alan onu kılıç ile almıştır, memleketi tutan onu kalem ile tutmuştur.", "Eğer devamlı ve ebedi beylik istiyorsan adaletten ayrılma ve halk üzerinden zulmü kaldır." sözleriyle adaletin devlet ve toplum için önemine dikkat çekmiştir. Adalet insanların bir arada yaşamalarının, devletin ve toplumun temel taşıdır. Kutsal olarak gördüğümüz ve adaletin sağlanmasını amaç edinen bu değerli mesleği yaptığımız sürece adaletten asla ayrılmamanın önemini bir saniye dahi olsa unutmamak gerekir diye düşünüyorum.

Dergimiz adeta bir köprü gibi siz değerli okurlarımız ve saygıdeğer meslektaşlarım ile uzaktan da olsa güncel hukuk bilgilerimizi, deneyimlerimizi paylaşma, adliyemizde gerçekleşen faaliyetler ve gelişmelerden sizleri haberdar etme görevi üstlenmektedir. Dergimiz vesilesiyle sizlerle buluşmanın bizler için bir onur olduğunu belirtmek isterim.

Adliyemizin yayın organı olarak faaliyet gösteren BATIADALET dergisinin yayına hazırlanmasında emeği geçen herkese ve siz değerli okuyucularımıza, adliyemizde görev yapan tüm meslektaşlarıma ve personelimize teşekkürlerimi, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Gökhan KARAKÖSE

Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı

Kıymetli BATIADALET dergisi okurları;

BATIADALET dergisi olarak yeni yılın ilk sayısı ile sizlerle tekrar buluşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Geride bıraktığımız yıl tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de koronavirüs salgınının etkisi altında zorlu bir süreç olarak geçti. Yeni yılda tüm dünyayı etkisi altına alan bu salgının bir an önce bitmesini, yeni yılın tüm dünyada ve ülkemizde sağlıklı ve huzurlu geçmesini temenni ediyorum. 2021 yılının adalet camiasına, adliyesimizde görev yapan tüm hakim ve Cumhuriyet savcılarımız ile personelimize ve tüm milletimiz için hayırlara vesile olmasını yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

BATIADALET dergisi olarak yayın hayatına başlamamızda büyük emeği ve katkısı bulunan Cumhuriyet Başsavcımız Sayın Ahmet AKÇA'nın Hakimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesinin 24/12/2020 tarihli Adli Yargı Kararnamesi ile Ankara Cumhuriyet Başsavcısı olarak atanması dolayısıyla kendisine yeni görev yerinde muvaffakiyet temenni ediyorum. Dergimize yapmış olduğu kıymetli katkılardan dolayı bir kez daha teşekkürlerimi iletiyorum.

BATIADALET dergisi olarak siz kıymetli okurlarımıza değerli içerikler sunmak adına elimizden gelen çabayı gösteriyoruz. Bu sayımızda da hukuka, adalete ve yaşama dair kıymetli yazıları siz değerli okurlarımızın beğenisine sunduk. Sizlerin de dergimize vermiş olduğu kıymetli katkılardan ve geri dönüşlerden dolayı oldukça mutluyuz.

2020 Adli Yargı Kararnamesi ile adliyesimizde göreve başlayan başta Cumhuriyet Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE olmak üzere, adliyesimize atanan hakim ve savcılara hoş geldiniz diyerek yeni görevlerinde başarılar diliyorum. Ankara Batı Adliyesinden ayrılan meslektaşlarıma da yeni görev yerlerinde sağlık ve başarı dileklerimi sunar, kararnamenin tüm yargı camiamıza ve meslektaşlarımıza hayırlı olmasını temenni ederim.

Dergimizi takip eden tüm okurlarımıza da yeni sayımızda tekrar buluşuncaya kadar sağlık, mutluluk ve esenlikler dilerim. Kalın sağlıklıyla.

Şenel ALTINAY

Ankara Batı Adli Yargı
Adalet Komisyonu Başkanı

ULUSLARARASI HUKUKTA
DENİZ YETKİ ALANLARININ
SINIRLANDIRILMASI ve DOĞU
AKDENİZ'DE YAŞANAN
GELİŞMELER ÇERÇEVESİNDE
SINIRLANDIRMA SORUNU

8

CUMHURİYET SAVCISININ
ASLİYE CEZA MAHKEMELERİ
DURUŞMALARINDAKİ
ROLÜ

18

DEPREMDE MEYDANA
GELEN ZARARLAR
NEDENİYLE
CEZA HUKUKU
SORUMLULUĞU

30

5651 SAYILI KANUN KAPSAMINDA SOSYAL
AĞ SAĞLAYICILARIN YÜKÜMLÜLÜK ve
SORUMLULUKLARI

38

HUKUK YARGILAMASINDA
İSTİNAF KANUN YOLUNDA
YAPILAMAYACAK İŞLEMLER

58

ŞEHİT ve GAZİLİK
HAKLARININ
YASAL ZEMİNİ

108

İÇİNDEKİLER

Uluslararası Hukukta Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz’de Yaşanan Gelişmeler Çerçevesinde Sınırlandırma Sorunu	8
Cumhuriyet Savcısının Asliye Ceza Mahkemeleri Duruşmalarındaki Rolü	18
Ulucanlar	24
Depremde Meydana Gelen Zararlar Nedeniyle Ceza Hukuku Sorumluluğu	30
Depremden Doğan Zararlarda Zamanaşımı	34
Yanıklara (Şiir)	37
5651 Sayılı Kanun Kapsamında Sosyal Ağ Sağlayıcıların Yükümlülük ve Sorumlulukları	38
Ankara Batı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü	42
Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında “Gerekçeli Karar Hakkı”	46
Tespahi Anlamak	54
Hukuk Yargılamasında İstinaf Kanun Yolunda Yapılamayacak İşlemler	58
Gazâli Düşüncesinde Adalet ve Sosyal Adalet	70
Adli İstatistiklerin ve UYAP’a Veri Girişinin Önemi	76
Önemli Bir Hava Kirletici Olarak Kalıcı Organik Kirleticiler (KOK)	80
Günlük Yaşam, Covid-19 ve Ruh Sağlığı	84
Fotoğrafa ve Fotoğrafçıya Dair...	86
Adli Birimlerin Karşılaşabileceği Adli Tıbbi Muhtemel Sorunlar ve Çözüm Önerileri	92
Boşluğa Atılan İlk Adım... Emeklilik...	98
Vergi Yargılama Hukukunda Bir İspat Vasıtası Olarak “Tanıklık”	102
Aşk Odur Ki Bedeli Can Pahası (Şiir)	107
Şehit ve Gazilik Haklarının Yasal Zemini	108
Ben Aşkımı Zamana Terk Ettim (Şiir)	115
Adliyemizden Haberler	116

ANKARA BATI

ADALET SARAYI

Teşekkür mesajı,

BATIADALET dergisinin beşinci sayısında yeniden değerli okurlarımızla birlikte olmanın heyecanı ve mutluluğu içerisindeyiz.

BATIADALET dergisini; yargı camiamız ve toplumun farklı kesimleriyle iletişimde bir köprü olması, muhtevası ve kalitesiyle akıllarda yer ederek kalıcı olması ve her daim faydalanılacak bir eser olması ilkeleriyle hareket ederek kuran, ilk imtiyaz sahibi olan, Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun 24 Aralık 2020 tarihli kararname ile Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına atanan Sayın Ahmet AKÇA'ya teşekkür eder, yeni görevinde başarılar dileriz.

Aynı düşünce ve ilkeler çerçevesinde hazırlamaya çalıştığımız dergimizi siz değerli okurlarımızın beğenisine sunarız.

YAYIN KURULU

ULUSLARARASI HUKUKTA DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI ve DOĞU AKDENİZ'DE YAŞANAN GELİŞMELER ÇERÇEVESİNDE SINIRLANDIRMA SORUNU

DR. ÖĞR. ÜYESİ YASIN POYRAZ

AYBÜ Hukuk Fakültesi
Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı

GİRİŞ

Devletler, denizler üzerinde daha fazla hâkimiyet kurma düşüncesine tarih boyunca hep sahip olmuştur. Coğrafi ve fizikî anlamda denizler bir bütün oluştursa da, üzerinde devletlerin sahip olduğu hak ve yetkiler bakımından, yüzyıllar boyunca oluşan kurallar çerçevesinde farklı statüler ortaya çıkmıştır.

Uluslararası deniz hukukunda meydana gelen gelişmeler, farklı statüye bağlanmış her bir deniz alanı bakımından kıyı devletlerinin hak ve yetkilerini belirlemiş; deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin kural, ilke ve yöntemlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, sınırlandırmaya ilişkin deniz hukuku sözleşmelerindeki genel düzenleme-

ler, tüm denizler bakımından doğrudan uygulama alanı bulamamakta; deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin farklı uyumsuzluklara, kendine özgü durumları sebebiyle, çözüm getirmekten uzak kalmaktadır. Doğu Akdeniz'de son dönemde meydana gelen gelişmeler ve ilgili devletlerin tutum, uygulama ve tezleri de bu tespiti doğrular niteliktedir.

Devletlerin denizler üzerindeki hak ve yetkilerini üçlü ayırma tabi tutarak ele almak mümkündür: Devletlerin tam egemenliği altında bulunan deniz alanları, devletlerin bazı münhasır yetkiler kullandıkları deniz alanları ve tüm devletlerin kullanımına açık uluslararası alanlar. Bu ayırım çerçevesinde Doğu Akdeniz'de mevcut sınırlandırma sorunu, daha çok ikinci kategori içinde bulunan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge deniz alanlarına ilişkindir. Bu deniz alanlarının kıyıdaş devletler arasında nasıl paylaşılacağı, sorunun temelini teşkil etmekle birlikte; bu sorunla ilişkili bulunan ve ilgili devletlerin tüm kıyıdaş devletleri kapsamayan antlaşmalar yapması ve buna bağlı olarak belirli faaliyetler yürütmesi, gerilimi artıran bir nitelik taşımaktadır.

Bu çalışmada uluslararası deniz hukuku çerçevesinde deniz yetki alanları ve aralarındaki farklar ele alınarak, Doğu Akdeniz'e kıyıdaş devletlerin sınırlandırmaya ilişkin görüş ve uygulamaları, taraf oldukları ikili uluslararası antlaşmalar ve uluslararası hukukun temel kural ve ilkeleri çerçevesinde inceleme konusu yapılacaktır.

I. ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN DENİZ YETKİ ALANLARI

Devletlerin tam egemenliği altında bulunan deniz alanları, farklı hukuki rejimlere tabi kılınmış olmakla birlikte o devletin deniz ülkesini oluşturan içsular ve karasularıdır. Karasularının iç sınırının ve dolayısıyla içsuların dış sınırının belirlenmesinde veya karasularının sınırlandırılmasında da devletler arasında uyuşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir. Nitekim, Türkiye ile Yunanistan arasında Ege'de mevcut uyuşmazlıklardan birisi de karasularının genişliği ve sınırlandırılmasına ilişkindir. Deniz ülkesi ötesinde devletlerin belirli yet-

kiler kullandığı deniz alanları bitişik bölge, balıkçılık bölgesi, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgedir.

Bitişik bölge, karasuları ötesinde belirli bir genişlikteki deniz alanında kıyı devletin birkaç konuda denetleme yetkisini kullandığı deniz alanıdır. Bitişik bölge üzerinde kullanılan yetkiler, kıyı devletin kanun ve kurallarının, bir bakıma ülkesi ötesine uzanmasına hizmet ederek, belirli konularda azami koruma sağlamakta; ama diğer taraftan, açık denizlerin serbestliği ilkesine de dokunmamaktadır. Bitişik bölge, önceleri devletler uygulamasında görülmekle birlikte; ilk kez, 1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesinde düzenlenmiş ve genişliği, karasulardan sonra esas hatlardan itibaren on iki mil olarak belirlenmiştir. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile genişlik yirmi dört mile çıkartılmıştır. Karasuları ötesinde ve yirmi dört deniz mili genişlikteki alanda ilana bağlı olarak kullanılacak yetkiler, geleneksel olarak, gümrük, sağlık, maliye ve göç konularıyla sınırlıdır. Bunlar dışında BMDHS, tarihi ve arkeolojik eserlerin korunması

amacıyla “arkeolojik bitişik bölge” ilanına da imkân tanımaktadır. Kıta sahanlığı, coğrafi anlamda, kıyı devletinin sahip olduğu kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısıdır. Hukuki anlamda kıta sahanlığı kavramı, jeolojik unsurlar dikkate alınarak belirlenmiştir.

Buna göre; jeolojik kıta sahanlığı, kıta yamacı ve kıta eşiği unsurlarını içeren “kıta kenarı” kural olarak hukuki kıta sahanlığını oluşturmaktadır. Kıyı devleti, kıta sahanlığı haklarından münhasıran yararlanma hakkına sahiptir ve genişliği 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinden farklı olarak; BMDHS ile karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren ve onun ötesinde 200 deniz mili olarak belirlenmiştir. Sözleşme deniz tabanı ve onun altını kapsayan bu alanda kıyı devletine münhasır hak ve yetkiler tanımaktadır (m. 76). Kıyı devletinin kıta sahanlığında kullanabileceği egemen haklar, araştırmalar yapmak ve doğal kaynakları işletmektir. Kıta sahanlığı üzerinde yararlanılacak haklar deniz tabanı ve onun altındaki canlı ve cansız doğal kaynaklar olup (m. 77); madenleri, hidrokarbon ve gaz yataklarını, deniz tabanında bulunan sabit veya deniz tabanı ile sürekli temas halinde bulunan canlı varlıkları kapsar. Kıyı devletinin sahip olduğu bu haklar başlangıçtan beri (*ab initio*) ve fiilen (*ipso facto*) var olduğu kabul edilmektedir; haklardan yararlanmak için ilanda bulunmak gerekmez.

Balıkçılık bölgesi, daha ziyade devletler uygulamasında ortaya çıkarak bir dönemde yaygın olarak kullanılan, kıyı devletinin balık avlama konusunda münhasır yetkilere sahip olduğu deniz alanıdır. BMDHS ile ilk kez düzenlenen münhasır ekonomik bölge, balıkçılık haklarını da içerdiğinden balıkçılık bölgesinin bugün pratik bir değeri kalmamıştır.

Münhasır ekonomik bölge, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren ve karasularının ötesinde 200 deniz mili genişliğe kadar kıyı devletinin münhasır hak ve yetkiler kullandığı deniz alanıdır. Kıta sahanlığından farklı olarak kıyı devletinin bu haklardan yararlanabilmesi bir ilanda bulunmasına bağlıdır. Yine münhasır ekonomik bölge üzerindeki haklar deniz tabanı ve onun altı dışında su kütlesini de içerecek genişliktedir. Buna göre kıyı devletinin hak, yetki ve yükümlülükleri; deniz tabanı üzerindeki sular, deniz tabanı ve onun altındaki canlı ve can-

sız doğal kaynaklar yanında sudan, akıntıdan ve rüzgârdan enerji üretimi gibi ekonomik amaçlı araştırmaya, işletmeye veya diğer faaliyetlere ilişkindir².

Doğu Akdeniz, birçok açıdan tarihin her döneminde önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu coğrafya, son çeyrek yüzyıl içinde meydana gelen siyasal gelişmelerin ve enerji kaynakları konusunda elde edilen verilerin etkisine bağlı olarak doğal kaynaklar üzerinde hâkimiyet sağlama arzusunun doğurduğu daha çok çatışma odaklı diplomatik, politik ve hukuki bir sürece ev sahipliği yapmaktadır. Deniz yetki alanlarının belirlenmesi amacıyla kıyıdaş devletlerin, yoğun diplomasi trafiği yanında, hak ve çıkarlarının tanınması ve korunmasına yönelik fikri ve fiili düzeylerde yoğun çabalar yürüttüğü görülmektedir. Aslında bu süreç temelde, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin (GKRY) yaptığı anlaşmalar ve yürüttüğü faaliyetler çerçevesinde ortaya koyduğu tutum ve davranışlara, Türkiye’nin eylem ve hukuki tezleriyle karşı durmasından ibarettir.

Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorunu, belirli devletler bakımından ön plana çıksa da; adalarının konumu ve devlet niteliğine ilişkin özel durumları göz ardı edildiğinde kıyıdaş ülkelerin sayısı çok daha fazladır: Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Filistin, İsrail, Lübnan, Mısır, Suriye, Yunanistan ve GKRY. Bunlar arasında İsrail, Lübnan, Mısır, Suriye ve GKRY münhasır ekonomik bölge ilanında bulunmuştur³.

II. DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA ESAS ALINAN TEMEL KURAL ve İLKELER

Uluslararası deniz hukukuna ilişkin kural- ların kodifikasyonu, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferanslarıyla gerçekleşmiştir. Kıyı devletinin kıta sahanlığına ilişkin hak ve yetkileri I. Deniz Hukuku Konferansı ile kabul edilen 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ile yazılı hale getirilmiştir. Münhasır ekonomik bölge ise, III. Deniz Hukuku Konferansı sonucunda kabul edilen BMDHS ile düzenleme konusu yapılmıştır. Türkiye bu konferanslarda imzalanan sözleşmelerin hiçbirine taraf olmamıştır⁴.

1/ Pazarıcı, Hüseyin; *Uluslararası Hukuk*, 8. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s. 279; Shaw, Malcom N.; *Uluslararası Hukuk*, 8. Bası, Çev. Ed. İbrahim Kaya, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara 2018, s. 416. Ayrıca bkz. *Cour International de Justice, Affaires du Plateau Continental de la Mer du Nord (République Fédérale D’Allemagne/Danemark; République Fédérale D’Allemagne/Pays-Bas)*, 20 février 1969, par. 19, 39.

2/ Kıyı devletinin hak, yetki ve yükümlülüklerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Kuran, Selami, *Uluslararası Deniz Hukuku*, Arıkan Yayınları, İstanbul 2006, s. 214-227.

3/ Acer, Yücel, *Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı*, SETA Analiz, S. 301 (Aralık 2019), SETA Yayınları, Ankara 2019, s. 8.

4/ Türkiye, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin hazırlık çalışmalarına katılmış olmakla birlik-

Sınırlandırmanın hangi ilke ve yöntemlerle bağlı olarak yapılması gerektiği hususunda asıl katkı uluslararası yargı organlarına aittir. Böylece, belirli bir deniz alanına ilişkin sınırlandırmanın, sözleşme düzenlemeleri dışında uluslararası örf ve adet kuralları ile uluslararası yargı organı içtihatlarının birlikte değerlendirilmesini zorunlu kıldığı gözden kaçırılmamalıdır.

A. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Deniz Hukuku Kuralları

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması kavramı, kıyıları yan yana veya karşı karşıya bulunan kıyı devletleri arasında, uluslararası hukukun tanıdığı yetkiler çerçevesinde sahip olunan deniz alanlarının her bir devlet bakımından sınırlarını belirlemeyi ifade eder. Doğu Akdeniz’de sınırlandırmaya ilişkin sorunların daha çok kıta sahanlığı ve münhasır ekonomi bölge üzerinde olduğu göz önünde tutularak bu deniz alanlarına ilişkin sınırlandırmanın nasıl yapılacağına dair uluslararası hukuk düzenlemelerini kısaca ele almakta yarar vardır.

Yukarıda sözü edilen 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi⁵, kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin ilk yazılı sınırlandırma normudur: Sözleşmeye göre iki veya daha çok devletin ülkeleri aynı kıta sahanlığına kıyıdaş ise, bunların ülkeleri ister karşı karşıya, ister yan yana olsun, her iki durumda da kıta sahanlığının sınırı, kural olarak, tarafların anlaşmasıyla tespit edilecektir. Taraflar arasında anlaşma sağlanamazsa ve özel durumlar farklı bir sınırlandırmayı gerektirmiyorsa, kıta sahanlığı sınırlandırması eşit uzaklık ilkesine göre yapılır (m. 6).

1982 BMDHS⁶ de sınırlandırma konusunda benzer bir yaklaşımdan hareket etmiş; kıta sahanlığı yanında ilk kez düzenleme konusu yapılan münhasır ekonomik bölge için de benzer hükümlere yer vermiştir (m. 74, m. 83). Buna göre kıyıları bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında, hem kıta sahanlığı hem de münhasır ekonomik bölge için sınırlandırma, “*hakkaniyete uygun bir çö-*

te metni imzalamamış ve sonradan da taraf olmamıştır. Türkiye’nin Sözleşmeye yönelik genel tutumu ve taraf olmama gerekçeleri için bkz. Özman, Aydoğan; Deniz Hukuku I: Kaynaklar, Kişiler, Nesneler, Ulusal Deniz Alanları, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s. 46-55.

5/ 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi metni için bkz. Gündüz, Aslan; Milletlerarası Hukuk: Temel Belgeler, Örnek Kararlar, 3. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 1998, s. 355-357.

6/ 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi metni için bkz. Bozkurt, Enver; Milletlerarası Hukuk Mevzuatı, 2. Bası, Legem Yayınları, Ankara 2018, s. 115-177.

züme ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır.” (m. 83/1; m. 74/1).

1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi ile BMDHS düzenlemeleri arasında belirgin farklılıklar bulunmakla birlikte; her ikisi bakımından da sınırlandırmada hareket noktası olarak tarafların anlaşma yapmaları esas alınmıştır. BMDHS, 1958 Cenevre Sözleşmesinden farklı olarak, sınırlandırma hükmünde “eşit uzaklık ilkesi” ile “özel durumlar” istisnasına yer vermemiştir.

1958 Sözleşmesinde “eşit uzaklık ilkesi”ne yer verilmiş olmakla birlikte; bu ilkenin mutlaka veya öncelikle uygulanmasının zorunlu olduğuna ilişkin bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Nitekim Uluslararası Adalet Divanı da Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davasında, eşit uzaklık ilkesinin zorunlu olmadığını; her bir olayın tüm özellikleri dikkate alınarak bir sınırlandırma yapılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yine 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesinde özel durumların varlığına da işaret edilmekte ve sınırlandırmada eşit uzaklık ilkesinden ayrılmaya sebep olabileceği vurgulanmaktadır. Eğer bir takım özel durumlar mevcutsa; bunlar dikkate alınarak eşit uzaklık ilkesine aykırı şekilde sınırlandırma yapılmalı ve böylece hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurabilecek eşit uzaklık ilkesinin sakıncaları ortadan kaldırılmalıdır.

Her iki sözleşmenin düzenlemeleri genel çerçevede ele alındığında şu sonuçlara ulaşmak mümkündür: Her şeyden önce, sözleşme düzenlemeleri örf ve adet kurallarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla, sınırlandırmada ilgili devletler arasında anlaşma esastır; eşit uzaklık ilkesi hakkaniyete hizmet ettiği ölçüde değer kazanır ve özel durumların varlığı eşit uzaklık çizgisinden sapmaya gerekçe oluşturabilir. Sınırlandırma, hakça ilkelere uygun olarak yapılmalıdır. Aslında düzenlemelerin dili, deniz yetki alanlarında sınırlandırma yapmayı kolaylaştıran bir yöntem belirlememektedir. Sınırlandırmaya ilişkin tüm uyumsuzluklar bakımından uyulması zorunlu olan belirlenebilir ve uygulanabilir kurallar ne yazık ki mevcut

değildir. Sınırlandırmaya ilişkin kuralların, ilgili taraflar arasında anlaşma yapılmasını öncelleyen ve doğal olarak çözümü taraflara bırakan yaklaşımına bağlı esnek dili, belki her sınırlandırmanın bir sorun oluşturmaya da hizmet etmektedir. Devletlerin uygulama ve yaklaşımları ile uluslararası hukukun niteliğinden kaynaklanan bu durum, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında hiçbir kural ve ilke olmadığı şeklinde de yorumlanmamalıdır. Aksine, hem uluslararası yargı organlarının verdiği kararlar hem de uluslararası hukuk öğretisinde kabul görmüş yaklaşımlar çerçevesinde sınırlandırmanın ölçütleri belirgin ve ayrıntılı bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında, her bir deniz alanının farklı özellikler göstermesi sebebiyle, belirli ilkeleri göz önünde tutmak gerekecektir. Aşağıda bu ilkelerden bir kısmına değinilecektir.

B. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Dikkate Alınan İlkeler

İlgili devletler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması bakımından anlaşma esas alındığı için, sınırlandırmada ölçüt ve yöntem bakımından tam serbesti içinde bulundukları söylenebilir. Bununla birlikte sınırlandırmanın nihai olarak hakça ilkelere uygun yapılmış olması gerekir. Eşit uzaklık ilkesi, eğer hakkaniyete uygun bir sonuç doğuruyorsa kabul edilmelidir. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) da, eşit uzaklık ilkesinin devletler uygulamasında genelde kabul edilmesinin sebebini, çoğu zaman adalete uygun sonuç doğurmasına bağlamış; genel uygulamanın bir zorunluluk anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir. Divana göre sınırlandırma, bütün ilgili şartlar dikkate alınıp; hakça ilkelerin uygulanmasıyla hakkaniyete uygun bir çözüm bulunarak yapılır. Dolayısıyla eşit uzaklık il-

kesi, özel durumların varlığı halinde uygulanmamalıdır. Taraflar arasında sınırlandırmaya ilişkin anlaşmanın bulunmaması, eşit uzaklık ilkesini temel kural, özel durumların gerektirdiği yöntemleri ise istisna haline getiren anlayış kabul görmemiştir. Özel durumların ne olduğuna ilişkin önceden belirlenmiş sayıma bağlı bir düzenleme mevcut değildir. Bununla birlikte Uluslararası Hukuk Komisyonu örnekleme yoluyla bazı özel durumlara işaret etmiş; kıyının olağan dışı niteliği ile adaların ve ulaşım yollarının varlığını bu sebepler arasında saymıştır.

Sınırlandırmada başvurulacak hakça ilkeler kavramı, soyut adaleti gerçekleştirmek üzere hukuk dışı verilerden hareketle, hakkaniyet ve nısfete (*ex aequo et bono*) uygun bir çözüm bulunması (UADS m. 38/2) durumuna (*contra legem*) karşılık gelmez. Bir uyuşmazlıkta, genellikle konuya ilişkin bir uluslararası hukuk kuralının bulunmaması sebebiyle ta-

raflar ortak rıza ile aralarındaki uyuşmazlığın hakkaniyet ve nısfetle çözümünü Divan'dan isteyebilmektedir. Ancak bu durumda Divan, önündeki uyuşmazlığı uluslararası hukuka başvurmadan, hakkaniyete ve adalete uygun bir karar vermek durumunda olacaktır. Buna karşılık, UAD'nın vurgusundan da anlaşılacağı gibi, sınırlandırmanın her bir somut uyuşmazlık bakımından tüm unsurların dikkate alınarak hakça ilkeler çerçevesinde yapılması, bu sınırlandırmada hukuk kurallarının dayanak oluşturmaya (*infra legem*) işaret eder. Başka bir deyişle sınırlandırmada başvurulacak ilke ve yöntemler⁷, uluslararası hukukun uygulanmasından ibaret olacaktır. Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin çok sayıda uluslararası yargı organı kararı birlikte değerlendirildiğinde temel bazı ilkeler ortaya çıkmaktadır. Sınırlandırma bakımından çok

^{7/} Sınırlandırma ilkelerine ilişkin bkz. Gökalp, İbrahim, *Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler*, Beta Yayınları, İstanbul 2008.

önemli bu ilkeler üzerinde kısaca durmak yararlı olacaktır.

Coğrafyanın üstünlüğü ilkesi, gerek kıta sahanlığı gerekse münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasında ön plana çıkan ilkelerden birisidir. Bu ilke, sınırlandırma yapılırken ilgili devletlerin kara ülkelerinin coğrafi durumunu esas alır. Coğrafi özelliklerden birisi olarak ilgili devletin kıyı uzunluğu, deniz alanını belirleyen en önemli unsurdur. Yine kıyının yapısı da dikkate alınacak bir unsur olup; girintili çıkıntılı olması, sınırlandırmanın başlangıç hattının belirlenmesinde etken olmaktadır⁸.

Eşit uzaklık ilkesi, kıyıları yan yana veya karşı karşıya bulunan devletler bakımından genişliğin belirlenmesine esas alınan çizgilerin en yakın noktalarının karşılıklı olarak birleştirilmesiyle eşit uzaklıkta belirlenen orta hattı ifade etmektedir. Orta hat yönteminin, özel durumları bulunmayan denizler bakımından adil sonuçlar doğurmasına rağmen; belirli unsurların varlığı durumunda hakça bir çözüm sağlamadığı görülmektedir.

Adalara sınırlı etki tanınması ilkesi, coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin bir yansıması olarak, sınırlandırma yapılacak deniz alanında adaların varlığının taraflardan biri aleyhine dengenin bozulması sonucu doğurması ha-

linde adalara tam kıta sahanlığı verilmemesi anlamına gelir. Dolayısıyla adaların içinde bulunduğu coğrafi unsurlar sebebiyle sınırlandırma çizgisini ya hiç etkilememekte veya etkisi sınırlı kalmaktadır. Karşı kıyıya yakın adaların durumu bakımından da, uluslararası yargı organı kararlarına konu olmuş bazı örneklerde kabul edildiği gibi, benzer sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Doğal kaynaklardan adil yararlanma ilkesi, sınırlandırma konusu deniz alanında bulunan kaynakların hakkaniyete uygun paylaştırılmasına işaret eder. Doğal kaynakların orantısız paylaşımı sonucunu doğuran sınırlandırma, hakça ilkelere uygun kabul edilmeyecektir.

Önceki uygulamaya dayalı sınırların belirleyici olması ilkesi, ilgili devletlerce kabul edilen ve istikrarlı şekilde uygulanan sınırların, sınırlandırmada esas alınmasını gerektirir.

Orantılılık ilkesi, ilgili devletlerin coğrafi unsurlar da dâhil sahip oldukları tüm şartları dikkate alarak sınırlandırma yapılması anlamına gelir. Dolayısıyla orantılılık ilkesi, aslında tüm hakça ilkelerin uygulandığını gösterecek genel ilke olarak da ele alınabilir. Örneğin somut bir unsur olarak kıyı uzunluklarının karşılaştırılmasında elde edilecek oran ile, ilgili devletlerin sahip olacakları deniz alanlarının karşılaştırılmasında benzer oranın çıkması orantılılık ilkesinin bir sonucu olacaktır⁹.

9/ Acer, "Yücel, Kıta Sahanlığı Kavramı, Sınırlandırılması ve Doğu Akdeniz'de Deniz Alanları Sorunu", içinde: *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*, Ed. Kemal İnat,

8/ *Cour International de Justice, Affaire du Plateau Continental (Jamahiriya arabe libyenne/Malte)*, 21 Mars 1984, par. 47; *Affaire du Plateau Continental (Tunisie/Jamahiriyaya arabe libyenne)*, 24 février 1982, par. 73; *Affaires du Plateau Continental de la Mer du Nord (République Fédérale D'Allemagne/Danemark; République Fédérale D'Allemagne/Pays-Bas)*, 20 février 1969, par. 91.

Kapatmama ilkesi, kıyılara yakın deniz alanlarında diğer devletlerin münhasır yetkiler kullandığı deniz alanlarına sahip olmasının hakkaniyete uygun bulunmadığını ifade eder.

Hakça ilkeler, sınırlandırmanın belirli bir yöntemini değil, pozitif hukukun bir parçası olarak her bir somut olay bakımından hakkaniyete uygun paylaşımı sağlayacak tüm unsurların dikkate alınmasını kapsar.

III. DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI SORUNU

1980'li yıllardan itibaren Doğu Akdeniz'de hidrokarbon ve doğalgaz keşiflerinin ardından arama ve işletme faaliyetlerinin arttığı görülmektedir. Günümüzde Doğu Akdeniz'de meydana gelen uyuşmazlıkların kaynağını ise, Yunanistan ve GKRY'nin bölge devletleriyle yapmış olduğu anlaşmalar ve faaliyetler oluşturmaktadır.

Doğu Akdeniz, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge deniz alanları bakımından azami sınırlara imkân veren bir deniz değildir. Karşılıklı kıyılar arasında en uzak mesafe 300 deniz mili olarak ölçülmüştür. Bu durum, kıyıdaş devletler arasında mutlaka bir sınırlandırma yapılmasını da gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin talepleri ve sınırlandırmaya ilişkin görüşleri, pozitif uluslararası hukukun açıkça öngördüğü kurallara ve uluslararası yargı organlarının kararlarına dayanak oluşturan ilkelere uygun olarak hakça bir çözüme ulaşmayı sağlayacak şekilde yapılması düşüncesine dayanmaktadır.

GKRY, 17 Şubat 2003 tarihinde Mısır, 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan, 17 Aralık 2010 tarihinde İsrail ile münhasır ekonomik bölge sınırlarını belirleyen anlaşmalar yapmıştır. Yapılan bu anlaşmalar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin özel durumunu hiç dikkate almamakta ve Türk toplumu yok sayılmaktadır. Yapılan bu anlaşmalara Türkiye, muhtemel deniz yetki alanlarını da kısmen içerdiği gerekçesiyle itiraz etmiş; diplomatik yollarla

hem ilgili devletlere hem de BM'e bildirimde bulunmuştur. GKRY'nin anlaşmalarla belirlendiği sınırlar içinde deniz alanlarını bölerek (parseller oluşturarak) bu bölgeler üzerinde doğal kaynak arama ve işletme ruhsatları vermesi gerginliği tırmandırmıştır.

Türkiye, resmi kanallarla itirazlarını sürdürme yanında; bölgede araştırmalar yapma veya deniz kuvvetleri aracılığıyla bazı eylemlere girişme yoluyla görüş ve tutumlarını da pratiğe dökmektedir¹⁰. Türkiye'nin bu hareket tarzı, hakları ve çıkarlarını korumak adına bir oldubitti (*fait accompli*) yaşanmasının önüne geçmektir. Öte yandan Türkiye ile KKTC arasında, 21 Eylül 2011 tarihinde kıta sahanlığı anlaşması yapılmış; ayrıca, 2 Kasım 2011 tarihinde Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşım Sözleşmesi imzalanmıştır.

8 Kasım 2018 tarihinde GKRY ile Yunanistan, İsrail ve Mısır'ın yaptığı ortak toplantıda çoklu anlaşmalar yapılmıştır. Türkiye ise, 27 Kasım 2019 tarihinde Libya ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma yaparak karşılık vermiştir¹¹. Son olarak Yunanistan 6 Ağustos 2020 tarihinde Mısır ile münhasır ekonomik bölge anlaşması imzalamıştır. Türkiye, bu son anlaşmayı yok hükmünde saydığını ve sınırlandırma yapılan alanda faaliyetlere izin vermeyeceğini bildirmiştir¹².

Türkiye'nin Libya ile yapmış olduğu anlaşmaya sadece bir hukuki metin olmaktan öte bazı anlamlar da yüklemek mümkündür. Böylece hep itiraz eden, olup bitene tepki gösteren bir tutum içinde görülen Türkiye, hukuki tezlerini paylaşan bir kıyıdaş devlet ile

10/ Türkiye, deniz yetki alanları içinde kabul ettiği bölgelerde yürütülecek araştırma faaliyetlerinin engellenmesine ilişkin ilk uygulamayı 2002 yılında yapmış; 2006 yılında başlatılan Akdeniz Kalkanı Harekâtı ile de bu tutumunu kararlılıkla sürdürmüştür. 2016 yılına kadar, aralarında sondaj yapmak üzere gelen bir geminin fiilen engellenmesi de dâhil yabancı on dört geminin faaliyetine izin vermemiştir. Bkz. Yayı, Cihat; Doğu Akdeniz'in Paylaşım Mücadelesi ve Türkiye, 2. Bası, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul 2020, s. 140.

11/ Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında Güvenlik ve Askeri İş Birliği Mutabakat Muhtırasının onaylanmasına ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı ve Muhtıra metni için bkz. RG, 26 Aralık 2019, S. 30990.

12/ "Yunanistan ile Mısır arasında deniz sınırı bulunmamaktadır. Bugün imzalandığı açıklanan sözde deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması Türkiye için yok hükmündedir... Türkiye'nin söz konusu alanda herhangi bir faaliyete izin vermeyeceği ve Doğu Akdeniz'de ülkemizin ve Kıbrıs Türkleri'nin meşru hak ve çıkarlarını kararlılıkla savunmaya devam edeceği kuşkusuzdur." TC Dışişleri Bakanlığı, Güncel Açıklamalar, No: 165 (6 Ağustos 2020), "Yunanistan ile Mısır Arasında Sözde Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması İmzalanması Hk.", http://www.mfa.gov.tr/no_-165_-yunanistan-ile-misir-arasinda-sozde-deniz-yetki-alanlari-anlasmasi-imzalanmasi-hk.tr.mfa, e.t. 21.11.2020.

uzlaşa sağlamıştır. GKRY'nin yaptığı anlaşmalar yanında Türkiye'nin de kıyıdaş diğer bir devletle yapmış olduğu anlaşmanın varlığı, Türkiye'nin hukuki tezlerine güç katan kuvvetli bir delil olma özelliği taşıyacaktı.

Türkiye, savunduğu uluslararası hukuk kuralları ve dayanak olarak gösterdiği yargı kararları çerçevesinde; coğrafi unsurların doğurduğu sonuçlar ve özellikle en çok kıyıya sahip olan ülke devleti konumunun sonucu olarak orantılılık ilkesi gereğince daha fazla deniz yetki alanına sahip bulunmalıdır. GKRY ve diğer kıyıdaş devletlerin bir kısmı, adaların sahip olacağı deniz yetki alanları bakımından tam etki verilmesi düşüncesindedir. Oysa Türkiye, yine kabul edilen hukuk ilkeleri çerçevesinde adalar ile kıyılar arasında eşit uzaklık ilkesinin hakkaniyete uygun sonuçlar doğurmayacağını haklı olarak savunmaktadır.

SONUÇ

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının doğru- dan uygulanacak netlikte olmadığını dikkate aldığımızda Doğu Akdeniz'e kıyıdaş devletlerin birbirleriyle bağdaştırılması mümkün olmayan yetki alanı iddialarında bulunduğu görülmektedir. Yunanistan ve GKRY'nin ileri sürdüğü görüşler çerçevesinde Türkiye'nin birkaç Kıbrıs adası büyüklüğünde deniz yetki alanından yoksun kalacak olması, bu duruma yüksek sesle karşı çıkmasına meşru sebep teşkil etmektedir. Türkiye'nin ileri sürdüğü sınırlandırmaya ilişkin tezlerinin, uluslararası deniz hukuku kurallarına aykırı olmadığı gibi; uluslararası yargı organı kararları ve devletler uygulamasıyla istikrar kazanan ilkelere de uygunsuzluk taşımadığı görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin uluslararası hukuka uygun ve meşru haklarının savunulması bakımından hukuki tezlerini ileri sürmesi kadar, devlet-

ler uygulaması bakımından hukuki görüş ve tezlerinin belirlenmesine esas teşkil edecek tutum ve davranışları yansıtan faaliyetleri de önem arz etmektedir.

GKRY ve Yunanistan'ın diğer devletlerle yaptığı uluslararası antlaşmaların, Türkiye'nin yaptığı antlaşmalardan ne önceliği ne de üstünlüğü vardır. Sınırlandırma antlaşması yapmak, Türkiye'yi yok farz ederek ve onun tezlerine aykırı şekilde sınırlar belirlenmesi, şüphesiz Türkiye'nin bu sınırlara uygun hareket etmesini gerektirmez. Yukarıda ele aldığımız uluslararası hukuk düzenlemeleri ve uluslararası yargı organı içtihatları Türkiye'nin hukuki açıdan çok daha güçlü olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla tüm tarafların birlikte kararlaştıracakları ancak adalete ve hakkaniyete uygun bir sınırlandırma, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının paylaşımı sorununu çözebilir.

Sorunun ortak paydalar çerçevesinde ikili anlaşmalar yapılarak çözülmesi de mümkündür. Öte yandan uyuşmazlığın yargısal yollara başvurulması, örneğin Uluslararası Adalet Divanı önüne götürülerek çözüme kavuşturulması da tercih edilebilir. Bununla birlikte, sorunun çok taraflı ve çok boyutlu bir nitelik taşıması, diğer birçok uyuşmazlıkla ilişkili bulunması ve Türkiye'nin, taraf olduğu uyuşmazlıkların çözümünde genel bir yaklaşım olarak diyalog yöntemini benimsiyor olması sebepleriyle; gelecekte çözüm bulma çabasının, diplomatik yollara öncelik ve ağırlık vererek gerçekleştirilmesi gerektiği söylenebilir. Tüm bunlara rağmen, Yunanistan ve GKRY'nin pek de ihtimal dışı olmayan uzlaşmaz tavrı, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorununu da, "donmuş uyuşmazlık" niteliğine dönüştürme potansiyeli barındırmaktadır.

Türkiye'nin ASELSAN'ı Var

 ASELSAN Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın bir kuruluşudur.

Güven Veren Teknoloji

aselsan

CUMHURİYET SAVCISININ ASLİYE CEZA MAHKEMELERİ DURUŞMALARINDAKİ ROLÜ

RABİA YILDIRIM

Ankara Batı Cumhuriyet Savcısı

I. GİRİŞ

Ceza muhakemesinin amacı somut olayda adaleti sağlamak, suç işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasını önlemek ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmektir. Başka bir anlatımla maddi gerçeğe ulaşmaktır.

Bu kapsamda maddi gerçek daha önce yaşanan olayların usule uygun delillerle yeniden ortaya konulması olarak tanımlanabilir¹.

¹/ Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Yenilenmiş 12. Baskı, İstanbul 2015, s.6

Ancak ceza muhakemesinde maddi gerçeğe ulaşmanın bir varsayım olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Yani somut olayda usul kurallarına riayet edilerek elde edilen delillerin değerlendirilmesi neticesinde varılan sonuç, maddi gerçeği yansıtmasa dahi doğru olduğu kabul edilecektir.

II. CEZA MUHAKEMESİ SİSTEMLERİ VE TÜRK CEZA MUHAKEMESİNDE DURUM

A. Ceza Muhakemesi Sistemleri

Ceza muhakemesinde ceza müeyyidesi içeren kurallara aykırı davranılıp davranılmadığı kolektif çalışma ile ortaya çıkarılır. Buna göre öncelikle kurala aykırı davranılıp davranılmadığı araştırılacak, ardından kurala aykırı davranıldığı yönünde yeterli şüphe edinilmiş

ise suçun işlendiği yönünde Cumhuriyet savcısı tarafından iddiada bulunulacaktır. İddia karşısında fail ya da onun yardımcısı olan müdafii savunma yaparken, karar merci olan hâkim ise iddia ve savunmayı değerlendirerek maddi gerçeğe ulaşacaktır². Bahsi geçen süjelerin fonksiyonlarına göre ceza muhakemesi tarihinde çeşitli sistemler uygulanmıştır³.

İtham sistemi; soruşturmanın kişilere bırakıldığı muhakeme sistemidir. Bu sistemde ceza muhakemesi, tarafların talebi ile başlayıp devam eder. Hâkim ileri sürülen iddia ve taleplere göre neticeyi tespit eder. Hâkim burada hakem konumunda olduğundan ancak

itham ile harekete geçecek, buna bağlı olarak suçlar cezasız kalabilecek yahut mağdur olduğunu iddia eden taraf itham konusunda aşırılığa kaçarak insanları gereksiz yere taciz edebilecektir⁴.

Tahkik sistemi; ceza soruşturmasının devletin tekelinde olduğu sistemdir. Toplum menfaatlerinin birey menfaatlerinden üstün tutulduğu tahkik sisteminde yargılama makamı muhakeme faaliyetinde aktif bir rol almıştır. Bu sistemde ceza soruşturmasını başlatıp yürütmek devletin işi olup hâkim iddia, savunma ve yargılama faaliyetlerini yerine getirir. Talep olmasa dahi tutuklama, arama ve ceza muhakemesi işlemlerine karar verip, delilleri toplayarak dosyayı sonuçlandırabilir. Engizisyon sistemi olarak da anılan bu sistemde hâkim ceza soruşturmasını da yaptığı

2/ Kahraman, Erkut Güçlü, "Cumhuriyet Savcısının Asliye Ceza Mahkemelerindeki Duruşmalara Katılmamasının Ceza Muhakemesi Sistematiği ve Adil Yargılanma Hakkı Açısından İncelenmesi", *Ceza Hukuku Dergisi*, 2016, C. 11, S. 30, s. 208.
3/ Centel/Zafer, s. 103.

4/ Gökçen, Ahmet/Alşahin, Mehmet Emin/Çakır, Kerim, *Ceza Muhakemesi Hukuku-I*, Ankara 2017, s. 6; Centel/Zafer, s. 103; Kahraman, s. 209.

için tarafsız olduğundan söz edilemez. Yine ikrarın en büyük delil olarak kullanıldığı tahkik sisteminde işkence doğal bir delil elde etme yöntemi haline gelmiştir⁵.

İşbirliği sistemi; savunma ve yargılama makamlarının muhakeme görevini birlikte yürüttüğü sistemdir. Tahkik sisteminden etkilenen soruşturma ile itham sisteminden etkilenen kovuşturma evrelerinden oluşmaktadır. Bu sistemde yargılama makamı daha üstün olmadığı gibi etkisiz de değildir⁶.

B. Türk Ceza Muhakemesinde Durum

Türk ceza muhakemesinde başlangıçta itham sistemi geçerliydi. 1840'lerden itibaren kurulan nizamiye mahkemelerinde savcılık teşkilatı kurulmamış, bazı mahkeme üyeleri savcı olarak çalışmıştır. 1879 tarihli Usul Yasasında savcılara ilişkin maddelere yer verilerek savcının kovuşturma mecburiyeti açıkça hüküm altına alınmıştır.

01.06.2005 tarihine kadar mahkeme teşkilatımızın düzenlediği, eski teşkilat yasasını tamamen ortadan kaldırmayan 469 sayılı Mehâkimi Şer'iyenin İlgasına ve Mehâkim Teşkilatına Ait Ahkamı Muadil Kanununda 1926 yılında değişiklik yapılarak her ilçede asliye mahkemesi yanında bir Cumhuriyet savcısı ve yeterince Cumhuriyet savcı yardımcısı bulundurulması kabul edilmiştir⁷. Şu anda ceza muhakememize hâkim olan işbirliği sistemine göre Cumhuriyet savcısı soruşturmayı yapıp kovuşturma evresinde kamu adına iddia faaliyetini yürütür. Maddi gerçeği re'sen araştırma yükümlülüğü olan hâkim ise nihai kararı verir.

5/ Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Gezar, Özge Sırma/Saygılar Kirit, Yasemin F./Özaydın, Özdem/Alan Akcan, Esra/Erden Tütüncü, Efser, Nazari ve Uyguamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2016, s.32; Centel/Zafer, s. 103-104; Kahraman, s. 209-210; Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 7-8 6/ Centel/Zafer, s. 104; Kahraman, s. 210; Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 9 7/ Kantar, Baha, Ceza Muhakemeleri Usulü, Ankara 1957, s.159; Centel/Zafer, s. 113

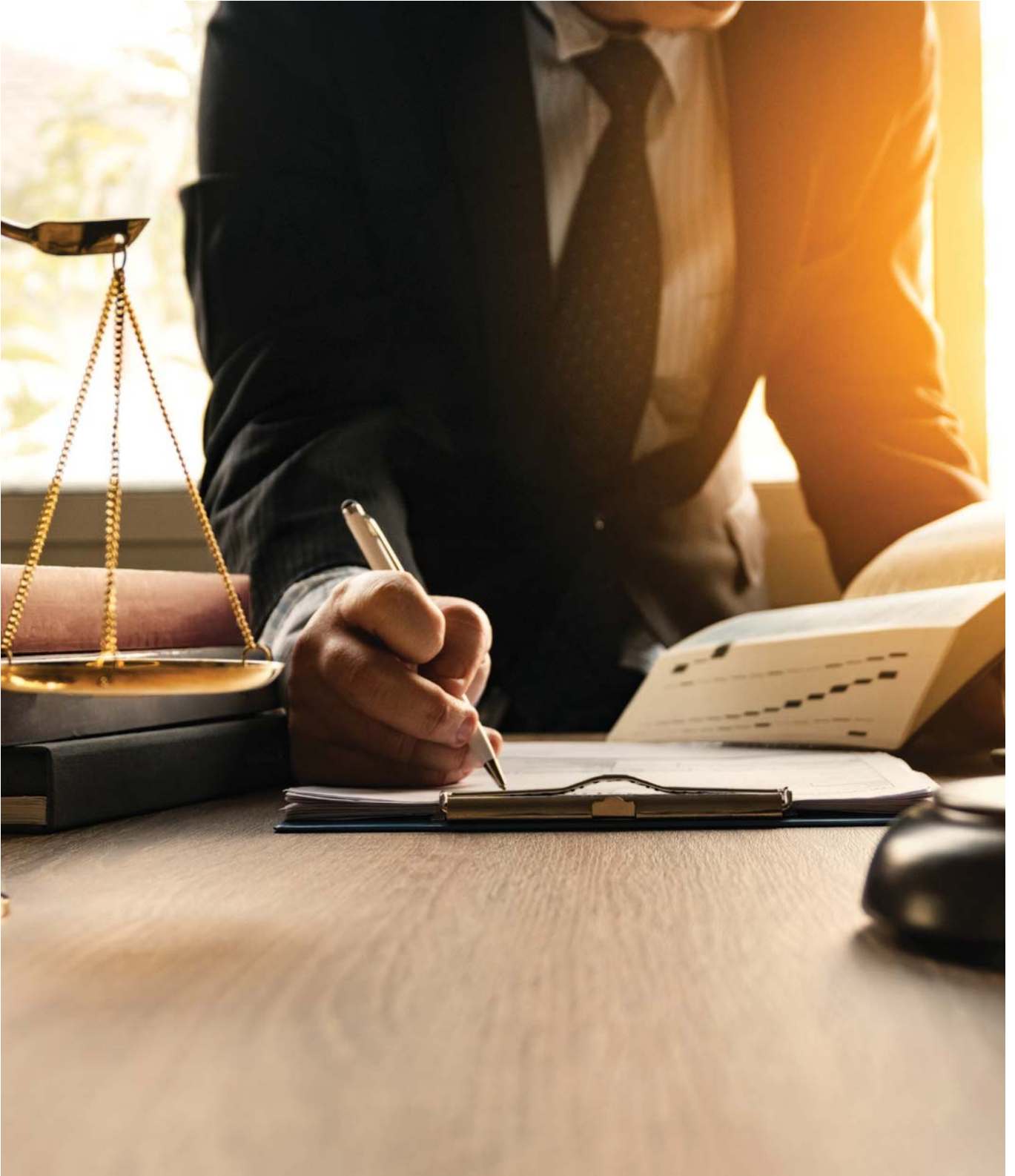
III. BİR MUHAKEME SUJESİ OLARAK CUMHURİYET SAVCISININ YARGILAMA FAALİYETİNDEKİ GÖREVİ

A. Genel Olarak

Günümüzde Cumhuriyet savcılığı örgütlenmesinin düzenlendiği 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5325 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 17. maddesinde Cumhuriyet başsavcılığına, kanun hükümlerine göre yargılama faaliyetini kamu adına izleme ve katılma görevi verilmiştir. Ancak 14.04.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6217 sayılı Kanunun 26. maddesi ile Cumhuriyet savcılarının soruşturma işlemlerini daha etkin ve süratli bir şekilde yerine getirebilmeleri gerekçesiyle 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Kanununa eklenen Geçici 3. madde ile 01.01.2014 tarihine kadar asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalara Cumhuriyet savcılarının katılamayacağı hüküm altına alınmıştır. 12.12.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6572 sayılı Kanunun 45. maddesi ile Yürürlük Kanununa eklenen Geçici 9. madde gereğince tekrar 31.12.2019 tarihine kadar asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalara Cumhuriyet savcısının katılamayacağı düzenlenmiş, bu süre aynı Kanuna eklenen Geçici 11. madde ile 01.09.2020 tarihine kadar uzatılmıştır. Bu düzenlemeler ile Cumhuriyet savcısının asliye ceza mahkemelerindeki görevi iddianameyi düzenleme ve yargılama sonucunda verilen hükme yönelik kanun yollarına başvurma ile sınırlandırılmıştır. Başka bir anlatımla, Cumhuriyet savcısının belirtilen tarih aralığında asliye ceza mahkemelerindeki kovuşturma evresine etkin bir şekilde katılmasının önüne geçilmiştir.

B. Cumhuriyet Savcısının Duruşmaya Katılmasının Önemi

Cumhuriyet savcısı, ceza muhakemesinin amacını gerçekleştirmek için yargılamada sanığın lehine ve aleyhine deliller ileri sürebilen, bu kapsamda mahkemeden talepte bulunma yetki ve görevine sahip olan bir ceza muhakemesi süjesidir. Cumhuriyet savcısının bu yetki ve görevi aynı zamanda yargılamanın adil bir şekilde yürütülmesine de hizmet edecektir. Bu anlamda Cumhuriyet savcısının duruşmalardaki fonksiyonu hakkaniyete uygun yargılanma, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkı ile de yakın-

dan ilgilidir. Bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkında bahsi geçen mahkeme bağımsız, tarafsız ve yargılama usulü güvencesine sahip yargı yeri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda muhakeme süjelerinden Cumhuriyet savcısının duruşmalarda yer almaması yargılamayı yapan yerin “mahkeme” olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir. Bu hakta önemli olan yargılamanın az önce bahsettiğimiz güvencelere uygun şekilde ger-

çekleştirilmesidir. Başka bir anlatımla, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Kanununa eklenen geçici maddeler ile Cumhuriyet savcısının duruşmalardan çıkartılması bu yönüyle hakkın ihlaline neden olmamıştır. Zira, her devlet bahsi geçen güvencelere aykırı olamamak kaydıyla mahkemelerin kuruluş ve çalışma usullerini serbestçe belirleme hakkına sahiptir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de benzer gerekçeler-

le Cumhuriyet savcılarının duruşmalara katılmamasına ilişkin düzenleme getiren 6217 sayılı Kanunun 26. maddesiyle 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Kanununa eklenen Geçici 3. maddenin iptali isteminin reddine karar vermiştir. Bununla birlikte, Cumhuriyet savcısının iddianamesinde yer almayan ve ilk defa yargılama aşamasında ortaya konulan bir delile dayanılarak hüküm verilmesi halinde mahkeme esasen Cumhuriyet savcısının yerini almış olacak ve usul sistemi tahkik sistemine yaklaşacaktır. Bu yönüyle, Cumhuriyet savcısının duruşmadan çıkartılması bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkına gölge düşürecektir.

Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı; delillerin gerçekliği ve güvenilirliği konusundaki kuşkuların giderilmesini ve delillerin güvenilirliğine ve gerçekliğine etkili bir şekilde itiraz etme fırsatının tanınmış olmasını zorunlu kılmaktadır⁸. Bu kapsamda yargılamaya katılan Cumhuriyet savcısı da delillerin doğruluğunu araştırma gibi maddi gerçeğe ulaşmada önem arz eden hususlarda talepte bulunma yetkisine sahip olduğundan duruş-

maya katılmaması bu hak yönünden sorunlara yol açabilecektir. Zira işbirliği sisteminin benimsendiği ceza muhakemesi sistemimizde hüküm kolektif şekilde verilir ve bu şekilde verilen hükmün maddi gerçeğe ulaşma başarısı çok daha yüksektir.

Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ise esasında birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Silahların eşitliği ilkesi, yargılama faaliyetinde iddia makamı ile sanığın eşit imkanlara sahip olmaları anlamına gelirken çelişmeli yargılama ilkesi, bir davada tarafların mahkemenin kararını etkilemek amacıyla karşı tarafın sunduğu delil veya dosyada yer alan mütalaalar hakkında bilgi sahibi olması, bunlar hakkında yorum yapabilmesi ve karşı delil sunma imkanını kullanabilmesi anlamına gelmektedir⁹. Cumhuriyet savcısının duruşmadaki varlığı özellikle delillerin değerlendirilmesinde ve karşı savların ileri sürülmesinde bu ilkeler bakımından önem arz etmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısının yer almadığı bir duruşmada delillerin her yönüyle değerlendirildiğinden ve somut olaya ilişkin bütün iddiaların dile getirildiğinden söz edi-

8/ *Anayasa Mahkemesi*, Orhan Kılıç, 01.02.2018, B.N:2014/4704, § 47

9/ TURAN, Hüseyin, "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazının Silahların Eşitliği İlkesi Kapsamında İncelenmesi", *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 185, s. 35-36; Kahraman, s. 219-220.

lemeyeceğinden maddi gerçeğe ulaşmada mutlak bir başarıdan bahsedilemeyecektir.

IV. SONUÇ

Usul hukukumuzda hakim olan işbirliği sistemi gereğince Cumhuriyet savcıları 2011 yılına kadar asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda yer almıştır. Ancak, yargının içinde bulunduğu yoğun iş yükü ve Cumhuriyet savcısı sayısının azlığı kanun koyucunun Cumhuriyet savcılarının asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalara katılmaması yönünde tasarrufta bulunmasına neden olmuştur.

Bahsi geçen tasarrufun gerekçesi “soruşturma işlemlerinin daha etkin ve hızlı bir şekilde yerine getirilmesi” şeklinde açıklanmıştır. Bu uygulamanın gerekçede belirtildiği üzere soruşturmanın daha etkin ve hızlı bir şekilde yürütülmesine katkı sağladığı şüphesizdir. Bununla birlikte Cumhuriyet savcılarının asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalardan çıkarılması adil yargılanma hakkı bakımından da sorunlara yol açmıştır. Zira, yapılan tasarruf ceza muhakememize hakim olan işbirliği sitemine uygun olmayıp tahkik sistemine benzer özellikler göstermektedir.

Bu itibarla, 01.09.2020 tarihinden sonra toplumsal iddia makamını temsil eden Cumhuriyet savcılarının asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda yeniden yer alması adil yargılanma hakkının gereklerini yerine getirme bakımından isabetli olmuştur. Öte yandan, ülkemizdeki yargı reformları ile birlikte getirilen alternatif çözüm yöntemlerinin başarılı bir şekilde uygulanması ve Cumhuriyet savcılarının sayısının artırılması dikkate alındığında Cumhuriyet savcılarının asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalara tekrar katılması soruşturmanın etkin ve hızlı bir şekilde yürütülmesine de engel olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- 1/ Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku, Yenilenmiş 12. Baskı, İstanbul 2015*
- 2/ Gökçen, Ahmet/Alşahin, Mehmet Emin/ Çakır, Kerim, *Ceza Muhakemesi Hukuku-I, Ankara 2017*
- 3/ Kahraman, Erkut Güçlü, “Cumhuriyet Savcısının Asliye Ceza Mahkemelerindeki Duruşmalara Katılmamasının Ceza Muhakemesi Sistematiği ve Adil Yargılanma Hakkı Açısından İncelenmesi”, *Ceza Hukuku Dergisi*
- 4/ Kantar, Baha, *Ceza Muhakemeleri Usulü, Ankara 1957*
- 5/ Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhhan/Gezar, Özge Sırma/Saygılar Kirit, Yasemin F./Özaydın, Özdem/Alan Akcan, Esra/Erden Tütüncü, Efser, Nazari ve Uyguamalı *Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2016*
- 6/ TURAN, Hüseyin, “Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazının Silahların Eşitliği İlkesi Kapsamında İncelenmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*

ULUCANLAR

*ALPEREN ÖREN - **BURAK KATRANCI

Ankara Batı Cumhuriyet Savcı Adayları

*Ulucanları bilenlerin aklına
hep aynı şeyler gelir; soğuk,
rutubet, hasret ve yalnızlık...*

1925 yılında inşa ettirilen Ulucanlar Cezaevi, kapandığı 2006 yılına kadar 81 yıl boyunca cezaevi olarak kullanılmış, 2008 yılında müze olarak tahsis edilmiştir. İçinde birçok hikâyeyi barındıran Ulucanlar Cezaevi'nin yeri, o dönemde etrafında tarla ve sürülebilecek alanlar olması göz önünde bulundurularak, mahkumların arazide çalışarak ıslah olacakları düşüncesiyle tercih edilmiştir. Sırasıyla Cebeci Tevkifhanesi, Cebeci Umumi Hapishanesi, Ankara Merkez Cezaevi ve Ulucanlar Cezaevi adlarıyla anılmıştır. Aktif olarak kullanıldığı uzun yıllar boyunca birçok kişiye mesken olan bu yerde Necip Fazıl KI-

*

**

SAKÜREK, Nazım HİKMET, Bülent ECEVİT ve Muhsin YAZICIOĞLU gibi birçok ünlü isim de kalmıştır.

Ulucanlar Cezaevinin kapısından içeriye girdiğiniz anda dışarıdaki hayattan soyutlanıyorsunuz. Bedeninde adeta acıyı, kederi ve özlemi barındıran, asırlık geçmişe sahip cezaevi girişinde sizi geçmişle gelecek arasında yolculuğa çıkaran dar ve karanlık koridor selamlıyor. Bu koridorun kasvetli havasını solumaya başladığınızda Neşet ERTAŞ'ın sesi iliyor kulağınıza;

*"Hapishanelere güneş doğmuyor.
Geçiyor bu ömrümde günüm dolmuyor.
Eşim dostum hiç yanıma gelmiyor.
Yok mu hapishane beni arayan.
Bu zindanda ölem can gardiyan."*

Koridorun bitiminde sizi cezaevinin en ünlü ve ihtişamlı koğuşları olan 9. ve 10. koğuşlar karşılıyor. Nam-ı diğer “Hilton Koğuşu”... Birçok ünlü gazeteci ve siyasi isme ev sahipliği yapmış olan 2 katlı bu koğuşun üst katında bulunan pencerelerden dışarıya baktığınızda, içinde bulunduğunuz cezaevi ortamının, üzerinizde yarattığı olumsuzlukları unutturan, belki de hayallere dalmanızı sağlayan Ankara manzarasını görüyorsunuz. Cezaevinde kalan bir kişi için çok değerli olduğu tartışmasız olan manzarasından ötürü koğuşun ismi “Hilton Koğuşu” olarak anılmıştır.

Hilton’dan çıktığınızda sol tarafınızda sizi müşahede ve tecrit odaları karşılıyor. Cezaevine getirilen tutukluların cezası kesinleşinceye kadar bekletildiği veya hücre cezasına çarptırılan mahkumların kaldıkları yer

olan müşahede ve tecrit odalarına girdiğiniz andan itibaren adeta tüyleriniz diken diken oluyor. Sizi sol tarafınızda balmumundan bir gardiyan gözleriyle süzüyor. Devamında odaların olduğu koridora geliyorsunuz. Kapının mazgalından içeri baktığınızda odadaki balmumu heykeller bir an dönüp sizinle konuşacak gibi hissettiriyor. Bir yandan heykellere bakarken bir yandan duyduğunuz seslendirmeler ile Ulucanları ve burada yaşananları her zerrenizde hissediyorsunuz. Daracık ve karanlık bu odalarda ne acıların yaşandığını hayal bile edemiyorsunuz. Yine bir mahkumun türküsü kulağınıza geliyor; “Ne ağlarsın benim zülfü siyahım, bu da gelir bu da geçer ağlama...” Mahkumların ve gardiyanların sesleri eşliğinde buradan ayrılıyorsunuz.

Sırada diğer koğuşlar var. 4. koğuşa girer girmez yemek yiyen iki mahkumu görüyorsunuz. Solda banyo, tuvalet ve mutfak bir arada bulunuyor. Mutfakta sergilenen eşyaların hepsinin o dönemlerde bu koğuşta kalan mahkumlara ait olması eşyalara daha bir değer katıyor. Koğuşa girdiğinizde önce duvardaki yazılar dikkatinizi çekiyor.

Hemen kapının üzerinde şu söz yazıyor; “Taş taşı ama laf taşıma”. Posterler, yazılar ve kendi imkânlarıyla yaptıkları ağırlık aletleri ile mahkumların kendilerine kurdukları yaşam

alanı, insanın her ne koşulda olursa olsun yaşama olan bağlılığını ve isteğini gözler önüne seriyor. Ranzasında oturan balmumu heykellerin elindeki tespih, ayağındaki nasır, hepsi o kadar gerçekçi ki... Özgürlüğünü kaybetmiş olmak, her akşam kilitli kapılar ardında kalmak, sevdiklerini görememek, duyamamak... İnsan kendini o heykellerin tasvir ettiği mahkumların yerine koymadan edemiyor. Özgürlüğünü kaybetmiş olmanın verdiği zorluğu ve acıyı bir nebze de olsun anlayabilmek için Ulucanlar biçilmiş bir kaftan gibi Altındağ ilçesinde ziyaretçileri bekliyor.

*"Akşam erken iner mahpushaneye.
İner, yedi kol demiri,
Yedi kapıya.
Birden, ağlamaklı olur bahçe.
Karşıda, duvar dibinde,
Üç dal gecesevası,
Üç kök hercai menekşe..."
(Ahmed ARİF)*

Farklı görüşe sahip kişilerin ve adi suçluların ayrı ayrı yaşadığı koğuşlarda her tür hikayeye rastlamak mümkün. Koğuşları gezdiğinizde namaz kılan, kitap okuyan, sohbet

eden mahkum figürleriyle karşılaşıyorsunuz. 6. koğuşta ise yolu Ulucanlardan geçen tanıdık isimlerin o döneme ait eşyaları sergileniyor. Burada Kuran-ı Kerim, idam fermanları ile defter, kitap, kravat, mektup vb. eşyaları görmek insanda bambaşka duygular uyandırıyor. "Şu eşyaların dili olsa da konuşsa..." diyesi geliyor insanın. Duvarlarda mahkumların idam edilmeden önce, ailelerine belki de son kez seslerini duyurmak ve onlarla vedalaşmak amacıyla kaleme aldıkları mektupları okuyabiliyorsunuz. Bir insanın az sonra idam sehпасına çıkacağını bildiği halde neler dü-

şündüğünü, neler hissettiğini ilk ağızdan duymuş oluyorsunuz. Koskoca bir tarih, yaşanmışlık, acı, özlem ve başka bir sürü duygu...

27 Mayıs ve 12 Eylül darbeleri başta olmak üzere şahit olduğu yılların, ayların, günlerin yorgunluğunun çöktüğü cezaevinin duvarlarında birçok ünlü ismin Ulucanlar'da çektiği fotoğraflara rastlıyorsunuz. Mahkumların volta attıkları, sohbet ettikleri anlara ait fotoğraflarda, kaybettikleri onca şeye rağmen dostluklarını kaybetmediklerini görüyorsunuz. Avluların duvarlarına mahkumlar tarafından çizilen resimler insanı derinden etkiliyor. Gökyüzü, dağ, ağaç, nehir, kuşlar... Kısacası özgürlük...

Ziyaretimizin bir sonraki durağında disiplin hücrelerine geliyoruz. Karanlık, soğuk, bunaltıcı ve daracık odalar... Hücrelere, daha göz ucuyla baktığınız anda içiniz daralıyor, üşümeye başlıyorsunuz. Ayağında zincirlenmiş şekilde taş bloğun üzerinde oturan hey-

kel o dönemi anlatmaya yetiyor. Bu odalarda kalanların günü geceden ayırt etmelerindeki imkansızlık bir insana verilebilecek en ağır cezalardan olsa gerek. Müşahede ve tecrit odalarından daha dar, bakımsız ve soğuk olan bu odalarda kalmayı hayal dahi edemiyorsunuz. Bu anda aklınıza bir şiir geliyor...

*"Zikre dalmış her şey
Güne gülümserken papatyalar
Dualar gibi yükselir ümitlerim
Güneşle kol kola kırlarda koşarak
Siz peygamber çiçekleri toplarken
Ben çeşme başında uzanmak istiyorum
Huzur dolu içimde
Ben sonsuzluğu düşünüyorum
Ey bu sonsuzluğun sahibi
Sana ulaşmak istiyorum
Durun kapanmayın pencerelerim
Güneşimi kapatmayın
Beton çok soğuk üşüyorum"
(Muhsin YAZICIOĞLU)*

Kapalı görüş odaları insanların sevdiklerini gördüğü, seslerini duyduğu yegane yer olarak karşımıza çıkıyor. Bir insanın ancak sığılabildiği küçücük bu 28 odada kim bilir neler konuşuldu, ne hasretler giderildi diye düşünmeden edemiyorsunuz. Kısıtlı bir süre içerisinde sevdiğiniz insanlarla iki kelime konuşmanın ne kadar değerli olduğu hakkında bir fikir ediniyorsunuz.

Ulucanlar Cezaevi denilince üstünde durulması gereken bir diğer şey ise darağacıdır. 3 Şubat 1926 tarihinde ilk kez kurulan idam sehpasında, 13 Ağustos 1982’de gerçekleştirilen son idama kadar, tam 18 kişinin hayatı son bulmuştu. Cezaevinin restorasyonu sırasında üçayaklı bu darağacı, her zaman önüne kurulduğu “Ulu Kavak”ın bu kez arkasına ve artık hiçbir hayatın idamla sona ermeyeceğini temsilen demir parmaklıklı bir hücrenin

içerisine son kez kuruldu. Nice ışıkların söndüğü darağacını görmenin insanda uyandırdığı duyguları tarif etmek mümkün değil. İnsan hayatının, özgürlüğünün kıymetini gözler önüne seren, Ankara’nın göbeğinde tarih ve yaşanmışlık kokan yer Ulucanlar Cezaevi...

Ulucanlar Cezaevi Müzesi’nde geçirdiğiniz bu kısa vakitte dahi dışarıda olmanın özlemini hissediyorsunuz. Adaletin ne denli önemli olduğu birçok kişi tarafından her seferinde her yerde dile getirilse dahi bile Ulucanları gezdiğinizde adaletin önemi sadece sözde kalmıyor. Verilen bir kararın insanın hayatına nasıl etki ettiğini, hatta sadece o insan ile kalmayıp sevdiklerini de nasıl etkilediğini görüyorsunuz. Hakimlik - savcılık mesleğinin çok zor ve bir o kadar da kutsal bir meslek olduğunu gözlemleyerek öğreniyorsunuz.

DEPREMDE MEYDANA GELEN ZARARLAR NEDENİYLE CEZA HUKUKU SORUMLULUĞU

DR. FATİH YURTLU

Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hukuk Fak. Öğr. Üyesi

Ülkemizdeki yerleşim yerlerinin önemli bir kısmının deprem bölgesi olması, yapıların tekniğe ve mevzuata uygun bir şekilde yapılmasını daha önemli hale getirmektedir. Çünkü sık sık meydana gelen depremler nedeniyle ciddi can ve mal kayıpları yaşanmaktadır. Bu nedenle, binaların yapıldıkları dönemin fen ve teknik kurallarına uygun olarak inşa edilmesi oldukça önemlidir. Çünkü teknik açıdan eksiklikler barındıran yapılar, meydana gelen depremler nedeniyle kolaylıkla çökebilmekte ve bu yıkımlar sonucunda ölümler, yaralanmalar ve ciddi boyutta ekonomik zarar ortaya çıkmaktadır. Binaların usulüne uygun inşa edilmemesi, özel hukuk sorumluluğu gerektirdiği gibi, özellikle ölüm ve yaralanma neticelerinin ortaya çıktığı depremlerde ceza hukuku sorumluluğu da gündeme gelmektedir.

Usulüne aykırı olarak yapılan binaların depremde yıkılması ve neticesinde insanların hayatını kaybetmesi/yaralanması durumlarında ceza hukuku bakımından ne şekilde hareket edileceği, hem teorik hem de pratik

anlamda karmaşık bir konudur. Bu kısa değerlendirme yazısında, ceza hukuku bakımından oldukça karmaşık ve tartışmalı olan bu konunun tüm yönlerini değerlendirme imkânımız bulunmadığından, bu tip durumlarda ceza yargılamaları sırasında dikkat edilmesi gereken temel hususlara dikkat çekmekle yetineceğiz.

Her şeyden önce, bir binanın yürürlükteki mevzuata aykırı olarak yapılması ve bu meydana gelen depremde binanın çökerek insanların ölmesine ya da yaralanmasına neden olması durumunda, ilgililerin ceza hukuku sorumluluğunun doğacağından kuşku yoktur. Depremin şiddetinden bahisle *“bina usulüne uygun olarak yapılsaydı da zaten yıkılacaktı”* mantığıyla, ilgililerin ceza sorumluluğu bulunmadığı şeklindeki yaklaşımın kabul edilmesi mümkün değildir.

Bununla beraber bu tip olaylardaki temel problem; kimlerin hangi hukuki statü ile hangi gerekçeyle sorumlu tutulacağına ilişkindir.

Bu noktada ceza hukuku sorumluluğunun ilk ayağı olarak, öncelikle, meydana gelen neticelerden ilgililerin “icrai” davranışlarıyla mı yoksa ihmali davranışlarıyla mı sorumlu tutulacağını tespit etmek gerekir. İcra ve ihmal, ceza hukukunda suç oluşturan fiilin iki farklı gerçekleştiriliş biçimidir. Dolayısıyla bir fiil icrai olabileceği gibi ihmali de olabilir. İcra - ihmal ayrımının hangi kistaslara göre yapılacağı hususu ceza hukuku doktrininde tartışmalı olmakla birlikte kısaca, aktif bir davranışın olduğu, yani yapma - etmenin olduğu durumlarda icra; pasif bir duruşun yani bir yapmamanın olduğu durumlarda ise ihmali söz konusudur. Bu bakımdan ilgili dönemin fen ve teknik kuralları ile ilgili mevzuata aykırı olarak inşa eden ilgililerin ceza sorumluluğuna temel teşkil eden fiillerinin icrai mi yoksa ihmali mi olduğunun öncelikle tespit edilmesi gerekir.

17 Ağustos 1999 yılında gerçekleşen ve çok sayıda insanın ölümüne ve yaralanmasına neden olan “Marmara Depremi” sonrasında ülke gündemine oturan fen ve tekniğe

aykırı olarak bina inşa edenlerin ceza sorumluluğunun ne olacağı hususu, icra-ihmal tartışmaları bakımından önemli bir örnektir. Fen ve tekniğe aykırı olarak inşa edilen yapıların insanların ölümüne ya da yaralanmasına neden olması durumunda, binayı inşa edenlerin ceza hukuku sorumluluğuna gidilip gidilemeyeceği; gidilecekse sorumluluğa esas teşkil edecek fiilin icrai mi yoksa ihmali mi olacağı sorunu ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla, bu tip olaylar bakımından isabetli bir çözüm üretmenin ön şartı, faillerin davranışlarının icrai mi yoksa ihmali mi olduğunun tespitidir. Bir başka ifadeyle, yapıldığı dönemin teknik gereklerine aykırı olarak inşa edilen yapıların (günlük dildeki tabiriyle “çürük bina”), insanların ölümüne ya da yaralanmasına neden olması durumunda, ceza hukuku bakımından icrai davranış mı yoksa ihmali davranış mı söz konusudur? Biz, bu tip olaylarda icrai bir davranışın söz konusu olduğunu düşünmekteyiz. Ancak hemen ifade etmek gerekir ki; özellikle bu yargılamalar sırasında, kasıtlı ya da hatalı olarak ilgili faillerin ceza hukuku sorumlulukları ihmali davranış üzerinden tartışılmalıdır.

şılarak yanlış hukuki zemine çekilmiştir. Şöyle ki; 1999 yılında gerçekleşen depremlerden sonra açılan ceza davalarının birçoğunda, genellikle suçun manevi unsuru üzerine odaklanılmıştır. Konuyu daha somutlaştıracak olursak, kamuoyunun gündemini de meşgul eden bu yargılamalarda esas tartışma; faille- rin olası kastla mı yoksa taksirle mi sorumlu tutulacağı üzerine yoğunlaşmıştır. Kanaati- mizce, bu tip olaylarda suçun manevi unsuru tespit edilmeden önce, davranışın niteliğinin, yani icrai mi yoksa ihmali mi olduğunun tes- pit edilmesi gerekir.

Bilim ve tekniğe aykırı yapı *“inşa et- mek”*; aktif bir tutum ve davranış içerdiğin- den, faille- rin davranışının *“icrai”* olduğunu kabul etmek gerekir. Bununla beraber, ilgili eksikliklerin niteliği ve muhtemel sonuçları, bu sonuçların faille- r tarafından öngörülüp öngörülmemesi gibi hususlar, suçun manevi unsuru bakımından değerlendirilmelidir. Ka- naatimizce, bir şeyi *“eksik veya hatalı yap- mak”* icrai davranış; bir şeyi *“yapmamak”* ise ihmali davranışa vücut verir. Bu nedenle, ek- sik veya hatalı yapılan bir işin başkasına zarar vermesi durumlarında, failin ceza hukuku so- rumluluğunun esasını ihmalde değil *“icradâ”* aramak gerekir. Bilim ve teknik kurallarına, ilgili mevzuata aykırı olarak bina inşa etmek icrai bir davranış olduğundan, söz konusu bi- nanın yıkılması nedeniyle meydana gelen za- rarlar bakımından cezai sorumluluk da icrai davranışa göre belirlenmelidir.

Örneğin; bir yapının teknik koşullara aykırı olarak inşa edilmesi durumunda, yapıyı inşa edenlerin icrai davranışının kabulü gere- kir. Dolayısıyla, meydana gelen bir depremde teknik olarak yanlış/eksik inşa edilen yapı- nın çökmesi ve bunun sonucunda insanların yaralanması/ölmesi durumunda, faille- rin so- rumluluğuna temel teşkil eden fiil icrai nitelik- tedir. Buna karşın, bu tip olaylar bakımından hatalı olarak ihmali davranışın varlığının kabul edilmesi, somut olay adaleti bakımından fark- lı sonuçların doğmasına neden olacaktır. Bu tip olaylarda ihmali davranışın varlığının ka- bul edilmesi durumunda; fiil ile meydana ge- len netice arasında *“varsayımsal nedensellik”* bağının kurulamadığı gerekçesiyle faille- rin ceza hukuku sorumluluğuna gidilemeyeceği sonucuna varılmaktadır. İhmalin nedenselli- ğine ilişkin baskın nitelikteki *“varsayımsal ne- densellik”* görüşüne göre; *“bina tekniğe uy- gun olarak yapılsaydı dahi depremin şiddeti nedeniyle yine de yıkılacaktı”* denilebiliyorsa, ihmali davranışla meydana gelen tipik neti- ce arasında nedensellik bağı kurulamayacak ve dolayısıyla faille- r cezalandırılmayacak- tır. Ancak yukarıda da vurguladığımız üzere,

bu tip durumlarda ihmali davranış değil icrai davranış söz konusudur. Dolayısıyla bu tip durumlarda *“varsayımsal nedensellik”* tartış- ması yapmak da gereksizdir. Kanaatimizce bu tip olaylarda; duruma göre, *“olası kastla”* veya *“bilinçli taksirle”* fakat her halükarda *“ic- rai davranışla”* öldürme ya da yaralama suç- larından bahsetmek gerekir.

Buna ek olarak; yapıların bilim ve teknik kurallarına ve mevzuata uygun olarak yapıldığını denetlemesi gereken görevlilerin, bu kontrolü *“yapmaması”* ise *“ihmali davranış”* olarak nitelendirilebilir. İlgili görevlilerin, de- netim işlemini yapmamaları nedeniyle mey- dana gelen ölüm ya da yaralamalar bakımın- dan sorumlu tutulup tutulamayacakları veya hangi suçtan ne şekilde sorumlu olacakları ise ayrı bir tartışma konusudur.

Bir yapının mevzuata uygun yapılıp ya- pılmadığını denetleme hususunda kanun ya da sözleşme gereği *“garantör”* konumunda bulunan kişiler, üzerlerine düşen denetim gö- revini yerine getirmediklerinde, artık bir saf ihmali suç olan *“görevin ihmali”* suçundan değil, meydana gelen ölüm veya yaralama fiillerinden ihmali davranışlarıyla sorumlu tu- tulacaklardır.

Bu hususa ilişkin olarak önemli bir ör- nek Anayasa Mahkemesi’nin 17.09.2013 ta- rih ve 2012/752 başvuru numaralı kararıdır: 9.11.2011 tarihinde Van ilinde gerçekleşen depremde, il merkezinde bulunan Bayram Otel’in çökmesi nedeniyle 24 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine Van Cumhuriyet Başsavcılığı olay hakkında re’sen soruşturma başlatmış ve soruşturma kapsamında bilirki- şî incelemesi yaptırmıştır. Hazırlanan bilirkişî raporunda özetle: Olayda birden fazla kişinin sorumluluğunun bulunduğu, ilk depremde sonra binada yapılması gereken hasar tes- pitinin yapılmadığını ve dolayısıyla bu dene- timleri yapmayan ilgililerin de sorumlu oldu- ğu belirtilmiştir.

Soruşturma sonucunda; otel işletmecisi hakkında *“bilinçli taksirle birden fazla kişi- nin ölümüne neden olma”* nedeniyle Van Ağır Ceza Mahkemesi’nde kamu davası açılması- na, vefat eden yapı sahibi ve diğer şüpheliler hakkında ise kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına, bazı kamu görevlileri hakkında ise *“2.12.1999 tarih ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hak- kında Kanun’un”* 3. ve 12. maddeleri gereği *“görevsizlik”* kararı verilerek soruşturma dos- yasının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’na gönderilmesine karar verilmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı; 9.10.2012 tarihinde kamu görevlileri hakkındaki görevi kötüye kullanma iddialarının somut bilgi ve belgelere dayanmadığı, ilgililer açısından suç oluşturan ve ön inceleme yapılmasını gerektirecek bir durumun bulunmadığı gerekçeleriyle şikâyetin işleme konulmamasına karar vermiştir. Bu karar, başvuru sahiplerinin vekiline 23.10.2012 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvuru sahipleri, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın "şikâyetin işleme konulmaması kararının" tebliğinden itibaren süresi içinde (22.11.2012 tarihinde) Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bireysel başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesi; ihmali davranışları nedeniyle ölüme neden olan ilgililer hakkında gerekli işlemlerin yapılmamasını Anayasa madde 17 hükmüne aykırı bulmuş ve davayı kabul etmiştir. Bu bağlamda mağdur yakınlarına tazminat ödenmesine ve kararın bir örneğinin 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine hükmetmiştir. Bu karardan da anlaşılacağı üzere, ihmali davranış nedeniyle ilgililerin ceza hukuku sorumluluğuna gidilmesi, günümüz hukuk düzenlerinde bir gereklilik olmanın ötesinde adeta bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. İhmali davranış nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarında, kamu görevlilerinin basit hatasını veya dik-

katsızlığı aşan nitelikte yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu görevlilerin kendilerine verilen yetkileri göz ardı ederek tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda, insan hayatını tehlikeye düşürdükleri gerekçesiyle aleyhlerinde hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kimselerin yargılanmaması AİHM tarafından AİHS m. 2'ye (Yaşam Hakkı) aykırı bulunmaktadır¹.

Sonuç olarak; tekniğe ve mevzuata aykırı olarak yapılan binaların deprem nedeniyle çökerek insanların ölmesi ya da yaralanmasına neden olması hallerinde, hem binayı yapanların hem de kanunen binayı denetlemekle görevli kimselerin cezai sorumlulukları söz konusudur. Bu tip durumlarda kimlerin hangi hukuki gerekçeyle sorumlu tutulacağı hususunda ise ceza hukukunun genel kullarından ayrılmayı gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Ancak söz konusu yargılamalar sırasında, her bir failin sorumluluğu kendi fiilinin niteliğine göre (icrai - ihmali), fiilin manevi unsuru ve ilgilinin kusuru dikkate alınmak suretiyle titizlikle tespit edilmelidir.

^{1/} İlgili AİHM kararları için bkz. *Budayeva and Others v. Russia* (Chamber Judgment). T. 20.3.2008. <https://hudoc.echr.coe.int/>, siteye erişim tarihi: 10.8.2020. Benzer nitelikteki bir diğer karar için bkz. *Öneryıldız v. Turkey* (GC). T. 30.11.2004. <https://hudoc.echr.coe.int/>, siteye erişim tarihi: 10.8.2020.

DEPREMDEN DOĞAN ZARARLARDA ZAMANAŞIMI

DR. FAHRİ ERDEM KAŞAK

Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hukuk Fak. Medenî Hukuk Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

Özel hukuk bakımından depremden doğan zararlarda zamanaşımı konusunun önem kazanması, özellikle 17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Düzce depremleri sonrasında olmuştur. Nitekim işbu incelemenin konusunu oluşturan mahkeme kararları da anılan döneme aittir. Haksız fiillerde zamanaşımının işlemeye başladığı an bakımından öğretide sıkça eleştirilen kararlar, diğer yandan ise aksi hâlde kusurlu müteahhitlere herhangi bir sorumluluk yüklenemeyeceği gerekçesiyle savunulabilir. Bununla birlikte anılan tartışmaları çözen esaslı bir mevzuat değişikliği ise yapılmamıştır. Bilhassa 23 Ekim 2011 Van, 24 Ocak 2020 Elazığ ve 30 Ekim 2020 İzmir depremlerini takiben konu, tekrar gündeme gelmiştir.

Depremden doğan zararlar özel hukuk boyutuyla¹ ele alındığında uygulama alanı

1/ Deprem sebebiyle gerçekleşen zararlardan idarenin birinci dereceden sorumlu olduğu ve idareye karşı tam yargı davası açılabilmesi yönünde bkz. Başpınar, Veyisel/Altunkaya, Mehmet, "Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi", Y. 2008, C. 57, S. 1, s. 97.

bulacak temel kurum; haksız fiil (TBK m. 49 vd.) sorumluluğudur². Gerçekten de müteahhidin, yapıyı kusurlu bir şekilde hatalı inşa etmesi veya gerekli proje uygulama kurallarına riayet etmemesi kendisinin haksız fiil sorumluluğuna yol açar. TBK m. 49/1 düzenlemesi

2/ Bununla birlikte yapı denetim kuruluşları ile yapı maliklerinin sorumluluğu da söz konusu olabilir. Bu bakımdan 29.06.2001 tarih ve 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun zikredilmelidir. Anılan Kanun'un m. 3/II hükmü "Yapı denetim kuruluşları, denetçi mimar ve mühendisler, proje müellifleri, laboratuvar görevlileri ve yapı müteahhidi ile birlikte yapının ruhsat ve eklerine, fân, sanat ve sağlık kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılmış olması nedeniyle ortaya çıkan yapı hasarından dolayı yapı sahibi ve ilgili idareye karşı, kusurları oranında sorumludurlar. Bu sorumluluğun süresi; yapı kullanma izninin alındığı tarihten itibaren, yapının taşıyıcı sisteminden dolayı on beş yıl, taşıyıcı olmayan diğer kısımlarda ise iki yıldır." şeklindedir. Mezkûr düzenlemeye göre sorumluluk, yapının inşasındaki bozukluk veya bakım eksikliğinden kaynaklanmalı ve yapının değer kaybetmesine ilişkin olmalıdır. Bir başka ifadeyle, yapıdaki kişilerin can ve mal kayıpları sebebiyle anılan hükme dayanılmaz. TBK m. 69/1 hükmü kapsamında aynı şartlar altında yapı malikinin sorumluluğu da gündeme gelir. Bu husustaki açıklamalar için bkz. Başpınar/Altunkaya, s. 99-100; Baş, Ece, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Bina veya Yapı Eserlerinden Doğan Sorumluluk, İstanbul 2011, s. 70.

çerçevesinde haksız fiilin unsurları; kusur, hukuka aykırılık, zarar ve nedensellik bağından ibarettir. Uygulamadaki sıkıntı zamanaşımı süresinin başlangıç anına ilişkindir.

TBK m. 72/1 hükmü “*Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.*” şeklindedir. Anılan düzenlemeye göre her ne kadar haksız fiil; kısa, uzun ve ceza zamanaşımı olmak üzere üç farklı zamanaşımı süresine tâbi olsa da burada sadece uzun zamanaşımı üzerinde durulmuştur. Hükümde açıkça düzenlendiği üzere kısa zamanaşımı süresi, “her hâlde” fiilin işlenmesinden itibaren on yıl içerisinde uygulanabilir. Eğer on yıllık uzun zamanaşımı süresi dolmuşsa zararın ve failin yeni öğrenildiğinden hareketle kısa zamanaşımı süresinden istifade edilemez. Bu bakımdan on yıllık uzun zamanaşımı süresinin ne zaman işlemeye başlayacağı önem kazanır.

Deprem neticesinde yaşanan mal ve can kayıpları bakımından, yapının bozuk veya kusurlu bir şekilde inşa edilip tamamlanmasının üzerinden on yılı aşkın bir zaman geçmişse -ceza zamanaşımı ihtimali değerlendirilmeksizin- zamanaşımı def’ini ileri sürmesi hâlinde müteahhit, haksız fiil sebebiyle sorumlu tutulamaz. Esasen eski kararlarında, on yıllık zamanaşımı süresi bakımından Yargıtay’ın tutumu da aynı yöndedir³. Buna karşın Yargıtay, özellikle 1999 yılında gerçekleşen depremlerden sonra yargı önüne gelen uyuşmazlıklarda yapıyı kusurlu bir şekilde hatalı inşa eden müteahhitlerin sorumlu tutulabilmesi amacıyla zamanaşımı süresinin işlemeye başladığı an bakımından farklı bir tutum sergilemiştir.

3/ Y. 4. HD. T. 21.02.1990, E. 12205, K. 1565 (Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Halûk/Altıp, Atilla, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul 1993, s. 720 dn. 3a): “... haksız eylemin işlendiği gün ile davanın açıldığı gün arasında on yıldan fazla bir zaman geçmiş işe henüz zararın varlığı ve sorumlu olanın kimliği öğrenilmemiş olsa bile, davanın herhalde zamanaşımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir ...”.

YHGK, T. 22.10.2003, E. 2003/4-603, K. 2003/594 sayılı kararında zamanaşımının zararın doğması ile birlikte işlemeye başlayacağına vurgu yapmıştır: *“Davaya konu edilen olayda davacı, 1972 yılında yapılan ve 17.8.1999 tarihinde meydana gelen deprem sonucu yıkılan bina nedeniyle uğradığı zararını istemektedir. ...Hukuki düzenleme ve eldeki bu olgulara göre, binanın yapımı, yönetmeliğe aykırı olsa bile, o tarihte zarar doğmadığından davacının anılan tarihte bir talep hakkı da olamayacaktır. Bir hakkın, bu bağlamda ödenince isteminin doğmadığı bir tarihte, zamanaşımının başlatılması hakkın istenmesini ve elde edilmesini güçleştirir, hatta olanaksız kılar. Binanın yapım tarihinde, davalının hukuka aykırı olan eylemi gerçekleşmiştir. Ancak ortada henüz bir zarar bulunmamaktadır. Somut olayda olduğu gibi, her hukuka aykırı eylem, zararın oluşmasına neden olmayabilir. Binanın yapımı sırasındaki hukuka aykırılık eylemi nedeniyle, depremin oluşumu sonucu zarar doğmuştur. Davaya konu edilen olaydaki deprem, yani zarar doğurucu sonuç 17.8.1999 günü meydana gelmiş olup, eldeki işbu dava ise 16.2.2000 günü yani bir yıllık süre içinde açılmıştır. Bu süre B.K.nun 60. maddesinde öngörülen bir yıllık süreye uygun düşmektedir.”* Yargıtay’ın benzer gerekçeye sahip başka kararları da örnek gösterilebilir⁴.

Öğretide ise zamanaşımının, fiilin sona ermesi anından işlemeye başlayacağı ve zarar, fiilin sona ermesinden sonra ortaya çıksa

dahi bu durumun değişmeyeceği kabul edilmektedir⁵. Şüphesiz zarar verici fiilin süreklilik arz etmesi hâlinde zamanaşımı süresi, ancak fiilin tamamlanmasıyla birlikte işlemeye başlar⁶. Ancak böyle bir durum olmaksızın, fiilin tamamlanmasına rağmen zararın henüz ortaya çıkmadığı gerekçesiyle zamanaşımının işlemeye başlamayacağına kabulü, hukuk güvenliği ile bağdaşmaz. Kaldı ki zamanaşımı kurumunun amacı zaten borçlunun sorumlu tutulabileceği süreyi sınırlandırarak öngörülebilir hâle getirmektir⁷. Müteahhitlerin ilâni-haye sorumlu tutulmaları, uzun vadede ekonominin yararına da olmaz⁸.

Şayet özellikle deprem neticesinde müteahhitlerin kusurlu yapı inşalarından kaynaklanan zararların, -zamanaşımı def’ine takılmaksızın- müteahhitler tarafından tazmin edilmesi isteniyor ise bunun yolu anılan hadiseler için özel ve uzun bir zamanaşımı süresinin kanun eliyle kabul edilmesi olabilir⁹. Böyle bir yasal dayanak olmaksızın müteahhitleri, sorumlu tutabilmek hukuken mümkün gözükmemektedir. Bu bakımdan Yargıtay’ın zamanaşımı süresinin işlemeye başladığı anı, TBK m. 82/1 hükmünün *“her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak”* (BK m. 60/1: *“her halde zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren”*) şeklindeki açık lafzına rağmen farklı değerlendirilerek sorumluluk tesis etmesi kabul edilemez.

5/ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 720; Başpınar/Altunkaya, s. 118-119.

6/ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 720.

7/ Koller, Alfred, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Handbuch des allgemeinen Schuldrechts, 4. Auflage, Bern 2017, N 67.08.

8/ Bu husustaki açıklamalar için bkz. Başpınar/Altunkaya, s. 123.

9/ Başpınar/Altunkaya, s. 125.

4/ YHGK. T. 04.06.2003, E. 2003/4-400, K. 2003/393; 4. HD. T. 11.12.2001, E. 2001/8406, K. 2001/12825; Y. 4. HD. T. 29.04.2003, E. 2002/12847, K. 2003/5544; Y. 4. HD. T. 13.05.2002, E. 2002/4491, K. 2002/5701; Y. 4. HD., T. 28.04.2003, E. 2003/4407, K. 2003/5411; Y. 4. HD. T. 03.02.2005, E. 2004/7039, K. 2005/746.

DİLARA AYŞE AKDENİZ

İliç Adliyesi Hakimi

YANIKLARA

Beni ört ve büyüsün gece üzerimde
 Kuşat beni maviliğinle
 Kuşlar getir ülkenden, mektuplar, oğul yaraları,
 nar kanatmış bir mendil.
 Bir nehrin solgun yazgısını getir
 Ofelya'nın kuzgun saçları eğilmiş söğütlerle,
 ve yazgı bizden önce akıp gitmiştir.
 Geçen kışı getir mesela
 bir dağılışı, kulağında uluyan nehre şiddetle inanışını getir.
 Tutmuştun ya bir ölüyü ellerinden,
 yürü demiştin, hadi kan kalk çağıl da!
 Hadi bahar çıkar çocuklarını avluya
 Hadi cennet seril bahçeye,
 ağır yünlerini, ser saçlarını,
 serinlet gölgeni ve silkele bu cehennemi.
 Tutmuştun ölü elleri, buz gibi, nasıl kansız
 Hayat nasıl çekilmiş parmaklarından
 Zaman nasıl da dip dibe böyle kederle
 elin hep köprü'nün kırık tekerinde
 Biraz hatırlasan, etine hatırı sayılır bir şahitlik yaptın
 Ah biraz hatırlasan
 Kendi kanınla kazıdın gökyüzüne bu yıldız tozlarını,
 bak bu kırıntıları sen serptin
 bu ağacı sen suladın,
 bir serap boyundaydın
 Yaslandın dallarına, erik mi şeftali mi şimdi hatırla
 Bu peşinsıra gelen senin kopuk kanadın
 yük bilme, dert etme, hatırla.
 Konuştukça kopuyor ölü kuşun elleri
 Perde dağılıyor, sis çekiliyor uzaklara.
 Annem mutfakta, gülümseyiş hızla yayılmış
 Hafızam ısınveriyor, işte anahtarım, işte kapım
 Geçti uykusuzluk.

5651 SAYILI KANUN KAPSAMINDA SOSYAL AĞ SAĞLAYICILARIN YÜKÜMLÜLÜK VE SORUMLULUKLARI

HALİL DEMİR

Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı Vekili

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'da 29/07/2020 tarihli ve 7253 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle sosyal ağ sağlayıcının tanımı, yükümlülükleri ve sorumlulukları belirlenmiştir.

Gelişen internet teknolojisi ve sosyal ağ platformlarının günümüz itibarıyla yoğun bir şekilde kullanılması ile birlikte bu alanlarda oluşan sorunların ve kişisel hak ihlallerinin giderilmesine yönelik, toplumun ihtiyaçları da dikkate alınarak muhataplık belirleme bakımından "sosyal ağ sağlayıcı" kavramı kanuna eklenmiştir. 5651 sayılı Kanun'un sosyal ağ sağlayıcıya ilişkin hükümleri 1/10/2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 5651 sayılı Kanun'un Ek

4. maddesine dayanarak 2/10/2020 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2020/DK-ID/274 sayılı kararı ile sosyal ağ sağlayıcının yükümlülükleri ile bu yükümlülüklerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemiştir. Bu yazımızda 7253 sayılı Kanun ve gerekçesi ile Kurum (BTK) kararı dikkate alınarak konunun izahı yapılacaktır.

SOSYAL AĞ SAĞLAYICI KAVRAMI

5651 sayılı Kanun'un 2. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (s) bendinde sosyal ağ sağlayıcı; *sosyal etkileşim amacıyla kullanıcıların internet ortamında metin, görüntü, ses, konum gibi içerikleri oluşturmalarına, görüntülemelerine veya paylaşımlarına imkân sağlayan gerçek veya tüzel kişiler* olarak tanımlanmıştır.

Kurum kararında belirtildiği üzere; internet ortamında yapılan yayının sadece belirli bir kısmında sosyal etkileşim amaçlı içeriğe yer veren gerçek veya tüzel kişiler sosyal ağ sağlayıcı olarak değerlendirilmeyecektir. Ki-

şisel internet siteleri, elektronik ticaret siteleri ve haber siteleri gibi sosyal etkileşim amaçlı içeriğin ikincil ve yan bir hizmet olarak sunulduğu platformlar da bu kapsamın dışında olacaktır. Buna göre haber veya elektronik ticaret siteleri gibi internet sitelerinin yorum ve mesajlaşma bölümleri asıl işlevin dışında yan hizmet olarak sunulduğu için sosyal ağ sağlayıcı olarak değerlendirilmeyecektir.

Diğer yandan sosyal ağ sağlayıcının, içerik veya yer sağlayıcısı olmasından doğan sorumluluk ve yükümlülükleri devam edecektir.

SOSYAL AĞ SAĞLAYICININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Temsilci Belirleme

Türkiye'den günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcı, yetkili en az bir kişiyi Türkiye'de temsilci olarak belirlemekle yükümlüdür. Temsilci veya temsilciler, gerçek veya tüzel kişi olabilir. Kanun gereğince gerçek kişi olarak belirlenen temsilci veya temsilcilerin Türk va-

tandaşı olması zorunludur. Tüzel kişi olarak belirlenen temsilci veya temsilcilerin ise; Türkiye'de kurulmuş ve Türk mevzuatına göre tüzel kişiliğini kazanmış olması gerektiği Kurum kararında belirtilmiştir.

Belirlenen temsilci veya temsilciler;

- Kurum, Birlik¹, adli veya idari makamlarca gönderilecek tebligat, bildirim veya taleplerin gereğinin yerine getirilmesini²,
- Kişiler tarafından ilgili Kanun kapsamında yapılacak başvuruların cevaplandırılmasını ve raporlama yükümlülüğünün yerine getirilmesini,
- Sosyal ağ sağlayıcının içerik veya yer sağlayıcı olmasından doğan sorumluluk ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesini,
- İlgili Kanun kapsamındaki diğer yükümlülüklerin yerine getirilmesini temin eder.
- Temsilcinin iletişim bilgilerine yer verme

^{1/} Erişim Sağlayıcıları Birliği

^{2/} 28.7.2020 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7252 Kanun'un 1. maddesi ile: Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde Dijital Mecralar Komisyonu kurulmuştur. Komisyon'a 5651 sayılı Kanun kapsamında faaliyet gösteren içerik, erişim ve yer sağlayıcıları ile yerli veya yabancı diğer gerçek ve tüzel kişilerden bilgi ve belge istemek ve ilgililerden bilgi alma yetkisi verilmiştir.

Sosyal ağ sağlayıcı, temsilci veya temsilcilerin Türkiye'deki tebligata yarar adresi ile e-posta adresine, kolayca görülebilecek ve doğrudan erişilebilecek şekilde internet sitesinde yer vermelidir.

Temsilciye ait bilgilerin Kuruma bildirilmesi

Sosyal ağ sağlayıcı, temsilci veya temsilcilerin kimlik, unvan ve iletişim bilgilerini Kuruma bildirmekle yükümlüdür. Bildirilen bilgilerde değişiklik olması durumunda, bu değişikliklerin derhal ve en geç yirmi dört saat içinde Kuruma bildirilmesi gerekir.

Kişiler tarafından yapılan başvuruların cevaplandırılması

Sosyal ağ sağlayıcı, kişilik hakları ihlal edilen veya özel hayatın gizliliği ihlal edilen (Kanun'un 9 ve 9/A maddeleri kapsamında içeriklere yönelik olarak) kişiler tarafından yapılacak başvurulara cevap vermekle yükümlüdür. Kişiler tarafından yapılacak başvuruların kolaylıkla alınabilmesi ile başvurunun Türkçe dil seçeneği kullanılarak yapılabilmesini sağlar ve başvurudan itibaren en geç kırk sekiz saat içinde olumlu ya da gerekçesi belirtilmek kaydıyla olumsuz cevap verilir. Türkçe yapılan başvuruların Türkçe cevaplanması zorunludur.

Raporlama

Yurt içi veya yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcı, kendisine bildirilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararlarının uygulanmasına ve kişiler tarafından yapılacak başvurulara ilişkin istatistiksel ve kategorik bilgileri içeren Türkçe hazırlanmış raporları altı aylık dönemlerle Kuruma bildirmekle mükelleftir. Rapor kişisel verilerden arındırılmak suretiyle sosyal ağ sağlayıcının kendi internet sitesinde de yayınlanır.

Verilerin Türkiye'de barındırılması

Sosyal ağ sağlayıcı, Türkiye'deki kullanıcıların verilerini Türkiye'de barındırma yönünde gerekli tedbirleri almakla mükelleftir.

İDARİ YAPTIRIMLAR

Temsilci belirlenmesine ilişkin bildirimde rağmen *yetkili temsilciyi bildirmeyen sosyal ağ sağlayıcıya kademeli yaptırımlar uygulanacaktır*. Buna göre iki aşamalı idari para cezası, devamında reklam yasağı, sonrasında iki aşamalı internet trafiği bant genişliğinin

daraltılması şeklinde kademeli olarak idari yaptırımların uygulanacağına dair düzenleme 5651 sayılı Kanun'a eklenmiştir.

İdari para cezası

Temsilci belirlenmesine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcıya, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından öncelikle bildirimde bulunulur. Bu bildirimden itibaren otuz gün içinde yetkili temsilcinin bildirilmemesi hâlinde sosyal ağ sağlayıcıya Kurum Başkanı tarafından on milyon Türk Lirası idari para cezası verilir. Verilen idari para cezasının tebliğinden itibaren otuz gün içinde yine bildirimde bulunulmamış ise Başkan tarafından bu defa otuz milyon Türk Lirası idari para cezası verilir.

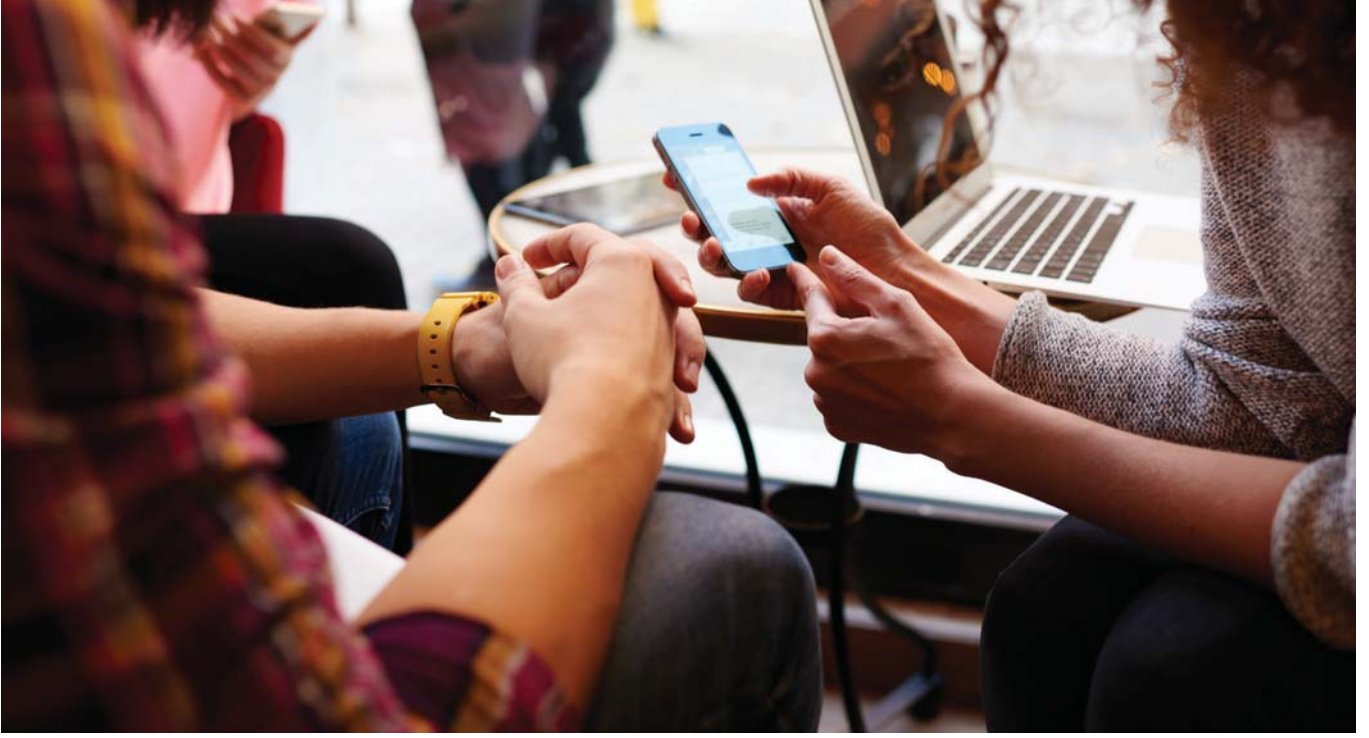
Reklam yasağı

İkinci kez verilen idari para cezasının tebliğinden itibaren otuz gün içinde temsilci belirlenmesine ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmemesi hâlinde Başkan tarafından Türkiye'de mukim vergi mükellefi olan gerçek ve tüzel kişilerin ilgili sosyal ağ sağlayıcısına yeni reklam vermesi yasaklanır. Reklam yasağı kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içinde temsilci belirlenmesine ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerekir. Reklam yasağı gereğince sosyal ağ sağlayıcıyla yeni sözleşme kurulamaz ve sosyal ağ sağlayıcıya para transferi yapılamaz.

İnternet trafiği bant genişliğinin daraltılması

İdari para cezaları ve reklam yasağı kararına rağmen temsilci belirlenmesine ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmemesi hâlinde Kurum Başkanı, sosyal ağ sağlayıcının internet trafiği bant genişliğinin *iki aşamalı olarak* (önce yüzde elli oranında devamında yüzde doksan oranına kadar) daraltılması için sulh ceza hâkimliğine başvurabilir. Hâkim tarafından verilen kararlara karşı Başkan tarafından 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir.

Temsilci belirlenmesine ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi hâlinde; verilen idari para cezalarının dörtte biri tahsil edilir, reklam yasağı kaldırılır ve hâkim kararları kendiliğinden hükümsüz kalır. Kişiler tarafından yapılan başvuruların cevaplandırılması ve raporlama yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi halinde de sosyal ağ sağlayıcıya *idari para cezası* yaptırımı uygulanacaktır.

HUKUKİ SORUMLULUK

Hukuka aykırılığı hâkim veya mahkeme kararı ile tespit edilen içeriğin sosyal ağ sağlayıcıya bildirilmesine rağmen yirmi dört saat içinde içeriği çıkarmayan veya erişimi engellemeyen sosyal ağ sağlayıcı, doğan zararların *tazmin edilmesinden* sorumlu olacaktır. Bu hukuki sorumluluğun işletilmesi için içerik sağlayıcının sorumluluğuna gidilmesi veya içerik sağlayıcıya dava açılması ile sosyal ağ sağlayıcının Türkiye'den günlük erişiminin bir milyondan fazla olması şartı aranmayacaktır.

CEZAI SORUMLULUK

5651 sayılı Kanun'un ek 4. maddesinin 7. fıkrasındaki düzenleme gereğince; Kanun'un 8. maddesi kapsamındaki koruma tedbiri olarak verilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararının gereğini yerine getirmeyen ve 9. madde kapsamında içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesine yönelik sulh ceza hâkiminin kararını yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcı hakkında elli bin gün *adli para cezası* verilecektir.

YAPILAN DEĞİŞİKLİĞİN CEZA SORUŞTIRMALARINA ETKİSİ

Kanunun gerekçesinde de belirtildiği üzere gelişen internet teknolojisi ve sosyal ağların kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bu mecralarda karşılaşılan sorunlar artış göstermekte ve çeşitlenmektedir. Son yıllarda içeriği suç oluşturan paylaşımların internet

üzerinden yurt dışı merkezli sosyal medya platformları kullanılarak kolayca yayılabilmesi temel hak ve özgürlüklerin önünde ciddi bir tehdide dönüşmüştür. Bu sorunların çözümüne yönelik *kullanıcıların kişisel başvurularında, yetkili mercilerin bildirimlerinde ve suç oluşturan eylemler nedeniyle adli makamların taleplerinin karşılanması noktasında etkili bir muhatap bulunmadığından şüphelilerin tespitinde sıkıntılar yaşanmaktadır*. Sosyal ağ platformlarında işlenen kişilik haklarının ihlali niteliğindeki kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirmek veya yaymak, özel hayatın gizliliğini ihlal suçları ile bilişim sistemine hukuka aykırı olarak girme, bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle dolandırıcılık gibi suçlarda faillerin tespiti yapılamamakta ve soruşturmalar sonuçsuz kalmaktadır.

Yapılan düzenlemeyle sosyal ağ sağlayıcılara temsilci belirleme yükümlülüğü getirilerek taleplerin karşılanması amacıyla muhataplık ilişkisi tesis edilmiştir. Sosyal ağ sağlayıcılara yetkili temsilciyi bildirmesi konusunda belirli aşamalar halinde süreler verilmiş ve yükümlülüğe uyulmaması halinde çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür. Halen yürütülmekte olan soruşturmalarda temsilci belirlenmesine yönelik aşamaların nihayete ermesi beklendikten sonra Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan gelecek cevaba göre soruşturmaların seyri belirlenmelidir. Sosyal ağ sağlayıcı tarafından yetkili temsilci belirlenmiş ise suç teşkil eden eylemi gerçekleştiren failin tespitine yönelik temsilci ile yazışmalar yapıldıktan sonra soruşturmalar sonuçlandırılmalıdır.

ANKARA BATI ADLİ DESTEK ve MAĞDUR HİZMETLERİ MÜDÜRLÜĞÜ

SONGÜL TUNCAY

Ankara Batı Adli Destek ve Mağdur
Hizmetleri Müdürü

Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığı; suç mağdurları ile desteğe ihtiyaç duyan kişileri adli süreçte etkin şekilde bilgilendirmek, maruz kalınan suç sonrasında mağdurlara destek olmak, mağdurun ikincil mağduriyete uğramasına engel olmak, adli süreçte mağdurlara ve özellikle kırılgan gruplara yönelik onarıcı adalet ve sosyal hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde etkin, sürdürülebilir ve ulaşılabilir mağdur destek sistemi kurulmasına katkı sağlamak amacı ile kurulmuştur. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığınca, suç mağdurlarına yönelik bilgilendirme, yönlendirme, psiko-sosyal destek hizmetlerini sunmak üzere; İstanbul Anadolu, İzmir, Adana, Eskişehir, Samsun, Malatya ve Rize adliyelerinde pilot uygulama olarak 2019 yılı Nisan ayı itibarıyla Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM) kurulmuştur. Söz konusu müdürlüklerin ülke geneline yaygınlaştırılması amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda 105 adliyede Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü kurulmuştur.

Bu kapsamda adliyemizde 06/02/2020 tarihi itibarı ile Ankara Batı Adli Destek ve

Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü faaliyete başlamıştır. Müdürlüğümüz bünyesinde; Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu, Kırılgan Grup Destek Bürosu, Hukuk Yargılaması Destek Bürosu ve Ceza Yargılaması Destek Bürosu bulunmakta ve Adli Görüşme Odaları (AGO) faaliyetleri de müdürlüğümüz tarafından yerine getirilmektedir. İlgili bürolarda; sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog ve katip-ler görev almaktadır.

BÜROLAR VE GÖREVLERİ

Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu

Tüm suç mağdurlarına yönelik adli süreç, bu süreçte sahip oldukları haklar ve kendilerine sunulabilecek hizmetler konusunda bilgilendirme hizmeti verilmektedir. Ayrıca, mağdurlar müdürlüğün hizmet alanı dışında yer alan kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları tarafından kendilerine sunulan hizmetlerden faydalanabilmeleri amacıyla ilgili kurum veya kuruluşa yönlendirilmektedirler.

Kırılğan Grup Destek Bürosu

Hizmet sunumunda uzmanların inisiyatif aldığı, bireysel değerlendirme, adli destek planı, vaka yönetimi ve takip programı gibi daha önceki uygulamada yer almayan yeni hizmet ve kavramları adli sürece dahil eden bürodur. Bireysel değerlendirme; adli sisteme dahil olan çocuklar, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların mağdurları, aile içi şiddet mağdurları, terör suçları mağdurları, insan ticareti suçu mağdurları ile yapılacak ön değerlendirme sonrasında kadın, yaşlı ve engelli mağdurlara ek olarak etkin bir desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen mağdurlar hakkında yapılmaktadır. Bireysel değerlendirme sonucunda kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdurlara yönelik hizmetlerin sistematik bir şekilde ve zamanında sunulabilmesi için gerekli olan planlama, uygulama, izleme ve koordinasyon işlemlerinin tek bir adli destek görevlisi tarafından etkin şekilde yürütülebilmesi amacıyla vaka yönetimi uygulanmaktadır. Vaka yönetimi, uzmanlar tarafından yapılan değerlendirme sonrasında, suçun etkileri sebebiyle ağır travma yaşayan,

ağır bir cinsel saldırıya veya istismara maruz kalan, yaşı veya cinsiyeti nedeniyle suçtan daha fazla etkilenen, aile veya diğer sosyal çevre desteğinden yoksun olan mağdurlar hakkında uygulanmaktadır. Bireysel değerlendirme sürecinden sonra kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdurlar hakkında, alınması gereken tedbirler ve sunulması gereken hizmetlere ilişkin önerilerin yer aldığı adli destek planı, vakada görevli uzman tarafından hazırlanarak ilgili yargı merciine sunulmaktadır.

Ceza Yargılaması Destek Bürosu

Ceza Yargılaması Destek Bürosu ile daha önce sadece çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerine yönelik sağlanan uzman desteği Cumhuriyet başsavcılıklarını ve tüm ceza mahkemelerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Cumhuriyet başsavcılıklarının ve ceza mahkemelerinin suça sürüklenen çocuklar ile korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi, mağdur çocukların ifadelerinin alınması esnasında kaygı düzeylerini düşürmek sağlıklı

ifade vermelerini sağlamak amacı ile uzman görevlendirilmesi talepleri bu büroda görev yapan uzmanlar aracılığıyla karşılanmaktadır. Bu sayede, ceza yargılaması sürecinin tamamında uzmanlardan etkin şekilde yararlanılarak, mağdurların ikincil mağduriyetlerinin önlenmektedir.

Hukuk Yargılaması Destek Bürosu

Hukuk Yargılaması Destek Bürosu ile daha önce sadece aile mahkemelerine yönelik sağlanan uzman desteği, ihtiyaç duyan tüm hukuk mahkemelerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Kurulan müdürlükler sayesinde aile mahkemesi olmayan yerlerde aile mahkemesi sıfatıyla yargılama yapan asliye hukuk mahkemelerinin de uzman desteğinden etkin şekilde faydalanması sağlanmaktadır. Boşanma, velayet, vesayet, kişisel ilişki tesisi, evlat edinme gibi davalarda, taraflarla ve müşterek çocuklarla görüşülerek gerektiği hallerde ev incelemeleri yapılmakta ve bu incelemeler neticesinde, uzmanlar kanaatlerini belirten sosyal inceleme raporlarını hazırlayarak ilgili mahkemelere sunmaktadırlar. Bunun yanında; duruşma esnasında davaya konu olan çocukların beyanlarının alınmasına karar verilmesi durumunda, çocuğun kaygı düzeyini düşürmeye ve bu sayede daha rahat beyanda bulunmasını sağlamaya yönelik uzmanlar görev almaktadırlar.

Adli Görüşme Odası (AGO)

Adalet sistemi içerisinde olan çocuklar ve kırılgan grupta yer alan mağdurlar için, ikincil mağduriyeti önlemeyi, başta ifade ve sorgu olmak üzere adli sürecin olumsuz etkilerini azaltmayı ve yapılan işlemlerin yaş, gelişim ve ruhsal durum ve benzeri etkenlerin de dikkate alınarak gerçekleştirilmesini sağlamayı hedefleyen teknolojik ekipman ile donatılmış adliye içerisindeki güvenli alan olarak tanımlamak mümkündür.

2012-2014 yılları arasında Bakanlığımız ve UNICEF işbirliğiyle yürütülen “Çocuklar İçin Adalet Projesi”nin çıktısı olarak kurulmuş olan Adli Görüşme Odaları, görüşme yapılacak kişilerin ikincil mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak üzere “Bekleme Odası”, “Görüşme Odası” ve “Gözlem Odası” şeklinde farklı işlev ve tefrişata sahip üç odadan oluşmaktadır.

05/01/2017 tarihli Bakan Oluru ile, bu odaların; özel ortamlarda ifade ve beyanlarının alınması gerektiği veya fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen, öncelikli olarak mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocukların, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile diğer kırılgan gruba mensup mağdurların ifade ve beyanlarının alınmasında kullanılmasına karar verilmiştir.

Adli görüşme odalarına yönelik yürütülen çalışmalar kapsamında 24/02/2017 tarihinde Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği yürürlüğe girmiş ve ilk etapta 23 pilot adliyede adli görüşme odası kurulmuştur. 03/04/2017 tarihinde de adliyemizde adli görüşme odası faaliyete geçirilmiştir. Adli görüşme odalarının faaliyete geçmesinden sonra alınan olumlu geri bildirimler de değerlendirilerek uygulamanın ülkemiz geneline yaygınlaştırılmasına karar verilmiş ve hali hazırda 70 ilde, 86 adliyede 90 adli görüşme odası faaliyette bulunmaktadır.

Söz konusu odaların işleyişi şu şekilde olmaktadır: Adli görüşme odasında ifadesi alınmasına karar verilen öncelikle cinsel suç mağduru çocuklar ile kırılgan gruba dahil olan yetişkin mağdurlar, bekleme odasına alınarak yapılacak görüşme hakkında görevli

uzman tarafından bilgilendirilirler. Akabinde, “Adli Görüşme Değerlendirme Formu” doldurulur, UYAP sistemi üzerinden gerekli bağlantının sağlanması sonrasında ise, mağdur, uzman tarafından adli görüşme odasına alınır. Mağdura yöneltilmesi istenilen sorular, kulaklık sistemi ile uzmana aktarılır; uzman, soruları, mağdurun gelişim özelliklerine ve yaş grubuna uygun şekilde yönelterek beyanının alınmasını sağlar. İfade sonrası adli görüşme raporu düzenlenerek ilgili makama sunulur.

Müdürlüğümüz; adli süreçte, mağdurlara ve özellikle kırılgan gruplara yönelik onarıcı adalet ve sosyal hukuk devleti çerçevesinde etkin, sürdürülebilir ve ulaşılabilir mağdur destek hizmeti sunarak, adli işlemlere katkı sağlamaktadır.

ADİL YARGILANMA HAKKI KAPSAMINDA “GEREKÇELİ KARAR HAKKI”

ÜZEYİR KARAKÜLAH

Ankara Cumhuriyet Başsavcısı Vekili

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 36. maddesinde, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilmesi, iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anayasa ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir.

Bu bağlamda, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden Anayasa'nın 141. maddesinin hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılama hakkını düzenleyen 6. maddesinde gerekçeli karar hakkı açıkça yer almakla birlikte hakkaniyete uygun yargılama ilkesi kapsamında tanınan gerekçeli karar hakkı içtihadî bir haktır ve mahkeme kararlarının gerekçeli olması demokratik hukuk devletin de bir gereğidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin süre gelen ilke ve uygulamalarına göre “gerekçeli karar hakkı” sözleşmenin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılama ilkesinin gereğidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin “Adil Yargılanma Hakkı” başlıklı 6. maddesinde, herkesin, gerek medenî hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizam, gerek

cezaî alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makûl bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiş olup, adil yargılanma hakkının düzenlendiği bu maddede, kanun ile kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davanın görülmesi, davanın makul bir süre içinde sonuçlandırılması, hakkaniyete uygun yargılama ve aleni yargılama ilkelerine açıkça yer verildiği görülmektedir. Hakkaniyete uygun yargılama ilkesi, silahların eşitliği, çekişmeli dava, gerekçeli karar hakkı unsurlarının bir arada mevcut olmasını gerektirmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları çerçevesinde, gerekçeli karar hakkı denetiminin, gerekçenin yasal olup olmadığı, yeterli ve makul olup olmadığı, gerekçenin

öğrenilip öğrenilmediği, tarafların iddialarının karşılanıp karşılanmadığı, gerekçenin makul sürede yazılıp yazılmadığı ilkeleri açısından yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına göre, bir uyuşmazlık ayrıntılı ve yeterli gerekçeye yer verilmeden karara bağlanıyorsa adil ve hakkaniyete uygun yargılama açısından ihlal gerçekleşebilmektedir. Soyut, genel ve belirsiz kavramların veya kanunda yer alan ifadelerin tekrarından ibaret olan, maddi ve hukuki unsurların yüzeysel olarak ele alındığı gerekçelendirme şekli, yetersiz gerekçelendirme olarak ifade edilir. Buna örnek olarak, kararda yalnız yasal ifadelerle atıf yapılması, başka bir anlatımla kanunda yer alan terim ve kavramların tekrarlanması hali gösterilebilir. Yetersiz gerekçeyle verilmiş bu kararlarda da, aslında gerekçe bulunmakla birlikte, bu gerekçelendirme kişilerin adalet duygularını tatmin edici düzeyde olmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi de Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı bir çok kararında, ilgili hükmü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ışığında yorumlamak suretiyle, sözleşmenin içeriğinde yer alan ve AİHM'nin adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil edilen gerekçeli karar hakkı gibi ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir. Hakkaniyete uygun yargılamanın bir unsuru olan gerekçeli karar hakkı Anayasa'nın 141. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." hükmüyle tüm mahkemeler yönünden bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 13/06/2013 tarih ve Başvuru No: 2013/1235 sayılı kararında da, ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olmasının, adil yargılanma hakkının bir gereği olduğu; mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorunda olduğu; bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfilik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi halinde adil yargılanma hakkının ihlalden söz edilemeyeceği; makul gerekçenin, davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuki düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olması gerektiği; zira tarafların o dava yönünden, hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldükle-

rini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunmasının zorunlu olduğu; bununla birlikte, derece mahkemelerinin, taraflarca ileri sürülen tüm iddialara cevap verme zorunluluğunun bulunmadığı, hükme esas teşkil eden gerekçelerin nelerden ibaret olduğunu ortaya koymasının yeterli olduğu belirtilmiştir.

Anayasa'nın 141. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı, mahkeme kararlarında kararların dayandığı hukuki gerekçenin yeterli açıklıkta gösterilmesini gerektirir. Ancak mahkeme kararlarının gerekçesinde tarafların tüm iddialarının ayrıntılı bir biçimde tartışılması zorunluluğu bulunmakla birlikte gerekçenin hükme esas teşkil eden sonuca etkili iddia ve delillere ilişkin olarak eksiksiz ve ikna edici olması gerekir. Gerekçenin ayrıntısı davanın niteliğine göre değişmekle birlikte kararın hüküm kısmına dayanak oluşturacak hukuki bir gerekçenin kısa ve özet de olsa bulunmasının zorunlu olduğu açıktır. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi, tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hale getiren en önemli etkidir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez.

Yeterli ve yasal bir gerekçeyle dayanılmadan karar verilmesi yasa koyucunun amacına uygun düşmeyeceği gibi uygulamada da keyfiliğe yol açacaktır. Hükmün mantıksal dayanağını oluşturan gerekçe, somut olaya, akla, adalete, bilimsel görüşlere ve yargısal içtihatlarla dayalı olmalıdır. Bu özellikleri taşıyan bir gerekçe, kararların daha isabetli verilmesini sağlar, tarafların adalet duygusunu tatmin eder, yasa yolu aşamasında kararların denetimine olanak sağlar, ayrıca bilimsel ve içtihat hukukunun gelişmesine imkan tanır.

Yargı yetkisinin “Türk Milleti Adına” bağımsız mahkemelerce kullanılacağı yolundaki Anayasa kuralı ile bütün mahkemelerin her türlü kararlarını gerekçeli olması kuralı arasında doğrudan ilişki vardır. Takdir hakkının kullanılması mahkemeye verilmiş bir yetkidir ve yetkinin yerinde ve keyfi kullanılıp kullanılmadığının denetimi ancak gerekçe denetimiyle engellenir. Hükmün nedeni olarak da tanımlanan gerekçenin öğrenilmesi hakkı

sadece dava taraflarının değil kamunun da hakkıdır. Bu durum gerekçenin tam ve gerçeğe dayalı olmasını zorunlu kılar, gerekçe yetersiz ve gerçek durumu yansıtmıyor ise hak ihlaline neden olunur. Mahkeme kararları tarafları ve herkesi inandıracak ve yargı yolu denetimine olanak verecek biçimde olması gerekir. Aralarında bağlantı kurulmadan, sadece delillerin sıralanması “yeterli ve geçerli” bir gerekçe değildir.

Gerekçeli karar hakkına ilişkin olarak yargı kararlarının incelenmesinde;

Anayasa Mahkemesi’nin B. No: 2014/13062, 30/3/2016 tarihli kararında, mağdurenin yaşı konusunda esaslı hataya düşüldüğü yönündeki başvuru iddiasının mahkumiyet gerekçesinde karşılanmaması ve temyiz aşamasında da bu konuda bir değerlendirme yapılmaması nedenleriyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararda, mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının unsurlarından birisi olmakla beraber bu hak, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Bununla birlikte başvuru nun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddialarının cevapsız bırakılmış olması bir hak ihlaline neden olmaktadır. Yargıtay uygulamasına göre fail, cinsel ilişkide bulunduğu mağdurenin on beş yaşını doldurmadığı halde on beş yaşını doldurduğu düşüncesiyle mağdure ile rızasıyla cinsel ilişkide bulunur ve şikayetçi olmayan

mağdurenin yaşı konusundaki hatası esaslı, diğer bir ifadeyle kabul edilebilir bir hata olursa, bu takdirde failin hukuki durumu belirlenirken 5237 sayılı Kanun'un 30. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca suçun maddi unsurlarından olan mağdurun yaşına ilişkin bu hatası gözönünde bulundurulmaktadır. Bunun sonucu olarak fail yüklenen suç açısından kasten hareket etmiş sayılmayacağından ve bu suçun taksirle işlenmesi hali kanunda cezalandırılmadığından 17/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (c) bendi gereğince beraatine karar verilmesi gerekecektir (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/6/2014 tarihli ve E.2014/14-88, K.2014/334 sayılı kararı). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesince 25/3/2010 tarihinde düzenlenen adli raporda mağdurenin yaşından büyük gösterdiği belirtilmiştir. Başvurucu, mağdurenin yaşının on altı olduğunu söylemesine inanarak ilişkiye girdiğini beyan etmiştir. Başvurucu, mağdurenin suç tarihi itibarıyla görünüm olarak on beş yaşından büyük olduğunu zannettiğini ifade etmesine ve bu hususta adli raporlar olmasına rağmen bu yöndeki savunmasının neden kabul edilmediğine ilişkin olarak gerekçeli kararda bir değerlendirmeye yer verilmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu tarafından, mağdurenin yaşı konusundaki esaslı hatanın kastı kaldıracığı yönünde itirazda bulunulmuş olmasına rağmen ilk derece mahkemesinin gerekçeli kararında bu hususa ilişkin bir gerekçeye yer verilmediği gibi temyiz aşamasında da bu konuda bir değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Bu durumda başvurunun ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren, uyuşmazlığın çözümü için esaslı bir iddia olan mağdureyi suç tarihi itibarıyla görünüm olarak on beş yaşından büyük zannettiği ve bu beyanının adli raporla doğrulandığı iddiası tartışılmamış ve karşılanmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Belirtilen nedenlerle başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir şeklinde karar vermek suretiyle başvurunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine, kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere mahal Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 25.06.2020 tarih ve 2016/11-1148 E. 2020/320 K. Sayılı kararında, insanın bilme isteğinin bulunduğunu söylediğimiz gerekçenin, zamanla bir temel hak olarak kabul edilmeye başlanıldığı ve "gerekçeli karar hakkı"nın adil yargılanma hakkının temel bir unsuru haline geldiği görülmektedir. İnsan hakları alanındaki bu kazanımdan geri dönülmesi ise mümkün değildir. AİHS'in 6. maddesi kapsamında, AİHM içtihatlarıyla tanınan ve korunan gerekçeli karar hakkı, Anayasamızda ve usul kanunlarımızda da yer almaktadır. Temyiz mahkemeleri olarak görev yapan Yargıtay ve Danıştay da, kanun yolu incelemesi yaptıkları ilk derece mahkemesi kararlarında, söz konusu düzenlemelere istinaden gerekçeli karar hakkına ilişkin de denetim yapmaktadırlar. Anayasa'da bireysel başvuru yolunun tanınmasıyla, Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli karar hakkının korunması hususunda kazandığı önem de dikkat çekilmesi gereken bir husustur. Nitekim, Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin oluşturmaya başladığı içtihatların AİHM içtihatlarıyla paralel olduğunu söylemek mümkündür. Adli sicil kaydında hiç bir hükümlülüğü bulunmayan sanık hakkında temel ceza belirlenirken; dosya içeriğine uygun düşmeyen yetersiz gerekçeyle alt sınırın çok üzerinde bir ceza tayin edilerek hakkaniyet, kanun önünde eşitlik ve orantılılık ilkelerine de aykırı davranıldığı gibi denetimden yoksun yetersiz gerekçeyle üst sınıra yakın bir cezanın tayin edilmesi suretiyle aynı zamanda adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçası olan gerekçeli karar hakkı da ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 18.06.2020 tarih ve 2018/4236 E. 2020/1044 K. Sayılı kararında,Anayasa'nın 141. maddesinin 3. fıkrası ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi ve 24. maddesi dikkate alındığında, idari yargı yerlerince idari işlemlerin yetki, şekil, sebep konu ve maksat yönlerinden yargısal denetime tabi tutularak incelenmesi ve kararların gerekçeli olarak yazılarak dayandığı hukuki sebepler ile hükmün kararlarda belirtilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararlarında da değinildiği üzere; Anayasa'nın 36. maddesinin 1. fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak bu maddede gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dahil edildiği

vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin birçok kararında yer almıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Anayasa Mahkemesi, Abdullah Topçu, B. No:2014/8868, 19/4/2017, p. 75). Bu bağlamda, Anayasa'daki hakların etkili bir biçimde korunması için, davaya bakan mahkemelerin Anayasa'nın 36. maddesine göre " tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi" vardır (benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Dulaurs/Fransa, B. No: 34553/97, 21/3/2000, s.33). AİHM içtihatlarına göre bir mahkemenin davaya yaklaşımı, başvuru sahiplerinin iddialarına yanıt vermekten ve başvuru sahiplerinin temel şikayetlerini incelemekten kaçınmalarına neden olması halinde sözleşme'nin 6. maddesi davanın düzgün bir biçimde incelenmesi hakkı bakımından ihlal edilmiş olur, (bkz. AİHM, Kuznetsov/Rusya, B. No: 184/02, 11/4/2007, s. 84-85) Öte yandan, mahkemelerin bu yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya, karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi anlamına gelmemektedir (AİHM, Hiro Balani/İspanya Kararı; p.27). Bu nedenle, bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği, davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Bununla birlikte, görülmekte olan davalarda taraflarca" açık, kesin, somut bir şekilde ileri sürülen ve kabul edildiği takdirde davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olan iddiaların" bulunması halinde, davayla doğrudan ilgili olan bu hususların mahkemelerce ayrıca ele alınması ve bu iddialara makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (AİHM Hiro Balani/İspanya Kararı; p.28). Açıklanan bu hususlardan hareketle, mahkeme kararlarının, hüküm fıkrası ve hükmün dayandığı gerekçe ile bir bütün olduğu, gerekçesiz karar verilmesinin mümkün olmadığı açık olduğuna göre, gerekçenin hem temyiz incelemesini yapacak merci açısından, hem de kararı uygulayacak olan idare açısından yeterli açıklıkta olması gerektiğinde kuşku yoktur. Yargılama hukukunda, yargı (hüküm), uyuşmazlığı çözmekle görevli ve yetkili yargı yerinin yargılama sürecinin sonunda ulaştığı "sonuç"tur. Gerekçe, yargıcin çözümlemek durumunda olduğu uyuşmazlığa uygulanması gereken soyut hukuk kuralının saptanmasında, yorumlanmasında ve tüm ayrıntılarıyla ortaya konulup nitelenirilen maddi olaya uygulanmasında izlenmiş olduğu yöntemi gösteren ve bu özelliği se-

bebiyle, yargılamanın nesnelliği ile varılan yargının doğruluğu konusunda davanın taraflarına güven, üst yargı yerine de denetleme olanağı veren açıklamadır. Bu durumda, davaya konu idari işlemin hukuka uygunluk denetimini yapmakla görevli idari yargı merciince "2577 sayılı Kanun'un 2. maddesinde sayılan unsurlar yönünden, işlemin hukuka aykırı olup olmadığına dair yargısal denetim yapılması ve bu denetim sonucunda varılan kararın gerekçeli olarak ortaya konulması gerekmektedir iken, daire kararında, dava konusu yönetmelik hükmü yönünden, davacı ve davalı idarenin iddia ve savlarına ilişkin olarak ilgili mevzuatın yorumu ve iptali istenen düzenlemenin hukuka uygunluk denetimi yapılmaksızın, yani uyuşmazlıkla ilgili herhangi bir gerekçeye yer verilmeksizin davanın reddine karar verilmiş olduğundan, daire kararında bu yönüyle usul ve hukuka uyarlık bulunmamaktadır." şeklinde karar verilmiştir.

**İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi
9.CD.'nin 19.03.2020 tarih ve 2020/271 E.
2020/852 K. Sayılı kararında da, "... gerekçe-**

li karar hakkı İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6/1. maddesi çerçevesinde İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin dinamik yorumla türettiği temel haklardandır. Gerekçe, davanın öznel koşulları içerisinde karara doğrudan etkili olabilecek konularda mahkemenin aydınlatma yükümlülüğünü kapsamaktadır." Anayasamızın 141 ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 34, 230 ve 232. maddeleri uyarınca mahkeme kararlarının karşı oy da dahil olmak üzere gerekçeli olarak yazılması zorunlu olup, hüküm; başlık, sorun, gerekçe ve sonuç (hüküm) bölümlerinden oluşmalıdır. "Başlık" bölümünde, hükmü veren mahkemenin adı, mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hakimin, Cumhuriyet savcısının ve zabıt katibinin, katılanın, mağdurun, vekilinin, kanuni temsilcisinin ve müdafinin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği, beraat kararı dışında suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı belirtilmeli, "sorun" bölümünde, iddia ve savunmada ileri sürülen görüşler ortaya konulmalı, "gerekçe" kısmında mevcut deliller tartışılıp değerlendirildikten sonra, hükme esas alınan ve reddedilen deliller belirlenmeli, delillerle sonuç arasındaki bağ üzerinde durularak, niçin bu sonuca ulaşıldığı anlatılmak suretiyle hukuki nitelendirmeye yer verilmeli ve sonuç bölümünde açıklanan uygulamaların dayanaklarına değinilmeli, "sonuç (hüküm)" kısmında ise CMK'nın 230 ve 232. maddeleri uyarınca aynı kanunun 223. maddesine göre verilen kararın ne olduğu, TCK'nın 61. ve 62. maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara

göre uygulanan kanun maddeleri ve hükümlenen ceza miktarı, yine aynı kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkumiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbiri, cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin taleplerin kabul veya reddine ait dayanaklar, kanun yollarına başvurma ve tazminat talep etme imkanının bulunup bulunmadığı, kanun yoluna başvurma mümkün ise kanun yolunun ne olduğu, şekli, süresi ve mercii tereddüte yer vermeyecek biçimde açıkça gösterilmelidir. 5271 sayılı CMK'nın 230 ve 232. maddeleri uyarınca hüküm fıkrasında; "223. maddeye göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, tayin olunan ceza miktarının ve kanun yollarına başvurma imkanının mümkün olup olmadığı"

ğının" hiçbir tereddüte yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmeli, öncelikle denetime imkan verecek şekilde, diğer taraftan kesinleştiğinde başka bir kararın varlığını gerektirmeden infaza esas alınabilecek nitelikte bir hüküm kurulmalıdır." (Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 2014/8-145 Esas 2015/145 karar sayılı ilamı.) Yine benzer olaylar sebebi ile verilen Yargıtay 18.C.D'nin 05/10/2016 tarih ve 2015/39524 esas, 2016/15563 sayılı kararı, Yargıtay 17. C.D'nin 20/09/2016 tarih ve 2015/24833 esas, 2016/9933 sayılı kararı ile birçok benzer ilamda belirtildiği gibi; Anayasa'nın 141 ve 5271 sayılı CMK'nın 34, 230 ve 289. maddeleri uyarınca mahkeme kararlarının denetimine imkan verecek şekilde açık ve gerekçeli olması, gerekçe bölümünde mevcut delillerin tartışılması, değerlendirilmesi, reddedilen veya kanıtlama yönünden üstün tutulan delillerin neler olduğu ve nedenlerinin göster-

rilmesi, delillerle sonuç arasında bağ kurulması, bir başka deyişle eldeki delillerle neden bu sonuca varıldığına anlatılması gerektiği, tüm bunların ışığında ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu kabul edilen eylemi, bunun yasal unsurları ve nitelendirmesi, uygulanacak kanun maddesi ve CMK'nın 230. maddesinde belirtilen diğer unsurların bulunması gerektiği açıktır şeklinde karar verilmiştir.

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 29. HD'nin 01.10.2020 tarih ve 2020/88 E. 2020/74 K. Sayılı kararında, ... Mahkeme kararında dosya kapsamıyla uyumlu ve asgari standartları sağlayabilecek gerekçeli karar hakkını gerçekleştirebilecek herhangi bir gerekçe bulunmadığı görülmektedir. Mahkemece, sadece uyuşmazlık konularının ne şekilde kabul edildiği ifade edilmiş olup, bu kabullere nasıl ulaşıldığı belirtilmemiştir. Ayrıca hüküm sonucunda açıkça reddedilen hafta tatili ücreti ile ücret alacaklarının da neden reddine hükmedildiği yine kararın gerekçesinde açıklanmamıştır. Esasen mahkeme kararı tamamen gerekçesiz olduğundan gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir. Mahkeme kararı bu haliye Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297. maddesine aykırıdır. Gerekçe bulunmayan bir karar istinaf incelemesi yapılabilecek bir karar niteliği taşımaz. Kararın bu nedenle ortadan kaldırılarak mahkemesine dosyanın gönderilmesi gerekmektedir. Yine Konya Bölge İdare Mahkemesi'nin 31.03.2020 tarih ve 2019/1712 E. 2020/765 K. Sayılı kararından, "...Mahkeme kararlarının gerekçeli olmasının adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olduğunu; ancak bu hakkın, yargılamada ileri sürülen her türlü iddiaya ve her türlü savunmaya ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi şeklinde anlaşılamayacağını; bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamının, kararın niteliğine göre değişebileceğini" belirtmektedir (Anayasa Mahkemesi'nin 19.11.2015 tarih ve Başvuru No: 2013/6355 sayılı Nusret Yumrutaş Başvurusu kararı, p.27). Anayasa Mahkemesi, "ayrı ve açık bir yanıt verilmesini gerektiren usule veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olmasının, bir hak ihlali ne neden olacağı"nı vurgulamaktadır (Anayasa Mahkemesi'nin 19.11.2015 tarih ve Başvuru No: 2013/6355 sayılı Nusret Yumrutaş Başvurusu kararı, p.27) Öte yandan Anayasa Mahkemesi, "mahkemenin, davanın taraflarının her türlü iddiasını karşılamak ve gerekçelendirmek zorunda olmamakla birlikte, iddiaya temel teşkil eden, kabul edildiği takdirde sonuca etki edecek bir iddianın kararda karşılanmamasının, gerekçeli karar hakkının ihlali sonucunu doğuracağı"nı ifade etmektedir (Anayasa Mahkemesi'nin 27.02.2020 tarih ve Başvuru No: 2017/16903 sayılı Serhat Soyas-

lan Başvurusu kararı, p.32). Kanun yolu incelemeleri bakımından ise Anayasa Mahkemesi, "Kanun yolu mahkemelerince verilen karar gerekçelerinin ayrıntılı olmamasının, ilk derece mahkemesi kararlarında yer verilen gerekçelerin onama kararlarında kabul edilmiş olduğu şeklinde yorumlanmakla beraber, dile getirilmesine rağmen ilk derece mahkemesinin de tartışmadığı esaslı hususlara ilişkin kanun yolu başvurularında başvuru hukukunun usule ilişkin haklarının ihlal edildiğine yönelik somut şikâyetlerinin tartışılmamasının, gerekçeli karar hakkının ihlali olarak görülebileceğini" ifade etmektedir (Anayasa Mahkemesi'nin 19.11.2015 tarih ve Başvuru No: 2013/6355 sayılı Nusret Yumrutaş Başvurusu kararı, p.28). Dolayısıyla dava kapsamındaki her türlü iddianın ve beyanın mahkeme kararında tartışılmasına lüzum bulunmamakla birlikte; hangi tür iddiaların yahut beyanların mahkeme kararlarında tartışılması gerektiği hususu da, kararın ve davanın niteliğine göre değişebilecektir. Ancak, "iddianın yahut savunmanın temelini teşkil eden ve kabul edildiğinde sonuca etki eden beyanların, kararda karşılanması gerektiği, aksi halde gerekçeli karar hakkının ve bu bağlamda adil yargılanma hakkının ihlali durumunun söz konusu olabileceği sonucuna varılmaktadır." şeklinde karar verilmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere gerekçeli karar hakkı da makul sürede yargılanma hakkı gibi, adil yargılanma hakkının somut görünümüdür. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca inceleme yaptığı birçok kararında, ilgili hükmü Sözleşme'nin 6. maddesi ve AİHM içtihadı ışığında yorumlamak suretiyle, sözleşme'nin lâfzî içeriğinde yer alan ve AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkının kapsamına dahil edilen gerekçeli karar hakkı ve silahların eşitliği ilkesi gibi ilke ve haklara, Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında yer vermektedir.

Sonuç olarak adil, hakkaniyete uygun olarak yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkında ilişkin yasal düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması hukuk devleti ve aynı zamanda yargının toplum içindeki saygınlığı, güvenilirliği yanında yargı mensuplarının en büyük sermayesi ve dayanağı olacaktır.

TESPİHİ ANLAMAK

UTKU DURAN

Ankara Batı Cumhuriyet Savcısı

Tespih, nedir tespih? Kitabı anlatımıyla, tekrarlanan işlemleri saymak amacıyla ipe dizilmiş ve belli sayıda boncuk tanesinin oluşturduğu halkaya denir. Aslında çok daha ötesidir.

Tespihe bu öte anlamını veren mutlulukta da hüznünde de yanınızda olan en kıymetli dost gibi oluşudur. Bazen mutlu bir haberi aldığınızda o anki heyecanla gider parmaklarınız her bir tanesine, sevincinize sevinç katar. Bazen de en mutsuz en hüznülü anlarınızda alır hüznünüzü kendi üzerine o taneler, rahatlatır, tazeler ruhunuzu. İşte budur tespihi “öte” kılan, dost yapan size.

Yine dosttur tespih, hem de vardır ya hayatta, gösterişsiz, tafra yapmayan, masrafsız, mütevazı, onu ağırlayacağınız zaman rahat eder mi derdine düşmediğiniz, aramayı ihmal etseniz dahi size kırılmayan ve hep sizinle kalan, işte öyle bir dosttur tespih. Kırılmaz size, gönül koymaz, günlerce aylarca almasanız bile elinize, dokunmasanız da her bir tanesine, alıp da çekmeye başladığınız anda gülümser

size ve başlar her bir habbesi parlamaya, unutulmuşluğunu umursamazcasına...

Nereden gelip nereye döneceğini de anlatır tespih, çünkü imameyle başlayan tespih her bir tanesindeki yaşanmışlığın ardından yine en başa döner, imameye. Hayat gibidir yani, doğumla başlayan hayat ömrün ardından ölümle başladığı yere döner aslında... Belki asıl sebebi budur tespihi anlamlı kılan, vazgeçilmez kılan çünkü bir hayattır elde tutulan. Velhasıl tespihi elinde tutan da hayatı yaşayan da bilir aslında başlanılan yere dönecektir sonunda.

Meşakkatli iştir tespih yapımı, uygun bir malzeme bulunduktan sonra ustasının hünerli ellerinde vücut bulur tespih. Yapımına başlandığı ilk andan itibaren sabrın simgesidir. Çoğu zaman günler sürer bir tespihin yapımı, her bir tanenin birbirinin neredeyse aynısı olması gerekir, tüm habbelerin birbiriyle bütünleşmiş uyumu kıymetli yapar tespihi ve ancak böyle bir tespih ustasına keyif verir, ancak böyle bir tespihte hissedilir bu sabır. Ustanın sabrıyla başlayan yolculuk çekenin elinde sürer ve o sabırla renk alır çoğu tespih, yine hayat gibidir burada da tespih,

iyi bir malzemeye sahip tespih hiçbir zaman başlangıçtaki renginde kalmaz, zamanla, yıllar geçtikçe ve sabrı gördükçe rengini değiştirerek, koyulaşarak tabiri caizse olgunlaşarak cevap verir bu sabra ve değerlidir artık daha fazla.

Tespihe değer katan ilk unsur şüphesiz ki ustasıdır. Her sanatta olduğu gibi tespih de sanatçısının elinde değer kazanır. Tespih ustası sabrın da ustasıdır aslında. Kim midir bunlar ? Akla bu alanda gelen ilk isim, ilk sanatkar Beylerbeyli Galip Ustadır. Bu isme ilave olarak çok değerli üstatların adı yazılabilir; Topuzun Halil, Tophaneli İsmet, Fildişi Nuri, Fildişi Burhan, Topkapılı Sadık, Kaymak Ali Bey, Börekçi Mahmut, Beşiktaşlı Sağı Rifat, Eyüplü Deli Tahir, Kehribarcı Muhittin, Kehribarcıbaşı Ali Bey, Kalender Hayri, Horozun Salih ve diğerleri, bu ustaları günümüz ustalarından ayıran en önemli özellik ise tespih yapımında kullandıkları çıkırık kemane adı verilen el tezgahında tespih yapmalarındır. Bu tespih tezgahı ustasının kendi imalatı olup, basit bir makine olmakla birlikte iyi bir tespih yapımı için milimetrik bir ayarda olması gerekir ancak bu şekilde başlayabilir ustası ile tespih arasındaki meşk, işte bu an insanın

madde ile manayı birleştirdiği yani sanatın doğduğu anlardan biridir.

Yaratmak sadece Allah'ın işidir ama yaratılmışlardan sadece insana özgü sanat yeteneğini konuşacaksa merhum Arif Nihat Asya'ya kulak vermek gerekir;

*Sen, mermeri yaratırsın;
Ben, ondan saray yaparım!*

*Suya ektiğin kamışı
Keser, biçer ney yaparım!*

*Yuvada Havvâ'ya gelin,
Âdem'i güvey yaparım!*

*Şu manâsız mesafeyi
En yaparım, boy yaparım!*

*Yeter ki sen ver ben ondan
Mutlaka, birşey yaparım!*

*Bir yalıncık gönderirsin;
Tarar, süsler bey yaparım!*

*Gökteki öksüz dilimi
Bayrağıma ay yaparım!*

Günümüzde ise yine bu alanda birçok tespih ustası bulunmakta olup artık bu sanat daha profesyonel torna makineleri kullanılarak icra edilmektedir ki kullanılan makineler ne kadar ileri teknolojiye olsa da yine emek, yine sabır ve yine ustalık sonucu doğacaktır tespih.

Tespihte önemli bir diğer unsur da malzemesidir. Günümüzde neredeyse akla gelen her objeden tespih yapılabilir. Örneğin; uçak camı, piyano kapağı, eski vites topuzları, eski kapı tokmakları, bilardo topu, bowling topu, eski şemsiye sapları, oyun zarları akla gelebilecek ve en ilginç sayılabilen malzemelerden bazılarıdır. Tespih yapımındaki malzemeler beş ana başlık altında sıralanabilir,

- **Ağaç Grubu;** gül, venge, narçıl, kuka, demirhindi, yılan ağacı, öd ağacı, abanoz, pelesenk, sandal ağacı, kan ağacı, vs.
- **Fosil Grubu;** kehribar, oltu taşı, lüle taşı vs.
- **Değerli Taş Grubu;** zümrüt, safir, yakut, zultanit, vs.
- **Yarı Değerli Taş Grubu;** akik, kuvars, ametist, yıldıztaşı, yeşim, kaplan gözü, lapis, turkuaz vs.

- **Hayvansal Grubu;** fildişi, boynuz, kemik, mercan, bağa, inci, mors dişi, balina kusuğu (parfüm endüstrisinde kullanılan amber) vs.

Her grup malzemenin kendine özgü genel özellikleri olduğu gibi her grup içindeki özel malzemenin de kendine has özellikleri vardır. Kimisi kokusu ile ön plana çıkarken kimisi parlaklığı ile ön plana çıkar. Bu ve buna benzer bir sürü özellik barındırır her bir tespih, bunun bir örneğini kuka tespihlerde görürüz, şöyle ki; bu grup tespihler mikrop ve bakterileri öldüren anti bakteriyel özelliklere sahiptirler, bu özelliğinden olmalı ki Osmanlı Dönemi'nde saraydaki hekimlerin yanlarında sürekli kuka tespih taşıdıkları bilinirdi, ani bir müdahale gerektiğinde ellerinin bu tespihin özelliğinden kaynaklı daha hijyenik olması o dönem büyük bir avantaj oluşturmuydu. Yine kuka tespihlerin dinlendirici ve sakinleştirici özelliklerinin olduğu da bilinmektedir.

Bunun yanında kehribar grubu tespihlerinde kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu grup tespihler milyonlarca yıllık çam ağaçlarının fosillerinden oluşur. Hidrojen,

oksijen, süksinik asit ve karbon mineralleri yönünden zengindir dolayısıyla bağışıklık sistemini güçlendiren, romatizmal ağrıların azalmasında etki sağlayan, sindirim sistemini düzenleyen, tiroid bezi hastalıkları ve boğaz enfeksiyonlarını engellediği bilinen özelliklere sahiptir. Bu ve bunun gibi her bir farklı malzemenin bir çok farklı özellik taşıdığı bilinmektedir.

Tespih görsel olarak da her zevke hitap etmekle birlikte bu görsellik genellikle imame ucuna takılan bir gümüş püskülle tamamlanır. Son zamanlarda kazaz ya da kazaziye diye adlandırılan saf gümüş tellerin örgü teknikleri kullanılarak işlenmesiyle oluşturulan püsküller de kullanılmaktadır. Tespih görselliği hâbe şekillerine göre isim almaktadır, bunlar; küre kesim tespih, beyzi kesim tespih, kesme model tespih, sığircık kesim tespih, fıçı kesim tespih, tekerlek kesim tespih, gözyaşı damlası kesim tespih, kapsül kesim tespih, arpa kesim tespih vs. olarak çeşitlendirilebilirler. Sözün özü anlamak önemlidir tespihi, ne kadar iyi anlayabilerseniz anlattıklarınıza o kadar karşılık verdiğini görürsünüz tespihin, bu kar-

şılığı sesiyle, rengiyle, dokusuyla verir tespih. Anladığınız zaman tespihi artık iyi bir sırdaştır, dosttur, yarendir ve işte ondandır saygıyı hak edişi, ondandır “tespih sallanmaz, çekilir” deyişi. Her ne kadar çok kolay ulaşılabilen sıradan bir aksesuar gibi görünse de tespih aslında çok daha derin manalar barındırır. Her ne kadar her kesime hitap etse de tespih, zengin fakir ayırmadan herkes kullanabilse de tespihi önemli olan anlayarak ve anlatarak kullanabilmektir. Ne zaman ki tespihin her bir tanesinin sizin ruh halinize göre ses çıkardığını yani size cevap verdiğini duyarsınız işte o zaman anlamışsınızdır tespihin dilini ve artık aynı dili konuşuyorsunuz demektir. Aynı dili konuşmak önemlidir tespihle, çünkü aynı dili konuştuğunuzla yürüebilirsiniz aynı yolda, aynı dili konuştuğunuzla paylaşabilirsiniz derdinizi, tasanızı, sevincinizi, aynı dili konuştuğunuz an huzurlusunuzdur çünkü derdiniz varsa dermana yakınsınızdır, aynı dili konuşuyorsanız güvende hissedersiniz kendinizi ve aynı dili konuşuyorsanız bir bütün olabilirsiniz ve bir bütün olabildiyeniz ancak anlayabildiğinizdir tespihi.

HUKUK YARGILAMASINDA İSTİNAF KANUN YOLUNDA YAPILAMAYACAK İŞLEMLER

ADEM ALBAYRAK

Yargıtay 1. Başkan Vekili
Hukuk Genel Kurulu Başkanı

Genel Olarak;

Bir uyuşmazlıkla ilgili olarak verilen kararlarda, yargı denetimi arttıkça, o uyuşmazlık hakkında varılan hukukî sonuçla ilgili olarak oluşan hataların giderilmesi ihtimali o kadar artar ve en az hata ile sonuca gitmek imkân dâhilinde olur. Doğal olarak, kararın en az hatayla kesinleşmesi söz konusu olacağından, verilen yargı kararına olan güven de artar.

Bu durum Anayasanın 36 ve tarafı olduğumuz ve iç hukukumuz açısından bağlayıcı olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi hükümlerinde düzenlenen adalete erişim ilkesi açısından da önemlidir. Bu an-

lamda istinaf, mahkeme kararlarının en az hatayla kesinleşmesini amaçlayan kanun yollarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukuk yargılamasında istinaf; ilk derece mahkemelerinin henüz kesinleşmemiş kararlarının, hem maddi vakia incelemesi yapan hem de hukukilik denetimi yapma yetkisi bulunan daha üst dereceli mahkemece tekrar incelenmesini, taleplerle belirlenen sınırlar içerisinde ikinci kez görülerek, hatalı hallerin düzeltilmesi suretiyle karara bağlanmasını istemek olarak tanımlanabilir.

İstinaf kavramı, incelemenin içeriği itibarıyla "dar ve geniş anlamda istinaf" olarak ikiye ayrılmaktadır.

Teknik ve klasik anlamda istinaf da denilen geniş anlamda istinafta, uyuşmazlık, ilk derece mahkemesinin yapmış olduğu yargılamadan tamamen farklı bir şekilde, herhangi bir sınır olmaksızın yeni delil ve olaylar gözetilerek yeniden ele alınarak bir karar verilir. Geniş anlamda istinafta ilk derece mahkemesinde yapılan tüm usulü incelemeler ve yargılama baştan alınıp yenilenmektedir. Bu

istinaf usulüne ilişkin en önemli eleştiri, ilk derece mahkemelerince yapılan işlemlerin doğru dahi olsa yenilenmesi nedeniyle ilk derece mahkemelerinin önemsiz bir mahkeme hâlini aldığı ve yenilenen işlemlerin yargılamayı ciddi oranda geciktirdiği ve gereksiz masraflar yapıldığı, yönündeki eleştiridir ki, bu eleştiriye katılmamak mümkün değildir.

Dar anlamda istinafta, ise ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararın denetlenmesi anlamında sadece gerekli ve itiraz konusu edilen hususlarda inceleme yapılarak bir karar verilir. Ancak, temyiz incelemesinden farklı olarak, dar anlamda istinafta sadece hukukî açıdan değil, maddi açıdan da inceleme yapılır.¹ Bu haliyle, geniş anlamda istinaf bir şekliyle yeni baştan yargılama yapmak, dar anlamda istinaf ise, verilen kararın maddi ve hukukî denetimini yapmak olarak da kabul edilebilir.

Güncel olarak, genel eğilimin dar anlamda istinaftan yana olduğu, özellikle de-

^{1/} ARSLAN , Ramazan-YILMAZ,Ejder-Taşpınar AYVAZ Sema, Medeni Usul Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2016. . s. 586

lillerin doğrudanlığı ilkesinin yerleşmesi ve uyuşmazlıkların çoğalması nedeniyle geniş anlamda istinafın uyuşmazlığın çözümünü uzatması hususları birlikte değerlendirildiğinde geniş anlamda istinaf kavramının terk edilmeye başlandığı söylenebilir.

Bu nedenlerle, istinaf kavramında anlaşılması gerekenin dar anlamda istinaf olduğu kabul edilmelidir.

Türk hukuk sisteminde de, kanun koyucunun, tercihini dar anlamda istinaf sisteminden yana kullanmış olması son derece yararlı ve isabetli olmuştur.

Mesele yapılan bu açıklamalar ışığında ele alındığında, istinaf yargılamasında, istinaf mahkemesi ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılamayı yenilemeyecek, sadece uyuşmazlık konusu olan hususlar üzerinde durularak maddi olay ve hukuka uygunluk

denetimi yapılacaktır. Nitekim istinaf mahkemesinin yapmış olduğu yargılama neticesinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunması halinde yeniden bir karar verilmeksizin istinaf başvurusunun reddine karar verilecek olması da dar anlamda istinaf yargılaması ilkesinin benimsenmiş olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.²

Kabul edilen dar anlamda istinaf sisteminin gereği olarak istinaf yargılamasında bazı hukuki iş ve işlemlerin yapılması kanun koyucu tarafından yasaklanmıştır.

Kanun, ilk derece yargılamasında uygulama bulan bazı taraf ve mahkeme işlemlerini, istinaf yargılamasını geciktireceği ve olumlu katkısı olmayacağı gerekçesiyle yasaklamış; istinaf derecesinde yapılamayacak işlemleri açıkça düzenleyerek, tarafların usûl işlemleri konusundaki tasarruf serbestisini sınırlandırmıştır.³

İstinaf mahkemesi, denetim ve gerektiğinde yargılama yetkisini kullanırken, kural olarak ilk derece mahkemesinde kabul edilen yargılama⁴ usulüne tabi olarak gerekli inceleme ve işlemleri yapar. Ne var ki kanun koyucu, ilk derece yargılaması sırasında yapılabilecek bir kısım işlemlerin istinaf kanun yolunda yapılmasını yasaklamıştır. Bunun nedeni, bir kısım yargılama işlemlerinin istinaf yargılamasına olumlu katkı sağlamayacağı, aksine davanın bir an önce sonuçlandırılması, adaletin hızlı bir şekilde tecelli etmesi konusundaki amaca engel olacağı endişesidir.

İstinaf incelemesinde, yapılamayacak bu işlemler genel olarak, ilk derecedeki yargılamadan farklı bir durumun oluşturulmasına engel olan, ilk derecede tartışılmayan şeylerin istinafta tartışılmasına izin verilmeyen hususlardır. Kanun koyucu, mümkün olduğunda ilk derecedeki yargılamanın dışına çıkmadan onu denetlemeyi ve gerekirse bu kapsamda bir yargılama yapılmasını amaçlamıştır. Bunun birkaç nedeni vardır.

Öncelikle hukukumuzda dar istinaf sisteminin benimsenmiş olması sebebiyle ilk derecedeki yargılama tümüyle tekrarlanmamakta yanlışlık ve eksiklik olan noktalarda yargılama yapılarak düzeltilmesi yoluna gidilmektedir. Ayrıca, istinaf aşamasında kural olarak ilk derecedeki yargılama denetlenecektir. İlk derecede incelenmeyen bir husus istinaf aşamasında incelenecek olursa aslında ilk derecenin yanlış veya doğru yaptığı bir işlemde söz edilemez. Bu durumda da, ilk derecedeki yargılamanın denetimi değil, yeni bir yargılama yapılması karşımıza çıkacaktır. İstinaf, yeni ve farklı bir yargılama değil, ilk derecede başlamış yargılamanın denetlenmesi ve devamıdır. İstinaf aşamasında sınırlama getirilmesinin diğer bir sebebi de, yargılamanın gecikmesinin ve bazen de taraflarca muhtemel kötüye kullanımın önüne geçmektir.⁵

İstinaf sisteminin işleyişi anlamında HMK'nın 357. maddesinde düzenlenen istinafta yapılamayacak işlemler önem kazanmakta ve ayrıntılı olarak incelenmesi ve uygulamanın eksiksiz bir şekilde yapılması ve kanun koyucunun istinaf yargılamasının serî bir şekilde, gecikmeden yapılabilmesi amacıyla hizmet etmesi gerekir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357. maddesinde istinaf incelemesi sırasında yapılamayacak bazı yargılama işlemlerine yer verilmiştir. Bu işlemler, istinaf incelemesinin niteliğinden kaynaklanan işlemler olup, dar istinaf sisteminin özelliği de nazara alındığında bu işlemlerin yapılamaması, son derece doğaldır. İstinaf incelemesi sırasında bazı iş ve işlemlerin yapılamaması yargılama tekniğine ilişkin bir durum olup, esasen ilk derece mahkemelerinde de bir kısım işlemlerin bazı sürelerin geçmesinden sonra yapılamaması ile arasında bir fark bulunmamaktadır. Kanun koyucu istinaf kanun yolunun özelliklerini dikkate alarak bazı taraf işlemlerini ve mahkeme tarafından yapılabilecek usul işlemlerini yargılamayı geciktirebileceği ve yargılamaya olumlu katkı yapmayacağı düşüncesiyle açıkça yasaklamış, tarafların tasarruf ilkesini, deyim yerindeyse kısıtlama yoluna gitmiştir. İstinaf incelemesi sonunda, yerel mahkemenin kararı kaldırılırsa, bölge adliye mahkemesi hukuk dairesi yeniden tahkikat yaparak bir karar verecektir. Burada hukuk dairesi temyiz incelemesinden farklı olarak, kararı hukuka aykırı bularak sadece kaldırmamakta (temyizdeki karşılığı bozma); aksine, kendisi hukuka aykırı gördüğü hususları gidermek için yeniden tahkikat yaparak bir karar vermektedir.

2/ Konu hakkında ayrıntılı açıklamalar için bak. ARSLAN - YILMAZ - TAŞPINAR AYVAZ, a.g.e., s. 587 vd.

3/ AKKAYA, Tolga, "Medeni Usul Hukukunda İstinaf", Ankara 2009 s. 293

4/ KURTOĞLU, Tülin, "Özel Hukukta İstinaf Denetimi ve Yargılaması", Ankara 2017 s.177

5/ PEKCANITEZ, Hakan, "Medeni Usul Hukuku C.III.III, İstanbul 2017. s.2246

Bölge adliye mahkemelerinin kurulmasına yönelik eleştirilerin birisi, istinaf nedeniyle yargılamanın daha uzun süreceğidir. Her ne kadar istinaf yolu davaların kısa sürede sonuçlanmasını amaç edinmeyip, asıl amacı daha sağlıklı ve doğru bir yargılama yapmak olsa da, bu prosedürün daha kısa sonuçlanması amacıyla kanunda bazı sınırlamalar getirilmiştir. Ayrıca, tarafların ve mahkemenin de ilk derece yargılamasında gerekli işlemleri yapması, mümkün olduğunca yargılamayı sağlıklı yürütmek için çaba harcaması gerekir. Zira, istinaf, her şeyin yeniden yapıldığı yeni bir yargılama olmayıp, bir kanun yoludur. Bu çerçevede, yargılamanın gereksiz yere uzamaması için, düşünülen sınırlamalardan birisi de bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesinin kararını kaldırdıktan sonra, kendisinin yeniden tahkikat yaparak bir karar vermesi aşamasında, bazı işlemlerin yapılamayacak olmasıdır. Bu işlemlerin neler olduğu HMK'nın 357. maddesinde sayılmıştır. İstinafa ilişkin kanundaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, ilk derece mahkemesindeki yargılama burada da uygulanmakla birlikte, özellikle bu sınırlamalara dikkat edilmelidir.

Şimdi istinaf incelemesi sırasında yapılacak işlemler incelemeye geçilebilir.

Karşı Dava Açma Yasağı

Karşı dava açılabilmesi için, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 132. maddesi uyarınca, asıl davanın açılmış ve hâlen görülmekte olması ve karşı davada ileri sürülecek olan talep ile asıl davada ileri sürülen talep arasında takas veya mahsup ilişkisinin bulunması ya da bu davalar arasında bağlantının mevcut olması gereklidir. Bu şartlar gerçekleşmeden karşı dava açılacak olursa, mahkeme, talep üzerine yahut re'sen, karşı davanın asıl davadan ayrılmasına; gerekiyorsa dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesine karar verir. Yine Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 133. maddesi uyarınca, karşı dava, cevap dilekçesiyle veya esasa cevap süresi içinde ayrı bir dilekçe verilmek suretiyle açılır. Süresinden sonra karşı dava açılması hâlinde, mahkeme davaların ayrılmasına karar verir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/1 maddesinde bölge adliye mahkemesinde istinaf incelemesi sırasında karşı dava açılmayacağı kabul edilmiş olduğundan, asıl davadan bağımsız olma özelliği bulunan karşı davanın istinaf incelemesi sırasında açılması mümkün değildir. İstinaf yargılamasının özelliği de nazara alındığında karşı dava açılmayacağı sonucuna zaten ulaşılabilir. İlk derece mahkemesinde hiçbir

incelemeye tabi tutulmayan karşı dava talebinin istinaf mahkemesince nazara alınması mümkün değildir. Gerçekten de daha önce yapılan ilk derece yargılaması sırasında açılmamış olan karşı davanın, ilk kez istinaf aşamasında açılmasına izin verilecek olursa; istinaf mahkemesi bir yandan denetleme görevi ve bir yandan da karşı dava ile ilgili yargılama yapma görevini birlikte yapmak durumunda kalacaktır ki bu durum kuşkusuz yargılamayı geciktirecek ve belki de iki ayrı fonksiyonun da iyi şekilde yürütülmesine engel olabilecektir. Bu nedenlerle kanun koyucunun istinaf incelemesinde karşı dava açma yasağını kesin bir şekilde düzenlemiş olması son derece yararlı ve işin ruhuna uygun olmuştur.

Karşı davaya izin verilmesi incelemenin kısa sürede tamamlanmasını geciktirecektir. Karşı davanın ilk kez istinaf mahkemesinde açılması hâlinde, ilk dava ile karşı davanın bir arada görülmesi gerekecek ve yeni açılan dava sebebiyle ilk dava hakkındaki denetim yargılaması gecikecektir. Karşı davaya izin verilmemesi dar (sınırlı) istinaf modelinin amacına ve ruhuna uygundur. Zira, istinaf ilk derece mahkemesindeki davanın devam ettirilmesini değil, ilk derece kararının denetlenmesini ve düzeltilmesini amaçlamaktadır.⁶

Öte yandan istinaf incelemesi sırasında karşı dava açma yasağı var ise de, bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesi olarak görevli olduğu istisna hallerde ki bu haller;

- Bilirkişilerin hukuki sorumluluğu nedeniyle HMK'nın 285 ve 286. maddelerine göre devlet aleyhine açılacak davalar ile,
- HMK'nın 439/1 ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun 15. maddesi gereğince hakem kararının iptali talebiyle açılacak davalar ve,
- İlk derece mahkemesinin verdiği, istinaf edilmesi üzerine bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılması suretiyle tahkikat yaparak ver-

6/ AKKAYA s. 294

diğı kesin yada kesinleşmiş bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı HMK'nın 374. ve devamı maddeleri gereğı yargılamanın iadesi talebiyle açılacak davalar olup,

Bu davalarda yasal koşulları varsa karşı dava açılabilir.

Müdahale Talebinde Bulunma Yasağı

Bilindiğı üzere davaya müdahale aslî ve fer'i müdahale olmak üzere iki türdür.

Aslî müdahale konusunun düzenlendiğı 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 65. maddesinde bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen ya da tamamen hak iddia eden üçüncü kişinin, hüküm verilinceye kadar bu durumu ileri sürerek, yargılamanın taraflarına karşı aynı mahkeme- de dava açabileceğı, aslî müdahale davası ile asıl yargılamanın birlikte yürütölerek karara bağlanacağı,

Fer'i müdahale konusunun düzenlendiğı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 66. maddesinde de, üçüncü kişilerin, davayı kazanmasında hukukî yararı bulunan taraf ya-

nında ve ona yardımcı olmak amacıyla, tahkikat sona erinceye kadar, fer'i müdahil olarak davada yer alabileceği, ifade edilmiştir.

Yukarıda açıklanan düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, aslî müdahale talebi hüküm verilinceye kadar, fer'i müdahale talebi ise, tahkikat sona erinceye kadar yapılabilmektedir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/1 maddesinde istinaf incelemesinde müdahale talebinde bulunulamayacağı hükmüne bağlanarak, HMK'nın 65 ve 66. maddelerinde getirilen düzenlemeler pekiştirilmiştir. İlk derece mahkemesinde açılmamış ve karara bağlanmamış bir talebin ilk kez istinafta ileri sürülmesi mümkün olmadığından, doğrudan istinaf mahkemesinde aslî müdahale davasının açılması mümkün değildir. Bu haliyle, istinaf incelemesi sırasında gerek aslî gerekse fer'i müdahale taleplerinin incelenemeyeceği, bu türden taleplerin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/1 maddesi gerekçe gösterilmek suretiyle reddedileceği açıktır. Yasal düzenleme bu şekilde olsa bile, olması gereken hukuk açısından ilk derece mahkemesinin kararını denetleyen bölge adliye mahkemesi kararı kaldırıp tahkikata geçtiğinde aslî müdahale mümkün değil ise de fer'i müdahalenin yapılabilmesine olanak tanıyan bir değişikliğin yapılması adaletin tecellisi açısından daha yerinde olacaktır.⁷

Yeri gelmiş iken belirtmeliyim ki istinaf başvurusu üzerine bölge adliye mahkemesince ilk derece mahkemesinin kararının HMK'nın 353/1-a maddesi hükümleri gereği kaldırılması ve dosyanın yeniden yargılama yapılması için ilk derece mahkemesine gönderilmesi halinde, ilk derece mahkemesince yeniden yargılama yapıldığı sırada davaya hem aslî müdahale hem de fer'i müdahale mümkün bulunmaktadır. Buna karşılık; bölge adliye mahkemesinde istinaf başvurusunun kabulüyle yeniden esas hakkında verilen hükmün Yargıtay'ca bozulması üzerine yine bu mahkemede yapılacak yeniden yargılamada da aslî müdahale talebinde bulunulamayacaktır, aslî müdahalenin istinaf yargılamasında mümkün olmamasının doğal sonucu budur. Bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesinin verdiği karara karşı yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine dair verdiği kararın Yargıtay'ca bozulması üzerine dosyanın gönderildiği ilk derece mahkemesinde ise aslî müdahale mümkündür. Çünkü bozma kararından sonra aslî müdahale talebinde bulunulamayacağına dair açık bir hüküm olmadığı gibi yorum yolu ile dahi bu sonuca ulaşılmasını gerekli kılacak dolaylı bir

düzenleme dahi bulunmamaktadır. Bu sonucun eşitsizlik yarattığı ileri sürülebilecek ise de bu sonuç tüm aşamalarda belirttiğimiz üzere HMK'da kabul edilmiş olan dar istinaf sisteminin bir sonucudur.

Yeri gelmişken ifade etmek gerekirse, her ne kadar kanun hükmü ile açıkça yasaklanmış olmasa da istinaf yargılaması sırasında (HMK'nın 61 ve devamı madde hükümlerinde düzenlenen) davanın ihbar edilemeyeceğini de burada zikretmek yerinde olur.

Davanın kendisine ihbar edildiği kişinin davayı ihbar edenin yanında bulunup ona yardım etmesi, müdahale talebinin yasak olması nedeniyle mümkün bulunmadığına göre, yargılama sırasında hiç bir işlem yapamayacak kişiye davanın ihbar edilmesi de mantıklı olmayacaktır. Davanın ihbar edildiği kişi, istinaf incelemesi sırasında davaya katılma imkanına sahip olmadığına göre ihbar anlamsız olacak ve ihbar olunana herhangi bir hukuki menfaat sağlamayacaktır. Bu nedenle, davanın ihbarının da istinaf aşamasında mümkün olmadığını söylemek gerekir.

Davaya müdahale ile ilgili belirttiğim üzere; istinaf başvurusu üzerine bölge adliye mahkemesince ilk derece mahkemesinin kararın HMK'nın 353/1-a maddesi hükümleri gereği kaldırılması ve dosyanın yargılama için ilk derece mahkemesine gönderilmesi halinde ilk derece mahkemesince yeniden yargılama yapıldığı sırada davanın ihbarı da mümkün bulunmaktadır.

Islah Talebinde Bulunma Yasağı

Tarafların gerçekleştirmiş oldukları usul işlemlerini kısmen veya tamamen değiştirmesi anlamına gelen ıslah, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 177/1 maddesi uyarınca tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/1 maddesinde de, istinaf incelemesi sırasında ıslah yoluna başvurulamayacağı ifade edilmek suretiyle konu pekiştirilmiştir.

Islah, iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağının bir istisnası olup, ilk derece yargılamasında tahkikat bitinceye kadar yapılması gerekir. Uygulamada genellikle müddeabihin artırılması olarak karşımıza çıkan ıslah müessesesi, yeni vakia

⁷/ Benzer görüş için bakınız; Prof. Dr. Süha Tanrıver - Medeni Usul Hukuku ve Pekanitez Usul, S.2254

ve delillerin yargılama sürecine dâhil edilmesi anlamına geldiğinden ve ilk derecede yargılamaya konu olmayan vakıaların ilk kez istinaf aşamasında ileri sürülmesi, istinafin temel mantığına uygun düşmeyeceğinden, istinaf aşamasında davanın ıslahı kanun koyucu tarafından açıkça yasaklanmıştır.

Bu yasaklama doktrinde haklı olarak eleştirilmekte ve özellikle istinaf mahkemesinin denetim mahkemesi özelliği yanında aynı zamanda bir derece mahkemesi olduğu, gerektiğinde maddi vakıa incelemesi yaptığı, ilk derece mahkemelerinin yaptığı hemen tüm tahkikat işlemlerine yapma yetki ve görevi ve bunun sonucu yeniden hüküm verme yetisinin bulunduğu, bu anlamda tahkikat işlemleri sonucunda ıslah yapılması gereğinin doğabileceği, bu nedenlerle istinaf aşamasında ıslah imkânının bütünüyle kapatılmasının isabetli olmadığı, hiç değilse ıslah yoluyla talep sonucunun artırılmasına izin verilmesinin usul ekonomisi ilkesine uygun düşeceği savunulmaktadır.

Daha ötesinde; Özekes⁸, HMK m. 357'deki ıslah yasağının Kanun'un bütünü içinde bir yoruma tabi tutulmasına engel bir durum bulunmadığını, maddedeki ıslah yasağının "istinafa başvurulması yeni bir ıslah hakkı vermez" şeklinde anlaşılmasının mümkün olduğunu, böylece ilk derecede ıslah hakkı kullanılmamış ise istinaf aşamasında ıslah hakkının kullanılmasına imkân yaratılabileceğini, Anayasa Mahkemesi'nin HUMK m. 87'nin son cümlesinin iptaline dair 20.07.1999 tarihli, 1/33 sayılı kararının gerekçesinin de bu yorumu mümkün kıldığını savunmuştur. Bu görüş olması gereken hukuk açısından olumlu değerlendirilebilir ise de; HMK 357. maddede hiçbir duraksamaya yer vermeyecek şekilde, istinaf aşamasında ıslah yasaklandığından bu görüşe katılma imkanımız bulunmamaktadır.

Islah yasağı, davanın her iki tarafı için de geçerli olması nedeniyle tarafların eşitliği ilkesini de zedeler bir yanı bulunmamakta, istinaf aşamasında ilk derecenin incelemediği yeni vakıa ve yeni delillerin istinaf incelemesinde değerlendirilmeyeceği ilkesine de uygun düşmektedir.

Ancak, ıslah yasağı konusunda dikkat edilmesi gereken bir husus vardır: İddianın veya savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağına tabi olmayan ve bu nedenle ıslaha gerek olmayan taraf usûl işlemleri, istinaf aşamasında da yapılabilir. Örneğin, talep sonucunun azaltılması için karşı tarafın rızasına veya ıslaha gerek olmadığından, isti-

naf aşamasında da talep sonucunun azaltılması mümkündür⁹.

İlk derece mahkemesi tarafından belirsiz alacak davasında verilen bir hükmün istinaf aşamasında da talep sonucunun belirlenmesi mümkündür. Çünkü, 7251 sayılı Kanun'la değişik HMK'nın 107/2 de "Karşı tarafın verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesi mümkün olduğunda, hâkim tarafından tahkikat sona ermeden verilecek iki haftalık kesin süre içinde davacı, iddianın genişletilmesi yasağına tabi olmaksızın talebini tam ve kesin olarak belirleyebilir. Aksi takdirde dava, talep sonucunda belirtilen miktar veya değer üzerinden görülüp karara bağlanır." hükmü gereğince, belirsiz alacak davasında talep sonucunun artırılması için karşı tarafın rızası gerekmediği gibi ıslaha da gerek yoktur. Belirsiz alacak davasında talep sonucunun artırılması yeni iddia olarak da yorumlanamaz. Eğer istinaf mahkemesinde tahkikat işlemi yapılmış ise tahkikatın bittiği tefhim edilinceye kadar, istinaf mahkemesinde belirtilen yasa hükmünde ki ilke ve esaslara göre talep sonucunun artırılması mümkündür.

Bu noktada bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesinin kararını inceledikten sonra Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 352. (ön inceleme) ve 353. (duruşma yapılmaksızın karar verilebilen haller) maddeleri gereğince dosyayı ilk derece mahkemesine göndermesi halinde ilk derece mahkemesinde daha önce ıslah yapılmamış olmak kaydıyla ıslah yapılabilir. Bu durumda bölge adliye mahkemesinin verdiği karar kesinlikle bozma olarak değerlendirilmeyeceğinden bu sonuca daha önceden de ulaşılabilirdi ise de; 7251 sayılı Kanunun 18. maddesi ile HMK'nın 177. maddesine eklenen 2. fıkrada "Yargıtay'ın bozma kararından veya bölge adliye mahkemesinin kaldırma kararından sonra dosya ilk derece mahkemesine gönderildiğinde, ilk derece mahkemesinin tahkikata ilişkin bir işlem yapması hâlinde tahkikat sona erinceye kadar da ıslah yapılabilir. Ancak bozma kararına uymakla ortaya çıkan hukuki durum ortadan kaldırılamaz." hükmü getirilerek konu açık bir düzenlemeye kavuşturulmuştur.

Şüphesiz ıslah ile ilgili konular değerlendirilir iken HMK'nın 176/2. maddesinde düzenlenen aynı davada bir kez ıslah yapılabilmesi bir başka deyişle "ikinci ıslah yasağı" ilkesinin gözden uzak tutulmaması gerekir.

8/ Pekcanitez Usul (ÖZEKES), C:III, s.2248.

9/ AKKAYA, a.g.e., s.298.

Birleştirme Talebinde Bulunma Yasağı

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/1 maddesi uyarınca, 166/1 fıkrası hükmü saklı kalmak üzere, istinaf incelemesi sırasında davaların birleştirilmesi istenemez.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/1 maddesinde birleştirme yasağının istinası olarak sunulan 166/1 maddesinde aynen "Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında bağlantı bulunması durumunda, davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir. Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar." hükmüne yer verilmiştir.

Bu durumda, kural olarak istinaf incelemesi sırasında birleştirme talebi kabul edilemezse de, aynı bölge adliye mahkemesinin aynı hukuk dairesinde veya farklı hukuk dairelerinde istinaf incelemesinde bulunan dava dosyaları, aralarında bağlantı bulunması halinde yargılama sona erinceye kadar tarafların talebi üzerine ya da re'sen birleştirilebilir. Örneğin, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesinde incelemede olan bir dava dosyası, aynı dairedaki aralarında bağlantı bulunan başka bir dava dosyasıyla birleştirilebileceği konusunda hiç bir kuşku yoktur. Ayrıca, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesindeki bir dava dosyasıyla da birleştirilebileceğini düşünüyorum. Aynı Bölge Adliye Mahkemesi'nin farklı dairelerinde görülen davaların birleştirilip birleştirilemeyeceğine ilişkin mevzuatımıza açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu noktada ilk derece mahkemeleri uygulamasının örnek alınması mümkündür. Bilindiği üzere, ilk derece mahkemelerinde aynı yerde bulunan aynı sıfatı haiz mahkemeler aynı mahkemeler sayılmakta ve buna göre birleştirme kararları verilmektedir. Bu uygulamanın dayanağı ise 14.02.1992 tarih, 1991/3 Esas ve 1992/2 karar

sayılı içtihadı birleştirme kararı olup, bu içtihadın istinaf yargılaması açısından da nazara alınarak aynı yerde bulunan aynı sıfat ve düzeydeki bölge adliye mahkemesi dairelerinin aynı mahkeme sayılması ve buna göre yorum yapılarak her aşamada, tarafların talebi üzerine ya da re'sen birleştirme kararı verilebilmelidir. Bu yorum Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 166/5 maddesi hükmüne de uygun düşmektedir. Nitekim bu düzenlemede de, istinaf incelemesi ayrı dairelerde yapılması gereken davaların asıl hukukî ilişkiye ait kararı inceleyen istinaf mahkemesinde yapılması gerektiği düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu noktada hangi dosya ile diğerinin birleştirilmesi gerektiği konusu tartışılmalıdır. Hemen belirtmek gerekir ki bu konuda açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte HMK'nın 166/5 maddesinden esinlenerek asıl hukuki ilişkiyi inceleyecek daire olarak düşünülmeli ve asıl hukuki ilişkiyi inceleyecek dairede incelenen dosyada birleştirmenin yapılması gerekir. Ancak bölge adliye mahkemeleri daireleri arasındaki işbölümü kuralları düşünüldüğünde bu ihtimalin gerçekleşmesi de pek de mümkün değildir.¹⁰

Bunun dışında, farklı bölge adliye mahkemeleri bünyesinde bulunan hukuk dairelerindeki dava dosyalarının birleştirilmesine karar verilemez. Örneğin, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi hukuk dairelerinden birinde derdest bulunan bir dava dosyasının Kayseri Bölge Adliye Mahkemesi hukuk dairelerinden birinde görülen bir dava dosyasıyla birleştirilmesine karar verilemez. Bu yasağın bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemesi olarak görev yaptığı hallerde uygulanamayacağına düşündüğümü belirtmek isterim.

Aynı şekilde bölge adliye mahkemesinde görülen bir dava ile aynı istinaf mahkemesinin yargı çevresinde olsa dahi, ilk derece mahkemesinde görülen bir davanın birleştirilmesi de mümkün değildir. Zira dosyaların biri istinaf incelemesinde iken diğeri henüz ilk derece aşamasındadır ve ayrı aşamalarda bulunan bu dosyaların birleştirilmesi ilk derece yargılamasının atlanması anlamına geleceğinden düşünülemez. Örneğin, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi'nde görülen bir dava ile Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi'nde görülen bir davanın birleştirilmesi mümkün değildir.

Yeri gelmişken hemen belirtmem gerekir ki birleştirme yasağına karşılık, HMK'nın 357. maddesinde dosyaların ayrılması (tefri-

^{10/ Aynı görüş için bakınız BOZTAŞ, Nevzat, "Türk Medeni Usul Hukukunda İstinaf", İstanbul 2020 Aristo Yayınevi s. AKKAYA S.300, KURTOĞLU S.182 ve PEK-CANITEZ S.2254}

ki) ile ilgili bir yasaklama bulunmadığından, aksine davaların birleştirilmesi ve ayrılmasında kanun yollarını düzenleyen 168. maddede bölge adliye mahkemelerinin ayırma kararlarının hükümle birlikte temyiz edilebileceği düzenlendiğinden, bölge adliye mahkemesi daireleri, inceleme yaptıkları dosyada HMK'nın 167. maddesi hükümlerine göre yargılamanın iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak için, talep üzerine veya kendiliğinden davaların ayrılmasına karar vererek dosyaların istinaf incelemesini ayrı ayrı yapabilmektedir. Ancak, bu durumda özellikle dosyanın bölge adliye mahkemesinde ayrılmasından sonra verilecek karar üzerine dosyaların ilk derece mahkemesine döndüğünde ilk derece mahkemesinde o dosya ile ilgili tek esası olduğundan sakıncalı bir durumun doğması mümkün olduğundan olabildiğince tefrik kararı verilmeden dosyanın ilk derece mahkemesinden geldiği gibi değerlendirmesi yerinde olacaktır. Buna rağmen böyle bir durum olursa ilk derece mahkemesince, istinaf mahkemesince tefrikine karar verilerek incelenen dosyanın yeni esasa kayıt edilmesi ve işlemlerin bu dosya üzerinden yürütülmesi doğru olacaktır.

İlk Derece Mahkemesinde İleri Sürülmeyen İddia ve Savunmalar Dinlenemez, Yeni Delillere Dayanılmaz

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/1-son cümlesi uyarınca bölge adliye mahkemesince re'sen göz önünde tutulacaklar dışında, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenemez, yeni delillere dayanılmaz.

Hukuk sistemimizde benimsenen dar istinaf sisteminin bir sonucu olarak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen yeni vakia ve deliller istinaf aşamasında yargılamaya konu edilemez. Dar istinaf sisteminde, yargılama baştan itibaren bütünüyle tekrar edilmez. İlk derece yargılamasında yapılan hukuka uygun işlemler hukuken hatalı olsalar bile taraflarca ileri sürülmediği takdirde yenilenmezler. İstinaf yargılamasında yenilen işlemler ilk derece mahkemesinin hatalı yaptığı ve tarafların açıkça ileri sürdüğü işlemlerdir. Yeniden tüm işlemler tekrarlanmamaktadır. Bu nedenle

yeni vakia ve yeni delil getirme yasağı, dar istinaf sisteminin ve teksif ilkesinin bir sonucudur.

Bu düzenleme, özellikle istinaf mahkemesinin kararına esas alabileceği dava malzemesinin belirlenmesi bakımından önemlidir. Zira, istinaf derecesinde, bir tarafın ıslah yoluyla veya karşı tarafın muvafakatini alarak davaya yeni iddia ve savunmalar eklemesi, yeni vakialar ileri sürmesi veya yeni delillere dayanması kural olarak mümkün değildir. Yeni iddia ve savunmaların ileri sürülebilmesi şeklinde ifade edilen iddia ve savunmanın değiştirilmesi yasağı, tarafların itirazı olmasa dahi, istinaf mahkemesince re'sen dikkate alınmalıdır.¹¹

Maddede sözü edilen re'sen göz önünde tutulacak olan deliller, kamu düzenini ilgilendiren delillerdir. Kamu düzeni kavramı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 2010/1 E.- 2012/1 K. sayılı, 10.02.2012 tarihli içtihadı birleştirme kararında, kavramı tanımlanmıştır: "...Kamu düzeni, niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor bir her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavramdır. İlmi açıklamalara ve yargısal kararlara rağmen gelişen hukuk sistemlerinde bile tanımı olmamasına rağmen toplumun temel yapısını ve çıkarlarını koruyan kuralların bütünü' olarak tanım yapılabilir. Kamu düzeni kavramının müdahale alanı son derece geniş ve yoruma müsaittir. Hükmün gerekçesiz oluşundan dolayı kamu düzeni kavramından hareket ederek, yabancı ilamın verilmesinde işlenen usulün, uygulanan hukukun, ilamın icrasının meydana getireceği sonuçların incelenmesi suretiyle, bir kararın kamu düzenine aykırı bulunarak tenfizi mümkün olmayacaktır demek çok ağır bir neticeyi yaratmak olacaktır. Türk kamu düzeninin ihlalini gerektirecek haller çoğunlukla emredici bir hükmün açıkça ihlali halinde düşünülecektir. Fakat her emredici hükmün ihlali halinde veya her emredici hükmü ihlal eden bir yabancı kararın Türk kamu düzenine aykırı bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. O halde, iç hukuktaki kamu düzeninin çerçevesi, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensip ve özel hukuka ait iyi niyet prensibine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviye-

11/ ATALI, Murat- ERMENEK, İbrahim- ERDOĞAN, Ersin, "Medeni Usul Hukuku", 1.Baskı, Ankara 2019, S.623

sine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık şeklinde çizilebilir. İç hukukta kamu düzeninin, tarafların uymak zorunda oldukları, kamu hukukundan ve özel hukuktan doğan ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri kurallar olarak anlaşılması gerekir.”¹²

Kanun kamu düzeni kavramını açıkça tanımlayıp düzenlememekle birlikte doktrinde ele alınmış ve açıklanmış bir kavramdır.¹³

O halde bölge adliye mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kararında kamu düzenine aykırılık bulunup bulunmadığını re’sen değerlendirecektir. Bu nedenle kamu düzenini ilgi-

lendiren konularda yeni vakıa ve delilleri, taraflar ilk derecede ileri sürmemiş bile olsalar ilk kez istinaf aşamasında ileri sürebilecektir.

İstinaf incelemesi, kural olarak yeni dava malzemesi getirilecek ve yeni talep ileri sürülebilecek bir aşama değildir. Bu sebeple ilk derecede yargılama yapılırken mevcut olan, bilinen, tarafların bilgisinde olan ve taraflarca getirilme ilkesine tâbi olan malzeme (vakıa ve delil) istinafta ileri sürülemez, incelenemez. Nitekim Kanundaki istisnalara bakıldığında zımnen bu sınırın çizildiği görülmektedir. Zira 357. maddenin birinci fıkrasında, mahkemenin resen göz önünde tutacağı hususlar yeni malzeme getirmenin istisnası olarak kabul edilerek taraflarca getirilme ilkesinin istisnasına dikkat çekmiştir.¹⁴

^{12/} İBK, 20.12.2012 tarihli R.G.’de yayınlanmıştır

^{13/} Geniş bilgi için ALBAYRAK, Adem, “Hukukta İstinaf Uygulaması”, 2.Baskı, Ankara 2016

^{14/} PEKCANITEZ, ag.e. s.2250

Diğer taraftan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/3 maddesi uyarınca, ilk derece mahkemesinde usulüne uygun olarak gösterildiği halde incelenmeden reddedilen veya mücbir bir sebeple gösterilmesine imkân bulunmayan deliller bölge adliye mahkemesince incelenebilir. HMK m. 357'de düzenlenen bu istisna, temyiz aşamasında bozma sebeplerinin düzenlendiği HMK m. 371/1-c bendindeki düzenlemeyle paraleldir. Anılan hüküm uyarınca, "Taraflardan birinin davasını ispat için dayandığı delillerin kanuni bir sebep olmaksızın kabul edilmemesi" Yargıtayca hükmün bozulması sebeplerinden biri olarak düzenlenmiştir.

Ayrıca deliller bakımından da, ilk derecede ileri sürülmekle birlikte incelenmeden reddedilen veya mücbir bir sebeple gösterilemeyen deliller yasağın dışında tutulmuştur. Aslında bu iki hâlde gerçek bir istisnanın olduğu dahi söylenemez. Zira ilk durumda yani ilk derecede gösterildiği hâlde incelenmeyen deliller, ilk derecede ileri sürülmüş, mahkemenin dikkatine de sunulmuş olması yönüyle aslında ilk derecede mevcut olmayan bir dava malzemesi de değildir; orada ileri sürülüp kullanılmayan deliller tekrar istinafta dikkate sunulmaktadır. Keza, mücbir sebeple gösterilemeyen deliller bakımından zaten tarafın bir ihmâli veya kasıtlı davranışı söz konusu değildir; mevcut olup bilgisi dışında kalan, mücbir sebeplerle gösterilemeyen bir durumdan tarafın aleyhine sonuç çıkartılması hukuken kabul edilemez¹⁵.

HMK'nın 357/3 maddesinde; iki önemli istisna hükmü getirilmiş bulunmaktadır. Birinci istisna, ilk derece mahkemesinde usulüne uygun şekilde gösterilmiş olmasına rağmen ilk derece mahkemesince bu delillerin toplanması talebi, hiç gerekçe gösterilmeden ya da hukuka aykırı gerekçe ile reddedilmişse, istinaf mahkemesi bu delilleri toplayıp değerlendirebilecektir. İlk halde gerekçesiz red halinde davanın tarafının hukukî dinlenilme hakkının ihlali sonucu ortaya çıktığından talep olmaksızın re'sen nazara alınarak bu delillerin toplanması mümkün iken, ikinci halde gerekçenin hukuka aykırı olması durumunda bu durumun istinaf sebepleri içerisinde ileri sürülmesi zorunludur. Zira burada aslında yeni delil ileri sürülmesi söz konusu değildir. Taraflarca usulünce ileri sürülmüş ve fakat mahkemece hukuki bir sebep olmaksızın kabul edilmeyen bir delilden bahsetmek gerekir.

İkinci istisna ise, mücbir bir sebeple gösterilmesine olanak bulunmayan delilin incelenebileceği düzenlemesidir. İlk halde ilk

derece mahkemesinde ileri sürülen ve fakat ilk derece mahkemesince incelenmeyen bir delil söz konusu iken, ikinci halde ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen ve bölge adliye mahkemesinde ileri sürülen bir delil bulunmaktadır. İkinci istisna halde ileri sürülen bir delilin bölge adliye mahkemesince incelenbilmesi için;

- a) Bu delilin ilk derece mahkemesinde ileri sürülmesinin mümkün olmaması,
- b) Delilin ileri sürülmeme durumu mücbir sebepten kaynaklanmalıdır.

Maddede sözü edilen "Mücbir Sebep" kavramı açıklanmaya muhtaç bir kavramdır. 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 445/1 maddesinde mücbir sebeple ileri sürülmeyen delilden bahsederken bu maddenin karşılığı olarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na konulan 375/1-ç bendinde bu durum "Yargılama sırasında aleyhine hüküm verilen tarafın elinde olmayan nedenlerle elde edilemeyen delil..." ifadesinden bahsedilmektedir. Mücbir sebep, bir sorumluluğun yerine getirilmesini, hakkın veya bir hukukî imkânının kullanılmasını tamamen ya da kısmen, sürekli ya da geçici surette engelleyen kişinin önceden beklemediği ve tahmin dahi edemeyeceği, beklese ya da öngörse dahi alabileceği bir tedbirle engellenebileceği olağanüstü gelişen olay, olgu ve durum olarak tanımlanmaktadır. Bu sebepler Yargıtay uygulamasında doğal afet (deprem, sel, seylap, kasırga vs.), sosyal patlama (işyan, genel grev vs.), hastalık, ambargo, kaza ve yangın gibi ciddi olaylar olarak kabul edilmektedir. Yargıtay mücbir sebep kavramını, dar ve sıkı bir yoruma tabi tutmaktadır. İstinaf uygulamasında da bu hüküm dar yoruma tabi tutulmalı, ilk derece mahkemesinde sunulmayan delilleri bölge adliye mahkemesinde ileri sürmenin bir yolu olarak değerlendirilecek şekilde ele alınmamalıdır.

Yetki Sözleşmesi Yapma Yasağı

5235 sayılı Kanun'un 25. maddesi uyarınca, ülkemizde istinaf mahkemeleri hâlihazırda;

- a) Ankara (Ankara, Çankırı, Eskişehir, Karabük, Kastamonu, Kırşehir, Kırıkkale, illerinin yargı çevreleriyle sınırlı, 32 hukuk, 27 ceza dairesi olmak üzere 59 daire),
- b) İstanbul (İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ illerinin yargı çevreleriyle sınırlı, 49 hukuk, 34 ceza dairesi olmak üzere 83 daire),
- c) İzmir (İzmir, Aydın, Manisa, Muğla ve Uşak illerinin yargı çevreleriyle sınırlı, 22

¹⁵/PEKCANITEZ, *ag.e.* s.2250

- hukuk, 25 ceza dairesi olmak üzere 47 daire),
- c) Antalya (Antalya, Denizli, Burdur, Isparta illerinin yargı çevreleriyle sınırlı, 12 hukuk, 13 ceza dairesi olmak üzere 25 daire),
- d) Samsun (Samsun, Amasya, Ordu, Sinop, Tokat, Çorum illerinin yargı çevreleriyle sınırlı, 8 hukuk, 8 ceza dairesi olmak üzere 16 daire),
- e) Gaziantep (Gaziantep, Malatya, Adıyaman, Kahramanmaraş, Kilis, Şanlıurfa illerinin yargı çevreleriyle sınırlı, 17 hukuk, 18 ceza dairesi olmak üzere 35 daire),
- f) Erzurum (Erzurum, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzincan, Iğdır, Kars, Tunceli illerinin yargı çevreleriyle sınırlı, 6 hukuk, 6 ceza dairesi olmak üzere 12 daire)
- g) Bursa (Bursa, Çanakkale, Balıkesir, Kütahya, Bilecik, Yalova yargı çevreleriyle sınırlı, 11 hukuk, 12 ceza dairesi olmak üzere 23 daire)
- h) Adana (Adana, Hatay, Osmaniye Mersin yargı çevreleriyle sınırlı, 11 hukuk, 17 ceza dairesi olmak üzere 28 daire)
- i) Konya (Konya, Aksaray, Karaman, Afyonkarahisar yargı çevreleriyle sınırlı, 8 hukuk, 8 ceza dairesi olmak üzere 16 daire)
- j) Sakarya (Sakarya, Bartın, Bolu, Düzce, Kocaeli, Zonguldak) yargı çevreleriyle sınırlı, 11 hukuk, 8 ceza dairesi olmak üzere 19 daire)
- k) Kayseri (Kayseri, Nevşehir, Niğde, Sivas, Yozgat, yargı çevreleriyle sınırlı, 7 hukuk, 8 ceza dairesi olmak üzere 15 daire)
- l) Diyarbakır (Diyarbakır, Elazığ, Mardin, Siirt, Şırnak, Batman, Bingöl yargı çevreleriyle sınırlı, 8 hukuk, 11 ceza dairesi olmak üzere 19 daire)
- m) Trabzon (Trabzon, Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize, yargı çevreleriyle sınırlı, 5 hukuk, 4 ceza dairesi olmak üzere 9 daire)
- n) Van (Van, Bitlis, Hakkari, Muş, yargı çevreleriyle sınırlı, 3 hukuk, 4 ceza dairesi olmak üzere 7 daire)
- olmak üzere 15 bölge adliye mahkemesi kurulmuş ve her bir bölge adliye mahkemesinin yargı çevresi, iller bazında HSK tarafından belirlenmiş ve ilan edilmiştir ¹⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 17. maddesinde aynen "Tacirler veya kamu tüzel kişileri, aralarında doğmuş veya doğabilecek bir uyuşmazlık hakkında, bir veya birden faz-

la mahkemeyi sözleşmeyle yetkili kılabilirler. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça dava sadece sözleşmeyle belirlenen bu mahkemelerde açılır." düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak bu kuralın Kanunla kısıtlanmasının mümkün olduğu açıktır. Nitekim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 357/2 maddesinde Bölge Adliye Mahkemeleri için yetki sözleşmesi yapılamayacağı ifade edilmek suretiyle yetki sözleşmesi yapma özgürlüğüne bir kısıtlama getirilmiş bulunmaktadır. Kanun koyucu Bölge Adliye Mahkemeleri'nin yetkisini kesin ve kamu düzeninden sayarak Bölge Adliye Mahkemesi'nin yetkisine ilişkin yetki sözleşmesi yapılamayacağını düzenlemişse de, yetkinin kesin olmadığı hallerde ilk derece mahkemesinin yetkisinin, yetki sözleşmesi ile belirlenmesi halinde zımnen Bölge Adliye Mahkemesi'nin yetkisi de düzenlenmiş olacaktır. Bu uygulamaya yasal bir engel bulunmamaktadır. Konunun iyi anlaşılması bakımından bir örnek vermek gerekirse, yetkili ilk derece mahkemesinin Kırıkkale ve dolayısıyla yetkili Bölge Adliye Mahkemesi'nin Ankara olduğu bir uyuşmazlıkla ilgili taraflar yasal koşulları bulunmak kaydıyla yetki sözleşmesi yaparak yetkili mahkemenin Nevşehir olduğunu belirlemek suretiyle Bölge Adliye Mahkemesi'ni de Kayseri olarak belirlemiş olmaktadır. Şüphesiz bu durum yasal olarak mümkündür.

Kural olarak Bölge Adliye Mahkemesi için yetki sözleşmesi yapılamayacağı açık olup, ilk derece mahkemelerince bu kurala'ya sen uygulanacağından ilk derece mahkemeleri verdikleri kararla ilgili istinaf talep edildiğinde HMK'nın 343/4 maddesinde bulunan "Dosya, kararı veren mahkemece, istinaf dilekçesinde gösterilen daire ile bağlı kalınmaksızın, ilgili bölge adliye mahkemesine gönderilir." hükmü gereğince doğru bölge adliye mahkemesine dosyayı göndermek durumundadır.

Bu konunun mahkemeler tarafından dikkatli değerlendirilmesi ve yargılamanın bu sebeple gecikmesinin önüne geçilmelidir.

¹⁶/ Bölge adliye mahkemelerinin, HSK tarafından ilan edilen yargı çevrelerini Türkiye haritası üzerinden görmek için bkz: https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/EK_BAM%20Harita.pdf

GAZÂLÎ DÜŞÜNÇESİNDE ADALET VE SOSYAL ADALET

DR. HARUN MERT

Yargıtay 10. Ceza Dairesi Üyesi

İnsan, toplum ve devlet ilişkilerinde temel dayanak noktalarından birini teşkil eden “adalet”, öteden beri düşünürlerin üzerinde yoğun olarak durduğu ve bugün de hukuk ve siyaset gündeminin ön sıralarında yer alan mühim bir kavramdır.

Bu açıdan, 2020 Haziran ayında ebedi hayata irtihal eden Prof. Dr. Sabri Orman’ın, vefatından iki yıl önce yayınlanan “Gazâlî, Adalet ve Sosyal Adalet” (İktisat Yayınları, 2018) adlı kitabı, Ebû Hâmid Muhammed Gazâlî (1058-1111) gibi önde gelen bir İslam düşünürünün, zikredilen konulardaki fikirlerini inceleyen emek ürünü bir eser olarak üzerinde durulmayı hak etmektedir.

90 sayfadan ibaret olan kitabın giriş kısmında yazar, “adalet”in insanlığın tarihi kadar eski bir kavram ve kurum olduğunu, dar ve

teknik anlamda “sosyal adalet”in ise 18. yüzyılın sonuna doğru Batı Avrupa’da gerçekleşen endüstri devrimiyle ortaya çıkan işçi sınıfının meselelerini çözmeye yönelik çare arayışlarından biri olarak modern bir hadise teşkil ettiğini belirtmektedir. Ayrıca, çalışmanın Fedâ’ihu’l-Bâtiniyye ile Nasîhati’l-Mulûk (ilk bölümü) başta olmak üzere Gazâlî’ye aidiyetinde tereddüt olmayan eserlere dayanarak yapıldığını açıklamakta ve Türkçedeki adalet kavramının Arapçadaki karşılığının “el-adl” terimiyle ifade edilen kavram olduğuna işaret ettikten sonra düşünürün adalet tanımlarına geçmektedir.

Gazâlî değişik eserlerinde adaleti “her hak sahibine hakkının verilmesi”, “eşya ve işlerin, şariat ile örf ve âdetin tarif ettiği şekilde kendilerine uygun yerlere yerleştirilmesi”, “aşırılık ve yetersizlikten beri olmak ve terazinin iki kefesinin denkliği” olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte onun adaleti mutlak anlamda eşitlik biçiminde anlamadığı ve herkesin adaletten pay alması gerektiği fikrinde olduğu anlaşılmaktadır. Gazâlî’nin şu ifadesi ise onun ceza adaletine bakışını ortaya koymaktadır:

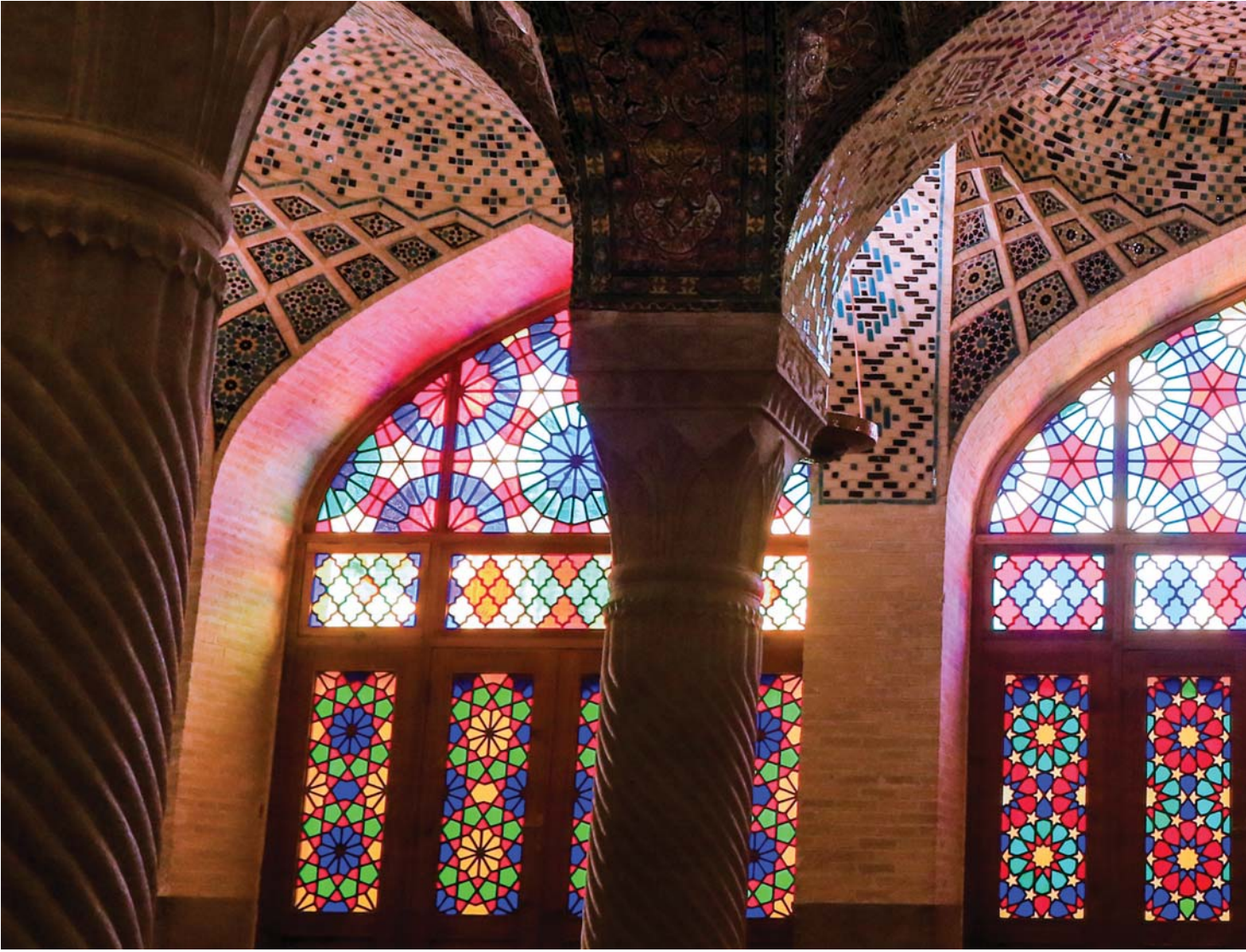

“Her suçluya suçu kadar ceza ver. Sakın ola ki sırf kininden dolayı bir Müslümana tek bir kamçı vurasın; bu seni ateşe götürür.” Gazâlî ayrıca, insan davranışlarında hakiki adaletin nadiren tasavvur edilebileceğini, dolayısıyla alışverişte karşı tarafın hassasiyetle gözetilmesi gerektiğini, kişinin kendi hakkını tam almaya çalışırken karşısındakinin hakkına tecavüz etmesi ihtimali bulunduğundan, alırken az almanın ve verirken çok vermenin ihtiyata daha uygun düştüğünü dile getirmiştir.

Kitapta, İslam düşüncesinin önemli kaynakları arasında yer alan ıstılah lügatlerindeki çeşitli adalet tanımları kısaca açıklanarak, bu tanımların Gazâlî'nin adalet tanımlarıyla örtüştüğü tespiti yapılmakta ve muhtemelen bunların düşünürün etkisini yansıttığı belirtilmektedir. Söz konusu genel bilgilerin ardından, Gazâlî'nin adalet ve sosyal adalete dair görüşleri tasnif edilmekte ve kavramsal bir harita ortaya konulmaktadır. Bu yapılırken tasnif kriteri olarak özne-nesne ilişkisi alınmakta ve tasnif adalet eyleminin öznesine dayandırılmaktadır. Belirtilen tasnifte öncelikle “ilahi adalet” ve “beşeri adalet” ayrımı

yapılmaktadır. İlahi adaletin öznesi Allah, beşeri adaletinki ise insandır. Adaletin nesnesi ya da muhatabı, ilahi adalette başta insan olmak üzere tüm varlıklar, beşeri adalette de yine insanlar ve diğer varlıklardır. Beşeri adalet ise kendi içinde “ferdî adalet” ve “sosyal adalet” şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

“İlahi adalet” konusunda Gazâlî, Allah'ın (c.c.) tanım gereği adil olduğunu, ancak onun adaletinin insanlarınkine benzemediğini, zira bir insan için başkasının mülkünde tasarrufta bulunmaktan dolayı zulüm tasavvur edilebileceğini, fakat kendisi dışındaki her şey onun tarafından yaratılan ve sonradan olma şeyler olduğundan Allah için böyle bir tasavvurda bulunulamayacağını, dolayısıyla hiç kimsenin ve hiçbir şeyin ona karşı ileri sürebileceği bir hakkının bulunmadığını belirtmiştir. Allah'ın güzel isimleri arasında el-adl (adil) ile el-muk-sit (mazluminin hakkını zalimden alıp iade eden) isimlerini de saymış ve Allah'ın adaletinin “evrende ve insanda her şeyin kendine en uygun yerde olması” anlamına geldiğini ifade etmiştir.

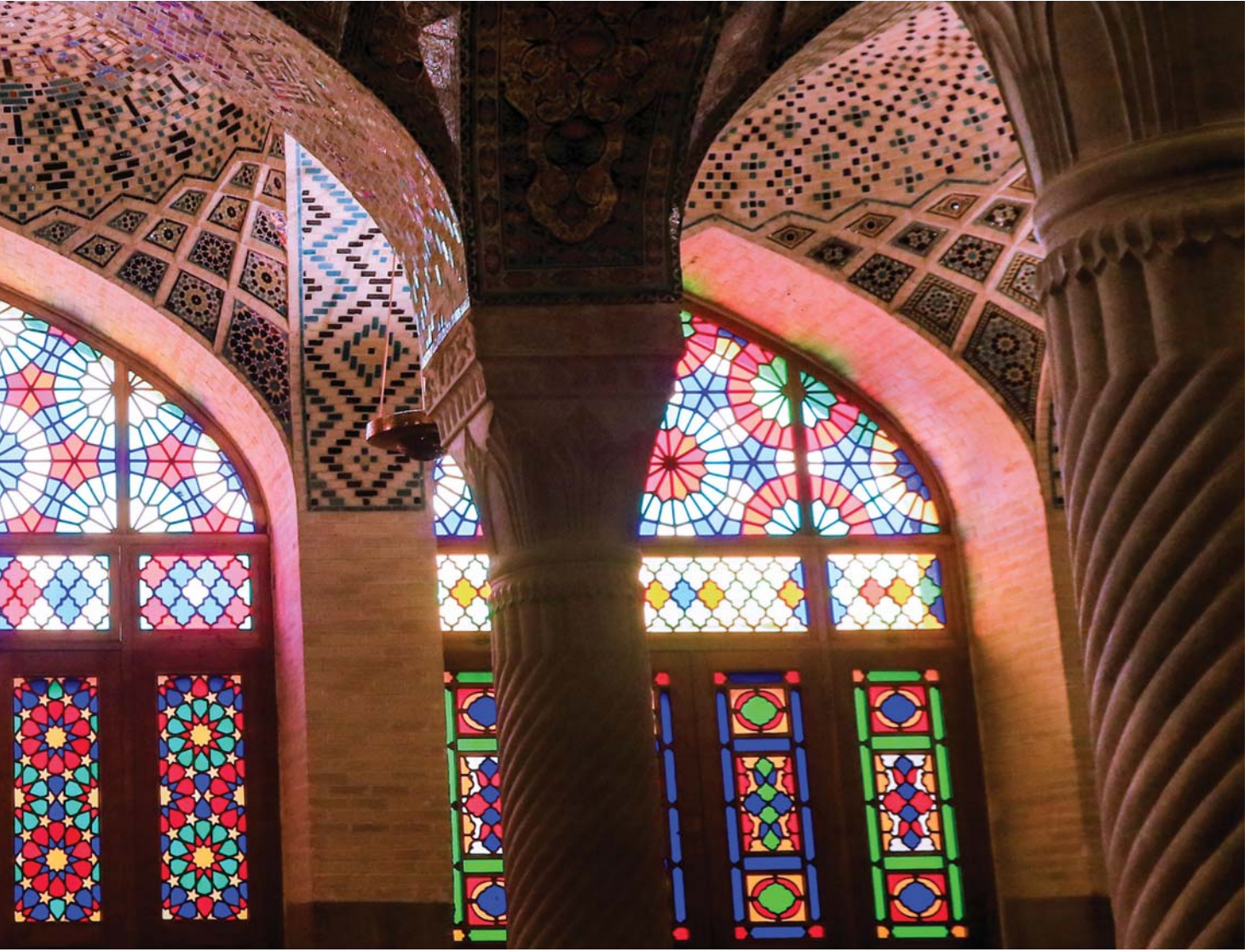

“Beşeri adalet”e gelince, öncelikle adaletin öznesi ile nesnesinin farklı varlıklar olduğunu belirtmek gerekir. Ancak beşeri adaletin ilk çeşidi olan “ferdî (bireysel) adalet” bu açıdan bir istisna teşkil etmektedir. Zira ferdî adaletin öznesi ile nesnesi aynı olup ferdin bizzat kendisidir. Burada adaletin bireyin kendi içinde sağlanması kastedilmektedir ki buna “ahlâki adalet” de denilebilir. Gazâlî bir eserinde, yöneticinin adaletinden söz ederken adalet güneşinin önce insanın içinde doğması gerektiğini, oradan ışınlarını ev halkına, yakınlarına ve yönetilenlere yansıtacağını söylemiştir. Allah’ın el-adl sıfatının varlık âlemindeki tezahürlerini açıklarken, adaletin insan nefsinin sıfatlarıyla ilgisine işaret ederek, adaletin nefsin kazanması gereken sıfatlardan “şehvet” ve “gazab”ın akıl ve dinin yönetimi altına alınmasından ibaret olduğunu, aklın şehvet ve gazabın emrine verilmesinin ise zulüm olacağını ifade etmiştir.

Gazâlî’ye göre, ahlâk güzelliğinin tam olabilmesi için insanın içinde bulunan dört unsurun düzgün, dengeli ve orantılı olması

gerekir ki bunlar ilim, gazap ve şehvet kuvvetleri ile bu üçünün dengelenmesinden doğan adalet kuvvetidir. Bahsedilen dört kuvvetin denge hallerini ifade eden adalet, hikmet, şecaat ve iffet dört ana ahlâki fazileti oluşturur ve diğer erdemler bunların dalları konumundadır. Bu dört fazilet (fezâ’ilu’l-erba’a) teorisi Aristo’dan beri ahlâk filozoflarının benimsediği bir yaklaşımdır. Kendi başına değerlendirildiğinde ferdî adaletin sosyal bir yönünün bulunmadığı düşünülebilirse de, Gazâlî bu görüşün aksine, kişinin içinde tesis edilen adaletin, aileden başlayarak topluma ve devlete kadar uzanan etkilerde bulunmasının kaçınılmaz olduğu kanaatindedir. Zira ferdî adalet diğer bütün adalet türlerinin kaynağı ve hareket noktasıdır.

Yazar, Gazâlî’nin “sosyal adalet” konusundaki görüşlerine geçmeden önce, düşünürün genel olarak “sosyal”e bakışını ele almaktadır. Gazâlî insan eylemlerini, Arap gramerindeki bir fiil tasnifinden hareketle, “lâzım” (geçişsiz) ve “müteaddî” (geçişli) olmak üzere ikiye ayırmıştır. Geçişsiz fiiller-

de, fiilin etkisi özneyle sınırlı kalırken, geçişli fiillerde fiilin etkisi, öznedenden nesneye (mu-hataba) geçmektedir. O bu tasnifi dinî ve ahlâki fiillere de uygulamış ve geçişli olan, yani doğrudan doğruya sosyal etkileri olan fiillerin geçişsiz olanlara kıyasla daha makbul ve değerli olduğunu ifade etmiştir. Yazar, Gazâlî'nin belirtilen yaklaşım tarzını "sosyalin önceliği" olarak adlandırmakta ve çeşitli hayat durumlarından örneklerle açıklamaktadır. Bu çerçevede düşünür, iyilik ve kötülük konusunda geçişli fiiller kategorisini, fayda veya zararı sadece "tekil muhatabı ilgilendiren" ya da "bir bütün olarak toplumu ilgilendiren" iyilik veya kötülükler şeklinde ilave bir tasnife tabi tutmuş; topluma yansıyan iyiliklerin, muhatabı birey olan iyiliklerden daha makbul olduğunu, topluma zarar veren kötülüklerin de zararı sadece bireye dokunan kötülüklerden daha kötü olduğunu söylemiştir. Yazara göre, insan eylemlerinin ele alınmasında daha önce ve başka yerde hiç rastlanmayan bu yaklaşımın, dini anlama, yorumlama ve uygulama konusunda yol açabileceği sonuçlar da çarpıcı ve sarsıcıdır.

Bu açıklamanın ardından yazar, düşünürün sosyal adalet konusundaki görüşlerini üç kategori altında sınıflandırmaktadır. Bunlardan ilkinin teşkil eden "öznesi fert olan sosyal adalet" eyleminin, biri "fert" diğeri de "toplum" olmak üzere iki farklı nesnesi veya muhatabı bulunmaktadır. Gazâlî bu husustaki düşüncesini adaletin aksi olan ve "başkasının zarar görmesine yol açan şey" anlamına gelen "zulüm" kavramı üzerinden dile getirmiştir. Fertler arası ilişkilerde adalet ve zulüm açısından Gazâlî'nin temel ilkesi şudur: Kişi kendisi için hoş görmediğini başkası için de hoş görmemelidir. Örneğin satıcı olan bir kişinin malının kusurlarını gizlememeli, ölçü ve tartıda haksızlık yapmamalıdır. Fert ve toplum ilişkileri açısından ise düşünür, bir kısım insan davranışlarının bireysel muhataplarla sınırlı olmayıp doğrudan veya dolaylı olarak toplumu etkilediğini ifade etmiş ve çok çeşitli olan bu tür davranışlara iki örnek vermiştir. Bunlardan biri karaborsacılık ve vurgunculuk anlamına gelen ihtikâr, diğeri de piyasaya sah-te para sürülmesidir. Gazâlî'ye göre ihtikâr gayrimeşrudur ve mutlak bir şekilde yasaktır.

Örneğin darlık zamanlarında zorunlu gıda maddeleri ihtikârı bu yasak kapsamına girer. Piyasaya sahte para sürülmesi de ilk bakışta bireysel bir davranış gibi görünse de, paranın tedavülü yoluyla ayrıca zincirleme bir etkiye sahip olması nedeniyle, bu fiilin toplumu da etkileyen bir kötülük teşkil ettiği açıktır.

İkinci kategoriyi teşkil eden “öznesi toplum olan sosyal adalet”e gelince, burada adaletin nesnesi ya da muhatabı fert veya toplum altı sosyal gruplardır. Gazâlî’nin, bu adalet türü açısından birbirini tamamlayan iki hareket noktası mevcuttur. Bunlardan ilki onun “farz-ı kifâye” konusundaki yaklaşımıdır. İslâm’da dinî ve hukuki vecibeler, kişisel sorumluluğu ifade eden “farz-ı ayn” ve toplumsal veya kolektif sorumluluğu ifade eden “farz-ı kifâye” olarak ikiye ayrılmaktadır.

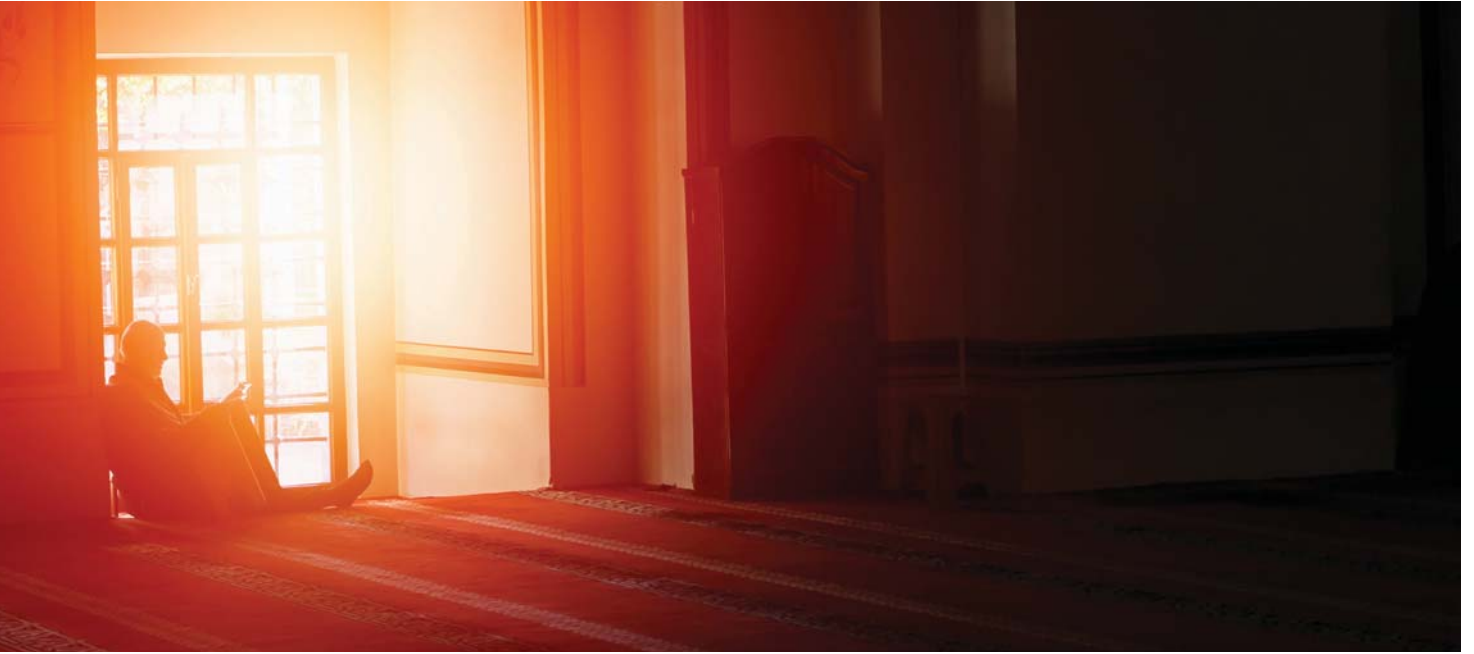
Düşünür, farz-ı kifâyeyi, dinî ve insani konularda “İslâm’ın gerçekleşmesini amaçladığı, ancak bunun için belirli bir şahsı sorumlu tutmadığı şeyler” olarak tanımlamış, böyle durumlarda özellikle insanların hayat ve maiyetiyle ilgili amaçların gerçekleştirilmesinin toplumun görevi olduğunu belirtmiştir.

Ancak, bu görevlerin toplumdaki bazı kişiler tarafından yerine getirilmesi toplumun sorumluluğunu ortadan kaldırmaktadır. Ay-

rica, farz-ı kifâyenin yerine getirilmemesinin müeyyidesi uhrevi olup dünyevi bir yönü bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yazarın da belirttiği üzere, gerektiğinde yöneticiler tarafından bu vecibelerin dünyevi bir müeyyideyle desteklenmesi ya da devlet tarafından üstlenilmesi mümkün olabilecektir. Bu noktada, Gazâlî’nin farz-ı kifâye kavramını genel olarak kabul edildiği şekilde sadece cenaze namazı ile defin gibi bazı ibadet ve görevlerden ibaret görmeyip, bir toplum için hayati öneme sahip her şeyi içine alacak şekilde genişletmiş olması kayda değer bir husustur.

Öznesi toplum olan sosyal adalet bakımından diğer hareket noktası, Gazâlî’nin İslam hukuk düşüncesine önemli bir katkı olarak sunduğu ve kendisinin “Maksûdu’ş-Şer” olarak adlandırdığı “hukukun amaçları teorisi”dir. Düşünür bu amaçları dinin, hayatın (nefsin), aklın, neslin ve malın korunması olarak beş başlıkta toplamış ve bunların korunmasını insan ihtiyaçları teorisi olarak adlandırılabilir olan “maslahat teorisi” çerçevesinde değerlendirmiş; belirtilen beş amacın korunmasını sağlayan şeyleri “maslahat”, onlara zarar veren şeyleri de “mefsedet” olarak nitelendirmiştir.

Gazâlî’ye göre, maslahatın üç değişik düzeyi bulunmaktadır: Zorunlu olanlar (zarûrât), ihtiyaç olanlar (hâcât) ve güzellik veya süs teşkil edenler (tahsînât ve tezyînât). Bunlardan zarûrât niteliğindeki maslahatlar, insanlığın iyiliğini hedefleyen tüm toplumlar ve hukuk sistemleri tarafından güvence altına alınması gereken asgari düzeyi ifade etmektedir. Gazâlî bu beş esası sadece İslâm’ı referans alarak değil, evrensel bir hukuk normu olarak temellendirmiştir.

Üçüncü kategoriye oluşturan “öznesi devlet olan sosyal adalet” ise, devlet ile toplum, sosyal gruplar ve fertler arasında geçerli olan ve günümüzdeki sosyal adalet kavramına en yakın adalet türüdür. Gazâlî, Selçuklu hükümdarı Sultan Sencer’in isteği üzerine yazdığı Nasîhatu’l-Mulûk adlı eserinde, hükümdara hitaben, amellerin iki kısma ayrıldığını, bunlardan birinin onunla Allah Teâlâ arasında bulunan, oruç ve namaz gibi ibadetler olduğunu, diğerinin de onunla halk arasında yer alan “adaletle riayet etmek ve zulümden kaçınmak”tan ibaret olduğunu ifade etmiştir. Düşünür, ibadetler hususunda Yaratıcı’nın onu affedebileceği, ancak insanlara yönelik haksızlıklar bakımından kıyamet gününde bağışlanmanın söz konusu olmayacağı konusunda hükümdarı uyarmış ve “adalet ve insafın on esası” olarak belirlediği ilkeleri açıklamıştır. Bu on ilke arasında, özellikle mazlum ve mağdurların durumuna karşı sempati gösterilmesi, mağduriyetlerin önlenmesi bakımından sosyal hususlarda empati yapılması, hukuka bağlılık, adaletin korunmasında bilginlerle istişare edilmesi ve bölüşümde kanaatkârlık gibi hususlar yer almaktadır.

Belirtilen üç kategoriye ilave olarak yazar, belli bir servet düzeyine sahip Müslüman fertler tarafından ifa edilmesi gereken ve İslam’ın klasik döneminde devlet aracılığıyla yerine getirilmiş bir ibadet olan zekâtı, hem uhrevi hem de (belli dönemlerde) dünyevi bir yaptırıma tabi olmasını da gözeterek, “çift öznel ve çift yaptırımlı” bir sosyal adalet düzenlemesi olarak nitelendirmektedir. Toplumdaki gelir adaletsizliğini gidermeye yönelik mali bir ibadet olan zekâtın, sosyal adalet boyutunu ayrıntılı bir şekilde açıklayan yazar,

Gazâlî’nin bu husustaki düşüncelerine de temas etmektedir.

Eserin son kısmında, Gazâlî’nin adalet ve sosyal adalet idealini zirveye taşıdığı “adalet ve ihsan” anlayışına yer verilmektedir. Düşünür, insan ilişkilerinde adaleti ya da zulümden kaçınmayı gerekli görmüş, ancak bunu yeterli bulmamıştır. Zira adil olmak kurtuluşa ermenin asgari şartıdır ve insan, davranışlarını daha ileri noktalara götürerek “ihsan” seviyesine yükseltmelidir. Adaleti “başkalarına zarar vermeme” şeklinde tanımlamış olan Gazâlî, ihsanı “karşıdakinin menfaatine olacak şekilde davranma” olarak nitelendirmiş, bunun bir ikram ve karşılıksız verme eylemi olduğunu belirterek, iktisadi ilişkilerde ihsan seviyesine ulaşmanın yollarını göstermiştir. Bu yaklaşımıyla Gazâlî, sosyalin önceliği anlayışını, hukukilikten ahlâkiliğe ve zorunluluktan gönüllülüğe doğru genişletmiştir.

Yazar, kitabı nihayete erdirirken, düşünürün yukarıda özet olarak bahsedilen fikirleriyle ilgili genel bir değerlendirme yapmakta ve ulaştığı sonuçları açıklamakta, bu kapsamda “İslam’ın adalet ve sosyal adaletle ilişkin tavrı konusunda da Gazâlî perspektifli bir genelleme yapılabileceğini” belirtmektedir.

Akademik hayatı boyunca Gazâlî düşüncesi üzerine nitelikli çalışmalarda bulunmuş olan merhum Sabri Orman’ın, hacmi küçük fakat değeri büyük eseri, Gazâlî’nin, adalet ve sosyal adaletle dair özgün görüşlerini sarıh bir şekilde ortaya koymakta ve işlediği konularla ilgili günümüzdeki tartışmalara da ufuk açan bakış açıları sunmaktadır.

ADLİ İSTATİSTİKLERİN VE UYAP'A VERİ GİRİŞİNİN ÖNEMİ

GÜNAY ALBAYRAK

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürü

İstatistik; toplumsal, ekonomik, kültürel, bilimsel olgu ve olaylarla ilgili bilgileri derleyen, derlenmiş bilgileri sayısal olarak ifade eden ve sonuçlarını yorumlayarak karar verilere öneriler sunan önemli bir bilim dalıdır. Bilgiyi oluşturmaya yarayan istatistik; toplumsal ve ekonomik konularla ilgili alınacak her türlü kararda ve toplumların yolunu aydınlatmada en önemli araçlardan biridir. Bu bağlamda, gelişmiş ülkeler; sağlık, eğitim, kültür, ekonomi gibi toplumu ilgilendiren her alanda ürettikleri politikaları sağlam zemine oturtmak için istatistiklerden faydalanmaktadır. Ülkemizde de toplumsal hayatın her alanında kullanılan istatistik, adalet alanına da ışık tutmaktadır.

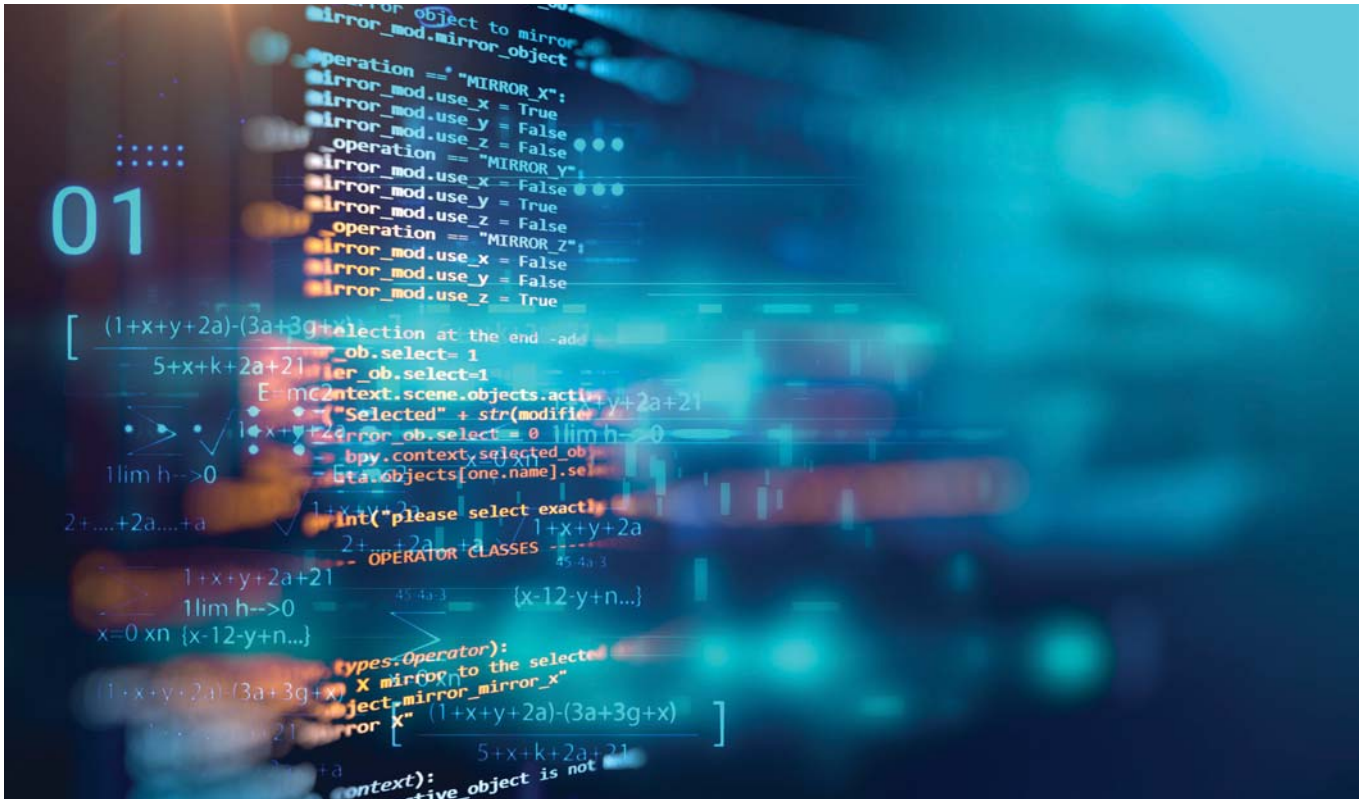
Ülkemizin hukukun egemenliği ile temel hak ve özgürlükleri uluslararası standartlara yükseltme hedefi kapsamında, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğümüzce her bir aşaması büyük bir titizlikle yürütülen çalışmalardan biri de, bakanlığımızın yetki ve sorumluluk alanındaki kaynaklardan, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların istatistik taleplerini karşılayacak şekilde kaliteli, tarafsız ve uluslararası standartlara uygun istatistikler üretmektir.

Bu çerçevede; 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 44'üncü maddesi gereğince, bakanlığın görev ve yetkisine giren konularla ilgili istatistikî bilgilerin belirlenmesi, toplanması, sınıflandırılması ve değerlendirilmesiyle

ilgili hizmetlerin yürütülmesi genel müdürlüğümüzün görevleri arasında sayılmıştır. 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanununda düzenlenen "Resmî İstatistik Programı" gereğince de adalet istatistiklerini toplama ve yayımlama yetkisi genel müdürlüğümüze aittir.

Genel müdürlüğümüzce üretilen adalet istatistikleri, adalet alanındaki ihtiyaçların belirlenmesi ve eksikliklerin giderilmesine yönelik yapılacak plân, program ve karar alma süreçlerinde bakanlığımızın faydalandığı ilk kaynak olmaktadır.

Buna ek olarak son yıllarda ivme kazanan teknolojik gelişmelere kayıtsız kalmayan bakanlığımızın geliştirdiği UYAP sisteminin yargı teşkilâtında kullanıma sunulmasıyla dünyada bir ilk gerçekleştirilmiş ve yargı organlarının iş süreçleri ile bilgi ve belge alış veriş elektronik ortama taşınmıştır. Yargı alanında gerçekleştirilen tüm işlemleri tek bir platformda toplayan bu sistem, genel müdürlüğümüz nezdinde yürütülen istatistik çalışmaları için de eşsiz bir kaynak haline gelmiştir. Söz konusu sistemden elde edilen verilerle üretilen adli istatistiklerden; mevcut durumu belirlemede, davaların seyri ile

suç ve suçluluk hareketlerini görmede, mahkemelerin iş yükünü tespit etmede, mevzuat etki analizleri yapılarak ihtiyaç duyulan kanun ve yönetmeliklerin hazırlanmasında, kurumun geleceği ile ilgili tahmin ve plânlama yapmada, yargı sisteminin uluslararası yargı sistemleri ile karşılaştırmasında, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların ihtiyaç duydukları adalet istatistiklerinin karşılanmasında, karar alıcıların doğru politikalar oluşturmada faydalanılmaktadır.

İstatistik biliminin tüm dünyada hızla önem kazanması ile genel müdürlüğümüzden ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların istatistik talepleri her geçen gün artmaya başlamıştır. Bu taleplerin karşılanması amacıyla özellikle son 5 yılda oldukça önemli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalarımıza kısaca değinilmesi kaydettiğimiz gelişmenin daha net anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Bu kapsamda;

Adalet istatistikleri kullanıcılarının artan ve değişen taleplerinin karşılanması, dava, suç ve suçluya ilişkin bilgilerin görülebilmesi, hâkim ve savcı ile yardımcı personelin performansının belirlenebilmesi, yargılamanın tüm sürecinin izlenmesi amacıyla bakanlığımızca başlatılan "Adli Veri Bankası" kapsamında 2015 - 2017 yılları arasında çalışmalar yapılarak UYAP'ta mevcut olan 6757 değişik revize edilmiş, 2854 yeni değişken belirlenmiş ve toplamda 9611 değişken ele alınarak UYAP'ta mevcut savcılık, ceza, hukuk,

idari yargı, denetimli serbestlik, adli tıp, personel ve ortak alanlar modülüne ilişkin kayıt desenleri oluşturulmuştur. Geline aşamada UYAP ekranları üzerinden daha detaylı veri alınmaya başlanmıştır.

Bakanlığımızca 2017 yılı Adli İstatistik yılı ilan edilerek kullanıcılarda farkındalık oluşturulmaya çalışılmış ve aynı yıl mevzuatta önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu doğrultuda Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmeliğin 8, 105, 169, 259'uncu maddelerinde, Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin İdari İşleri ile Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesi Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin 5, 6 ve 97'nci maddelerinde, İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliğinin 102'nci maddesinde, Denetimli Serbestlik Yönetmeliğinin 39'uncu maddesinde, Suç Eşyası Yönetmeliği'nin 4 ve 26'nci maddelerinde, Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri Kontrolörleri Yönetmeliği'nin 46'nci maddesinde yapılan değişiklikle doğru ve güvenilir adli istatistikler elde edilebilmesi amacıyla verilerin sisteme doğru, eksiksiz ve zamanında girilmesinden UYAP'a veri girişi yapan personelin sorumlu olduğu ve bu verilerin usulüne uygun girilmesinden ise ilgili amirin gözetim ve denetimle yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemelere ilaveten Hâkimler ve Savcılar Kurulu Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nin 37'nci maddesinde ve Adalet Bakanlığı Teftiş

Kurulu Yönetmeliği'nin ekinde yer alan "Hal Kağıtlarında" 2017 yılında yapılan değişiklikle; veri girişi, kayıt ve işlemlerin UYAP ortamında, doğru, eksiksiz ve zamanında yapılması ile bu konuda gösterilen ilgi ve duyarlılığın da denetleme konusu yapılacağı hususu düzenlenmiştir.

Diğer yandan; mağdura yönelik ayrıntılı istatistik üretilmesi amacıyla 2017 yılında UYAP'ta kayıtlı bulunan suçların suç-mağdur eşleşmesine esas olmak üzere veri tabanından çıkarılarak liste haline getirilmesi, hangi suçun hangi mağdura yönelik işlendiğinin belirlenebilmesi ve UYAP ekranlarının buna göre hazırlanması amacıyla genel müdürlüğümüz koordinesinde ilgili birimlerin katılımı ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grubu ile yapılan toplantılar sonucunda, Türk Ceza Kanunu ve özel kanunlar üzerinde çalışmalar yapılarak her bir suç nezdinde mağdurun gerçek kişi mi, kamu mu yoksa her ikisinin de olup olmayacağı belirlenmiş ve suç ile mağdurun eşleştirilerek sisteme girilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmaların sonucunda, mağdur detayında veri almak konusunda önemli ilerleme kaydedilmiş olmakla birlikte ilerleyen süreçte istenilen seviyede veri girişi yapılması durumunda mağdura ilişkin istatistik taleplerinin daha detaylı karşılanmasının mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Adli istatistiklerin üretilmesine kaynak teşkil eden verilerin doğru, eksiksiz ve zamanında UYAP'a girilmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak, belirlenen veya sınıflandırılan hataların niteliğine göre yaşanan sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin öneriler geliştirmek amacıyla 14/06/2017 tarihli Bakan Olur'u ile Veri İzleme Değerlendirme Kurulu kurulmuştur. Sekreteryaya işleri genel müdürlüğümüz tarafından yürütülen kurul tarafından UYAP ekranlarına verilerin doğru, eksiksiz ve zamanında girilmesinin sağlanması amacıyla genelge çıkarılması kararlaştırılmıştır. Genelge hazırlık çalışmaları kapsamında geliştirilen veri denetimine yönelik sistemin denenmesi amacıyla Ankara Batı Adliyesi pilot adliye olarak seçilmiş ve söz konusu adliyede 27.11.2020 tarihinden itibaren çalışmalara başlanılmıştır. Pilot çalışma sonucunda genelgeye son halinin verilmesi ve tüm teşkilâta duyurulması hedeflenmektedir.

Tüm bu çalışmalara ek olarak; genel müdürlüğümüzce adli istatistiklerin kapsamını ve çeşitliliğini artırabilmek, verinin UYAP'a doğru, eksiksiz ve zamanında girişine yönelik farkındalık oluşturmak, genel müdürlüğümüz

kurumsal kapasitesini artırarak teknik alt yapısını geliştirmek amacıyla önerilen "Adli İstatistiklerin Kapasitesinin ve Kalitesinin Arttırılması için Teknik Yardım" projesi çalışmalarına 2018 yılı itibarıyla başlanılmıştır. Proje kapsamında; bakanlığımız ile Yargıtay Başkanlığı, Danıştay Başkanlığı ve Anayasa Mahkemesi ile veri paylaşımı ve kullanımı esaslarına dair protokoller imzalanmıştır. İstatistik amaçlı uluslararası suç sınıflaması (ICCS) haritalama çalışması yapılarak uluslararası alanda karşılaştırılabilir istatistikler üretimi hedeflenmiştir. Ayrıca; dava türlerinin sınıflandırılması çalışması yapılarak hukuk dava türü istatistiklerinde ortak dil oluşturulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte; Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK) tarafından verilen kalite logosunun genel müdürlüğümüze kazandırılması amacıyla gerekli başvuru yapılmış olup, genel müdürlüğümüzce proje kapsamında çalışmalara devam edilmektedir. genel müdürlüğümüzce hâkim, Cumhuriyet savcısı ve yardımcı yargı personeline yönelik adli istatistik ve istatistikte doğru, eksiksiz ve zamanında veri girişinin önemi ile veri girişinden sorumluluğun mevzuattaki yeri konularında farkındalık eğitimleri verilmiştir. Söz konusu proje kapsamında da yaklaşık 1600 personele farkındalık eğitimleri verilmeye devam edilecektir.

Sonuç olarak; doğru kararlara doğru istatistiklerle, doğru istatistiklere ise doğru verilerle ulaşmak mümkündür. Bu noktada kullanıcıların taleplerinin karşılanabilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan verinin belirlenmesi ile bu verinin UYAP sistemine doğru, eksiksiz ve zamanında girilmesi ülkemizin yargı alanında atacağı adımların daha sağlam bir zemine oturması açısından hayati bir öneme sahiptir.

Bu bilinçle genel müdürlüğümüzce bundan sonra yapılacak yargı alanına ilişkin istatistik çalışmaları her geçen gün daha da artırılarak elde edilecek detaylı ve güncel istatistiklerle ulusal ve uluslararası kullanıcıların, geçmişle ilgili ön bilgileri kullanıp geleceğe yönelik tahminler yapması ve adalet alanında doğru karar almaları yönünde yollarının aydınlatılması hedeflenmektedir.

“Bizimle Güvendesiniz”

TRAFİK

KASKO

KONUT POLİÇESİ

DASK

İŞYERİ POLİÇESİ

TAMAMLAYICI SAĞLIK

SEYAHAT SAĞLIK

ÜRÜNLERİ

 ATGV SİGORTA olarak Groupama VAKIF KASKO ile Yargı Mensupları ve Adalet Bakanlığı personeline %30 a varan özel indirimler sunuyoruz. Her zaman yanınızdayız.

ADALET TEŞKİLATINI GÜÇLENDİRME VAKFI

ATGV SİGORTA ARACILIK HİZMETLERİ LTD.ŞTİ.

www.atgvsigorta.com.tr

KASKO POLİÇESİ, TRAFİK SİGORTASI, DASK VE KONUT SİGORTASI

**Poliçelerinde Size Özel
İndirimlerle Hizmetinizdeyiz.**

Ehlibeyt Mahallesi Ceyhun Atrf Kansı Caddesi 1265. Sokak No:10 Balgat / Çankaya - ANKARA

Tel : +90(312) 229 01 02-12 - Faks : +90(312) 479 77 69

GSM - Whatsapp: +90(505) 825 66 89 - +90(505) 825 66 88

www.atgvsigorta.com.tr

Allianz

ANADOLU
SİGORTA

BEREKET
SİGORTA

Doğa
sigorta

GENRALİ

Groupama
SİGORTA

SOMPO
SİGORTA

TÜRKİYE SİGORTA

QUICK
SİGORTA

ÖNEMLİ BİR HAVA KİRLETİCİ OLARAK KALICI ORGANİK KİRLETİCİLER (KOK)

PROF. DR. S. SİDDİK CİNDORUK

Bursa Uludağ Üniversitesi

1.GİRİŞ

Dünya nüfusunun gittikçe artması ile birlikte insanların ihtiyaçları çeşitlilik ve artış göstermiştir. Buna ilaveten insanoğlunun konfor isteğinin ve teknoloji kullanımının artması da gıda, sağlık, ulaşım ve diğer ihtiyaç kalemlerinde seri üretim ihtiyacına çeşitliliğe yol açmıştır.

Taleplerin daha ekonomik ve daha pratik bir şekilde karşılanması için ürünlerde kimyasal karışımların kullanılması söz konusu olmuştur. Örnek olarak elektronik cihazların gelişim göstermesi ile birlikte kondansatör, kapasitör, trafo, direnç gibi elektronik parçaların işlevlerinde ve boyutlarında değişimler meydana gelmiş buna bağlı olarak yeni materyaller ve kimyasal kullanılmaya başlanmıştır. Örnek olarak yukarıda bahsedilen elektro-

nik parçalarda yalıtım yeteneği yüksek olan Poliklorlu bifenil (PCB) bileşiği özel olarak ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD), daha sonra Fransa ve Çin'de üretilmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. Ne zaman ki bu maddelerin özellikle endokrin sisteminde olumsuz etkilere yol açtığı bilimsel çalışmalarla ispatlandı, o tarihten itibaren PCB'lerin üretimi ve kullanımı önce kısıtlanmış ve daha sonra tamamen yasaklanmıştır. Aynı şekilde özellikle tarım sektöründe ürünlerin daha güzel görünümü, bozulmaya dayanıklı ve yüksek miktarda hasatını sağlayacak şekilde yetiştirilmeleri için pestisitlerin kullanımı söz konusu olmaktadır. Pestisitlerin özellikle halojenli olan yani klorlu, bromlu türlerinin insan ve diğer canlılar için önemli kanserojenik etkileri tespit edilmiş olup bu tür halojenli pestisitlerin kullanımları yasaklanmıştır. Ancak bu yasaklamalara rağmen havada bu bileşiklere rastlanmaktadır.

Poliklorlu bifeniller (PCB'ler), Organoklorlu pestisitler (OCP), Polibromlu difenileter (PBDE), Poliklorlu Dibenzo-dioksine/Dibenzofuran (PCDD/PCDF), Polihalkalı aromatik hidrokarbonlar (PAH) ve Hekzaklorobenzenler

(HCB) gibi bileşikler havada uzun süre bozulmadan kalabilen, yarılanma ömürleri yüksek, buhar basınçları düşük, ısıya karşı dayanıklı kirletici grubunu oluştururlar (Cindoruk ve Taşdemir, 2007, Taşdemir ve ark. 2004, Harner ve ark., 2006). Bu kirleticiler genel olarak kalıcı organik kirleticiler (KOK'lar) olarak adlandırılırlar. Bu kirleticilerin büyük kısmı doğal yollarla ortaya çıkmamakta ve antropojenik faaliyetlerle çevreye verilmektedirler. KOK kimyasalları büyük oranda endüstriyel ürünlerde (örneğin pestisitler, böcek öldürücüler, endüstriyel makinelerdeki dielektrik ve hidrolik sıvılar, transformatörler ve kapasitörler) kullanılmıştır. Ayrıca gıda (gübreler, böcek ilaçları, paketlenme ve gıda katkı maddeleri), giyim (sentetik lifler, boyar maddeler, tekstil yardımcıları), hijyen (sabunlar, deterjanlar, kozmetikler, böcek öldürücüler), sağlık (farmasötikler, dezenfektanlar vb.) geniş bir şekilde kullanılmışlardır. KOK'lar, düşük su ve yüksek yağ çözünürlükleri, düşük buhar basınçları, kalıcılıkları ve toksisiteleri nedeniyle insan sağlığı için tehlikelidirler (Willett ve ark., 1998, Kim & Smith, 2001; Seyran ve Erişir, 2008). Bu bileşiklerin çoğu, dalakta ve deride patolojik değişikliklere sebep olabilir-

ler. Ayrıca sinir, sindirim ve üreme sistemlerine zarar verebilir ve tümör oluşumunu teşvik edebilirler (Petrovic ve ark., 2001).

Bu çalışmada, KOK'ların özellikleri, atmosferik seviyeleri, potansiyel kaynakları ve muhtemel etkileri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca iklim değişikliğine bağlı olarak çevresel etkilerinin değişkenlik göstermesi irdelenmiştir.

2. KALICI ORGANİK KİRLETİCİLERİN SAĞLIĞA ETKİLERİ

KOK'lar, kullanıldıkları bölgelerde buharlaşan ve atmosferde uzun mesafeler boyunca taşınabilen yarı uçucu kimyasal maddelerdir. Bu maddeler ayrıca suyollarına doğrudan doğruya deşarj edilmekte veya atmosfer aracılığıyla sulara karışmakta, tatlı ve tuzlu suların hareketi ile (yer altı suları da dahi) taşınmaktadırlar. Sonuç olarak, KOK'lar dünya üzerinde hiç kullanılmadıkları, yerleşim bulunmayan ve insanlara çok uzak bölgeler de dâhil olmak üzere oldukça yay-

gın bir dağılım göstermektedir (Cindoruk 2007). KOK'lar çevre ve gıdalar aracılığı ile insan vücuduna alınmakta, yağ dokusunda birikmekte ve yaşam süresince vücutta kalarak özellikle bağışıklık sisteminde, üreme sisteminde, hormonal sistemlerde ciddi sağlık sorunlarına sebep olmaktadır. Toplamda 21 adet olan KOK'ların 12 adedi "Kirli düzine" olarak isimlendirilirken, diğer 9 adedi de bu listeden ayrı olarak belirtilmektedir. Özellikle "Kirli düzine" olarak sınıflandırılan KOK'lar, hava ve suda çok az miktarlarda bulunmalarına rağmen, tehlikeli olmalarını sağlayan asıl önemli özellikleri; metabolizmada biyolojik birikim yapabilme yetenekleri ile özetlenmektedir (Buccini, 2001; Acara,2006). KOK'lar, insanlar ve diğer canlı organizmaların yağ içeren dokularında biyolojik birikim yapmakta ve besin zincirinin üst basamaklarında daha yüksek yoğunluklarda bulunabilmektedirler. KOK'ların insan metabolizması ile olan etkileşiminde en önemli kaynak gıdalar olmakta ve insanlar özellikle yağ içeriği yüksek olan et, balık, kümes hayvanları, süt ve süt ürünlerinin tüketimiyle bu kimyasalları vücutlarına almaktadırlar. Bunların yanı sıra endüstriyel üretimler, atık yakma gibi faaliyetlerin yapıldığı alanlara yakın yerlerde yaşayan insanların, içtikleri sular ve soludukları hava bu kimyasalların taşınmasında önemli kaynaklar teşkil etmektedir. Bebekler ve çocuklar bu kimyasallara karşı çok daha hassas olmakta ve anne sütü ile daha hayatlarının ilk günlerinde bu kimyasal maddelere maruz kalarak ileride ciddi sağlık sorunları yaşayabilmektedirler.

Konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda, KOK'ların anne sütünden bebeğe, plasenta yolu ile fetusa geçerek vücutta birikmeye ve böylece zararlarını göstermeye çok küçük yaşlarda başladığı bildirilmektedir. Metabolizmada, nörobilişsel etkiler, toksik etkiler, anti-östrojenik etkiler gösteren, endokrin sisteminde, bağışıklık sisteminde, üreme sisteminde, hormonal sistemlerde ciddi sağlık sorunlarına neden olan poliklorlu bifeniller ile ilgili olarak, anne ve anne sütünde yapılan çalışmalarda, kirli düzine içersinde yer alan bu kontaminantın, annenin yağ dokusundaki, serum lipitlerindeki ve süt yağındaki düzeyinin aynı olduğu belirlenmiş, anne sütü ile vücuttaki poliklorlu bifenillerin yüzde 25'inin bebeğe geçtiği tespit edilmiştir. "Kirli düzine"de yer alan dioksinler ile ilgili olarak yapılan bir çalışmada ise, dioksinler ile kontamine olmuş anne sütünün 6 ay boyunca bebeğe verilmesi neticesinde, bir bireyin 25 yaşına kadar alabileceği kümülatif dioksinlerin yüzde 12 ile yüzde 14'ünü karşıladığı ifade edilmiştir (Seyhan ve Erişir, 2008).

3. STOCKHOLM SÖZLEŞMESİ VE TÜRKİYE

KOK'ların olumsuz etkilerinin farkına varıldıktan sonra imzalanan en büyük anlaşmalardan biri Stockholm Sözleşmesi'dir. KOK, ileri derecede dirençli olmaları nedeniyle çevreye bulaştığı takdirde ortamda uzun süre kalan, besin zincirinde aktarılacak biyolojik birikime uğrayan, bu yolla insan sağlığı ve çevre üzerinde zararlı etkilere yol açan kimyasal bileşikler olduğu belirtilmişti. Tüm bu riskler göz önüne alındığı takdirde mevcut durumun korunması ve kötüye gidişin önüne geçilmesi adına KOK'ların olumsuz etkilerinden korunmak amacıyla 22 Mayıs 2001'de Stockholm Sözleşmesi kabul edilerek 2004'de yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz adına Çevre ve Orman Bakanlığı (şimdiki adıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) aynı konferansta sözleşmeyi ulusal odak noktası olarak imzalamıştır. 2005 yılı kasım ayı itibarıyla resmi olarak, taraf olma süreci başlatılmıştır. Stockholm Sözleşmesi KOK'ların üretimini ve kullanımını yasaklamayı ya da katı bir şekilde denetlemeyi ve atıkların bertarafını düzenlemeyi amaçlamaktadır. Bu sözleşmeye taraf olan ülkelerin bu maddeleri üretmemesi, kullanmaması ve satmaması; aynı zamanda, mevcut stoklarını da mümkün olan en uygun yöntemlerle ve yeni KOK oluşturmayaacak şekilde yok etmeleri anlamına gelmektedir.

4. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KOK'LAR

İklim değişikliği, "nedeni ne olursa olsun iklimin ortalama durumunda ve/ya da değişkenliğinde onlarca yıl ya da daha uzun süre boyunca gerçekleşen değişiklikler" biçiminde tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde iklim değişikliği; "karşılaştırılabilir bir zaman periyodunda gözlenen doğal iklim değişkenlikleri ile doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin doğal yapısını bozan insan etkinlikleri sonucunda, iklimde oluşan değişikliklerin bütünü" olarak tanımlanmıştır. Birleşmiş Milletler Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), 1995 II. Değerlendirme Raporu'nda geçtiğimiz yüzyılda görülen iklim değişikliği üzerinde insan etkinliklerinin büyük etkisi olduğu belirtilmiştir. Hatta insanların etkisiyle oluşabilecek iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanacak doğal afetlerin ve bunların meydana getireceği ekolojik, ekonomik ve sosyal sorunların 21. yüzyılda yaşanabilecek sorunların en büyüklerinden biri olacağı vurgulanmıştır. Buraya kadar olan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi iklim değişikliğinin

sebepleri esas olarak doğal ve insan kaynaklı etkenler olmak üzere iki başlık altında toplanabilir. Antropojenik etkenler, iklim sistemini oluşturan unsurların ve özellikle de yaşam için vaz geçilmez bir ortam oluşturan atmosferin, doğal yapısının bozulmasına neden olan, insanların çeşitli etkinlikleri (sosyolojik, teknolojik) ile ortaya çıkan olayların bütünüdür. İnsanların hemen her türlü etkinliği sonucunda iklim sisteminin bozulmasına sebep olabilecek olaylar ortaya çıkmaktadır.

İklim değişikliği sonucunda oluşabilecek problemleri sıralarsak; Sera etkisi, sıcaklık değişimleri, bozulma oranlarının değişimi, toprak özelliklerinin değişimi, rüzgar değişikliği, yağış rejiminin değişikliği, deniz seviyesinin yükselmesi, kar ve buz örtüsünün erimesi

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan tüm çalışmalarda varılan son noktada genel yargı gelecekte ne türlü bir iklim değişikliğiyle karşılaşılacağına tam olarak bilinmemesidir. İklim değişikliğinin KOK üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri de halen tam olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte bir etkileşimin olacağına kesin gözüyle bakılırken, etkileşimin ne kadar etkili olacağı konusunda net bir kanıya varılamamıştır. Ancak KOK'ların etkisinin artacağına kesin gözüyle bakılmaktadır. KOK'ların çevresel davranışları üzerindeki doğrudan ve dolaylı iklim değişikliği etkileri arasındaki ayırım yapılmıştır (Lamon ve ark., 2009). İklim değişikliğinin doğrudan etkileri öncelikle sıcaklık artışı ile (örneğin; buz menzilineki değişim, deniz ve atmosferik sıcaklık, deniz seviyesi yüksekliği, yağış miktarları, deniz tuzluluğu, su buharı ve rüzgar) tarif edilmektedir. Dolaylı iklim değişikliği etkileri önceki bilgilerden elde edilen ve buz menzilineki değişiklik, bölümlerin sıcaklığı, deniz seviyesi yüksekliği (örneğin; doğrudan iklim değişikliği ile ilgili sıcaklık) ile ilgili bakış açılarını etkilemektedir. Arazi kullanım değişikliği, orta dereceli değişiklikler, insan davranışlarındaki değişiklik, uçucu kimyasalların serbest kalması iklim değişikliğinin dolaylı etkileri olarak tanımlanabilir (Lamon ve ark., 2009). Hava hareketlerinin değişmesi ise atmosferik katmanlarda KOK'ların daha uzun mesafelerde ya da daha farklı mevkilerde taşınımına sebep olacaktır. Sıcaklık artışı kadar belirgin bir etkisi görül-

mese de hava hareketlerinin değişmesi de KOK'ların taşınımını incelemekte yetersiz bilgiye sebep olacaktır ve alınacak önlemlerin önüne geçecektir. Alınabilecek önlemlerin başında KOK'ların kullanımını engellemek geliyor. Bu suni kimyevi maddeler yerine zarsız maddelerin kullanımı ülkeler tarafından teşvik edilmeli ve kullanımları azaltılmadır. KOK emisyonuna izin verilmemesi adına gerekli denetlemelerin sıklaştırılması ve bunun illegal yollarla kullanımının önüne geçilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 1/ Acara, A. (2006) Türkiye'nin Kalıcı Organik Kirleticiler (POK) İlişkin Stockholm Sözleşmesi İçin Taslak Ulusal Uygulama Planı. UNIDO-POP'ler Projesi
- 2/ AMAP, 2004. Assessment 2002: Persistent Organic Pollutants in the Arctic. The Arctic Monitoring and Assessment Programme, Oslo, Norway. xvi p 310 pp. ISBN 82-7971-019-1.
- 3/ Buccini J., 2001. Implementing Global Action on KOK Under the Stockholm Convention: Issues and Opportunities, Abstract Eco Information 2001, Environmental Risks and Global Community, Strategies and Meeting the Challenges, Argonne Ulusal Laboratuvarı
- 4/ Cindoruk, S. S., Tasdemir, Y., 2007. Characterization of gas/particle concentrations and partitioning of polychlorinated biphenyls (PCBs) measured in an urban site of Turkey. *Environmental Pollution*, 148, 325-333.
- 5/ Harner, T., Pozo, K., Gouin, T., Macdonald, A. M., Hung, H., Cainey, J., ve ark. 2006. Global pilot study for persistent organic pollutants (POPs) using PUF disk passive air samplers. *Environmental Pollution*, 144, 445-452.
- 6/ Holubek, I. 2017. Kalıcı Organik Kirleticilere Giriş. Türkiye'de Metal Endüstrisinden Kaynaklanan Dioksin Salımları Hakkında Eğitim, Değerlendirme ve Azaltım Projesi, Iskenderun/Hatay/Türkiye.
- 7/ Kim, J.H., Smith, A. 2001. Distribution of organochlorine pesticides in soils from South Korea. *Chemosphere*, 43, 137-140.
- 8/ Lamon, L. et al. *Environ. Sci. Technol.* 43, 5818-5824 (2009)
- 9/ Petrovic, M., Eljarrat, E., Lopez de Alda, M. J., Barcelo, D. 2001. Analysis and environmental levels of endocrine-disrupting compounds in freshwater sediments. *TrAC Trends in Analytical Chemistry*, 20, 637-648.
- 10/ Seyhan, A., Erişir, M. 2008. Poliklorlu Bifeniller ve Sağlık Üzerine Etkileri, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi
- 11/ Tasdemir, Y., Vardar, N., Odabasi, M., Holsen, T. M. 2004. Concentrations and gas/particle partitioning of PCBs in Chicago. *Environmental Pollution*, 131, 35- 44.
- 12/ web.ogm.gov.tr <http://web.ogm.gov.tr/diger/iklim/Sayfalar/iklimdegisikliginedenleri.aspx>
- 13/ <https://kimyasallar.csb.gov.tr/>
- 14/ http://www.kimyasallar.cevreorman.gov.tr/docs/projeler/pops/NIP_TR.pdf
- 15/ Willett, K. L., Ulrich, E. M., Hites, R. A. 1998. Differential toxicity and environmental fates of hexachlorocyclohexane isomers. *Environmental Science & Technology*, 32, 2197-2207.
- 16/ www.mgm.gov.tr

GÜNLÜK YAŞAM, COVID-19 ve RUH SAĞLIĞI

TUĞBA ERTUNÇ

Psikolog

2019 yılı Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıktığı bilinmekte olan Covid-19 virüsü; 11 Şubat 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından resmen duyurulmuş ve bu virüsün dünya çapında yayılabileceğine dair olan endişeler dile getirilmiştir. Nitekim Covid-19 virüsü kısa süre içerisinde hızla tüm dünya ülkelerine yayılmış ve DSÖ tarafından 11 Mart 2020 tarihinde yeni tip korona virüsün neden olduğu hastalık "pandemi" olarak ilan edilmiştir.

Tüm dünya ülkeleri Covid-19 salgını ile mücadele kapsamında virüsün yayılmasını engellemek amacıyla izolasyon, karantina, hijyen ve sosyal mesafe gibi tedbirler almışlardır. 60 ve üzeri yaştaki bireylerin hastalığı daha şiddetli geçirdikleri bildirilse de toplumun her kesimi bu salgından biyolojik, psikolojik ve sosyal açılardan etkilenmiştir.

Pandemi olarak ilan edilen Covid-19 salgını; üretimden tüketime, uluslararası ilişkilerden eğitime, ulaşımdan eğlenceye, dini ibadetlerden spor etkinliklerine kadar toplumsal yaşamın her alanını etkisi altına alarak ciddi anlamda dramatik değişimlere neden olmuştur. Salgının yayılma gücünün yüksek olması

ve yaşam tehdidi oluşturması da göz önünde bulundurulduğunda ne kadar süreceği belli olmayan salgın sürecinin; toplumda genç, yetişkin ve çocuk ayırt etmeksizin tüm bireylerin günlük yaşam ve ruh sağlığı üzerinde belirsizliğe olan tepkilerine ve endişe, kaygı ve korku gibi duyguların açığa çıkmasına neden olduğu ortaya konulmuştur.

Var olmamızı, sağlığımızı, psikolojik ve fiziksel bütünlüğümüzü tehdit eden her tür dış unsur, bizim için bir stres kaynağıdır. Bu süreçte bireylerin stres tepkilerini yetişkin, çocuk ve gençler olarak ayıracak olursak yaş aralığına, mizacına, yapısına ve yaşamsal gelişim hikayesine göre farklılık gösterdiğini görürüz.

Bu stres tepkileri, "anormal bir olaya verilen normal tepkiler" olarak adlandırılır. Ancak sürece verdiğimiz tepkileri değerlendirirken bu duyguların sürekli ve şiddetli olması bizlere bir bozukluk ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Salgın sürecinde virüsün yayılmasını kontrol edebilmek ve sağlık sistemi üzerinde yük olmasını engelleyebilmek için sosyal izolasyon, kişisel hijyen önlemi, maske kullanımı, yüz yüze eğitim ve öğretim faaliyetlerine ara verilmesi, 20 yaş altı ve 65 yaş üstü kişilerin sokağa çıkmasının sınırlandırılması, iş yaşamı, sinema, tiyatro, spor ve bir çok sosyal etkinliğin kısıtlı olması gibi pek çok tedbirler alınmıştır. Alınan bu tedbirlerin bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal hayatını, günlük yaşamını da etkileyen birçok ortak etkisi vardır. Bu ortak etkiler; kişilerde kayıp duygusu, olağan rutin yaşamın ve ekonomik gücün kaybedilmesi, günlük yaşamda kaygı, korku ve endişe gibi duygulardır.

Günlük yaşamda ilişkilerimizi, iş yaşamımızı ve sosyal hayatımızı da etkileyen, hepimizde benzer şekilde ve şiddette yaşanmayan, bireylerin içinde bulunduğu duruma göre değişen duygusal, bilişsel, fiziksel ve davranışsal olan ruhsal tepkileri değerlendirelim.

- İnsanın kendisine veya sevdiklerine kötü bir şey olacağı ve bunu önleyemeyeceği duygusu, virüs bulaşacağı endişesi ve buna bağlı aşırı korku hali.
- Gereğinden fazla önlem alma hali ya da bana bir şey olmaz yanılgısı.
- Okulda, iş yerinde, evde aşırı asabiyet, öfke ve tahammülsüzlük.
- Ümitsizlik, karamsarlık ve geleceğinin olmayacağı duygusu.
- Kendini boşlukta hissetme, aşırı evham.
- Dikkati toplamada güçlük, konsantrasyon bozukluğu, karar verme konusunda zorlanma.
- Hafıza ile ilgili sorunlar veya unutkanlıklar.
- Evlilikte ve ilişkilerde yeni sorunların olması veya kronik sorunların daha da büyümesi.
- Yetişkinlerin, gençlerin ve çocukların toplumla ve aile bireyleri ile olan ilişkilerinde güvensizlik, şüpheli olma hali.
- Aile, okul ve iş yaşamında sorumlulukları aksatmak ve yerine getirmemek.
- Gündelik rutinlerde sorumluluklarını yerine getirmede zorluk, erteleme davranışının artması.
- Yerinde duramama, huzursuzluk ve ani irkilmeler.
- Fiziksel tepkilerde öncelikli olarak görülen yorgunluk, bitkinlik, halsizlik ve enerjisiz hissetme.

- Daha önce zevk alınan etkinliklere karşı ilgi kaybının belirgin düzeyde olması.
- Uykusuzluk ve uyku düzeninde bozulma (aşırı uyuma, uyuyamama veya uykuyu sürdürmemeye).
- Aşırı yeme ve iştahsızlık.
- Gün içinde tedirginlik, fizyolojik nedene bağlı olmayan baş ağrıları, bulantı, çarpıntı, nefes alamama ve boğuluyormuş gibi olma hissi.

Covid-19 döneminde olağan yaşama kıyasla kaygı, korku ve endişenin olması doğaldır. Belirli düzeyde kaygı ve endişe bizlere salgın döneminde alınan önlemlere adapte olma ve böylece güvende hissetme duygusunu da beraberinde getirir.

Salgın sürecinde kaygının tamamen yok edilmesi gerçekçi bir beklenti olmamakla birlikte aşırı olması da günlük yaşam ve ruh sağlığı üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Salgın döneminde tüm bu psikolojik tepkiler sürece verdiğimiz ortak akut stres tepkileridir. Bu tepkilerin şiddeti ve sıklığı bireylerin okul, aile, iş yaşamı ve sosyal yaşamda ilişkilerinin etkilenmesine ve günlük yaşantılarında zorlanmalarına neden olabilmektedir.

Bu tür psikolojik, fizyolojik, davranışsal ve bilişsel tepkilerin şiddetli ve sık olduğunun farkındaysanız ve bu durumun günlük yaşamınızı ve ruh sağlığınızı etkilediğini gözlemliyorsanız ruh sağlığı uzmanlarından destek almanız uygun olacaktır.

FOTOĞRAFA ve FOTOĞRAFÇIYA DAİR...

AHMET FARUK KARAKUS

Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı

Olanı olduğu gibi görmek isteriz, katılmamış haliyle, heyecanlı betimlemelerden arındırılmış olarak ve yönlendirici ses tonları olmadan görmek. Bu taraftan baktığımızda fotoğraf gerçeği yansıtmalıdır. Işık ile yazı yazmak anlamına gelen fotoğraf ile resim arasındaki en temel fark da budur zaten. Bu yüzdendir ki hakikati yakalayan bir şey olduğu için fotoğrafın sanat olmadığını ve fotoğrafçıların da görsel tarih yazarları olduğunu iddia eder Ara GÜLER. Nitekim, çarpıcı bir fotoğrafı olmayan bazı felaketlerin yaşanmakta olduğunu idrak etmekte zorlanmamız bunun kanıtıdır belki de. Güney Afrikalı haber fotoğrafçısı Kevin Carter'a 1994 Pulitzer Ödülü'nü getiren "Akbaba ve Çocuk" (Starving Child and Vulture) fotoğrafını görmeden Sudan'da açlık olduğunun, Nick Ut'un, 1972'de çektiği Napalm bombasından kaçan çocukları görmeden de Vietnam Savaşı'nın acımasızlığının fark edilemediği gibi. Diğer taraftan bu gerçekliği sınırlandıran fotoğrafçının gözü ve beynidir. Ernst Gomcrich'e göre, masum göz yoktur ve fotoğrafın öznel gerçekliği içermesi,

fotoğrafçının, fotoğrafını çekmeyi seçmediği şeyleri dışlamasından kaynaklanır. John Berger'e göre, her bir fotoğrafa baktığımızda ne denli az olursa olsun fotoğrafçının sınırsız görünüm olanakları arasından o görünümü seçtiğini fark ederiz. Ansel Adams ise fotoğrafın sadece fotoğraf makinesiyle yapılmadığını, fotoğrafa daha önce gördüğümüz bütün resimleri, okuduğumuz bütün kitapları, dinlediğimiz bütün müzikleri ve sevdiğimiz bütün insanları kattığımızı söyler. John Steinback'de bu bağlamda "...Capa, tüm şüphelerin de ötesinde kameranın soğuk, mekanik bir alet olmadığını kanıtladı. Kalem gibi, o da kendisini kullanan adam kadar iyidir. Aklın ve kalbin uzantısı olabilir." der. Fotoğrafçılığı heyecanlı kılan fotoğrafçının vizörüne yansıtağı objeler arasında seçim yapma hakkına sahip olmasıdır ve sırf bu yüzden bir özne tarafından çekilmesi sebebiyle nesnel olma ihtimali de yoktur fotoğrafın.

Bu sebeptendir ki elinde fotoğraf makinesi ile yüksek bozkırlarda mucizevi açının anısı

zin belirivermesini arzular şekilde dolaşırken, gri bir sokak köşesinde ışık ve gölgenin dansını beklerken veya ürkekçe durduğu çiçeğin üzerinde kanatlarını açmasını beklerken bir kelebeğin, tetikte olan deklanşörün üzerindeki elinden ziyade zihnidir fotoğrafçının. O büyüü kare fotoğraf makinesinin objektifinden usulca geçerek aynadan vizöre, oradan da kısık gözüne yansıdığı anda heyecanlanır fotoğrafçı. Gördüğünü, gördüğü gibi çekememe endişesi taşır. Güneşin açısının değişmesi endişesi, bulutun çekip gitmesi endişesi, kadrāja istemediği bir nesnenin girmesi veya kadrāja da olan bir şeyin çekip gitmesi endişesini taşır. Güzel bir görüntü karşısında hayranlıkla birlikte sancı da başlar. Fotoğrafın en güzel çıkacağı açı tespit edilmeli, en doğru objektif hesaplanmalı, en uygun diyafram ve enstantane değerleri belirlenmelidir. Fotoğraf çekimi ışığın yumuşak olduğu gün doğumunda yapılıyorsa güneş fazla yükselmeden gün batımında yapılıyorsa da günışığı kaybolup gitmeden tamamlanmalıdır. Yüzlerce kare fotoğraf içerisinde doğru pozlanmış tek

bir kare kendisini tatmin etmeye yeter. Büyüü anı sonsuza dek kaybolmayacak şekilde sihirli kutusuna hapsetmiştir artık. Görüntü belki de sadece o anda ve o noktada o kadar estetik görünür. O anın öncesinde veya sonrasında ne olduğu önemli değildir, önemli olan da o “an”dır. Hayatı boyunca binlerce kare fotoğraf çekse de bu tatmin hissi nadiren belirir fotoğrafçıda. Bu his belirdiğinde ise ruhu tedavi eden bir bağımlılık süreci başlar. Gerçek bir görüntü elde etmenin yollarını ararken siyah zemin üzerinde beyaz bir fincan ve tabağın binden çok fotoğrafını çeken ve başarıya ulaştığına inanınca da kendini fotoğrafçılığa adayan Edward Steichen belki de bu his yüzünde tüm tablolarını yakmıştır.

Fotoğrafçı, büyüü bir anı fotoğrafladığında makinesine bir görsel kaydettiği gibi hafızasına da bir hikaye kazır. O anın hikayesini. Zaten “o an”ı çekme zahmetine katlanmanın ödülü de, vizörden bakılmadıkça görülemeyen “o an”a şahitlik ediyor olmaktır. Bir mayıs sabahı Termessos Antik Kenti’nde

kırık kaya mezarlarının içerisinde dolaşırken çiçeklerde yer bulmak için yarışan yüzlerce Akdeniz Melikesi kelebeğini ellerim titrer halde fotoğrafladığımda, bir ağustos akşamı Karçal Dağları'nın Maçahel Vadisi'ne hayli nazır bir noktada, güneş batmak üzereyken yaşlı çoban ile tekesini göz göze geldikleri o an da fotoğrafladığımda, bir yaz günü Harran Ovası'nın doğu kıyılarında yer alan, zamanında tuz madeni olarak kullanılan, günümüzde ise sıcaklığın kavurduğu temmuz günlerinde serin bir sığınağa dönüşen Bazda Mağaraları'nda yüzleri ve elbiseleri toza bulanmış çığlık çığlığa koşuşturan çocukları fotoğrafladığımda ve

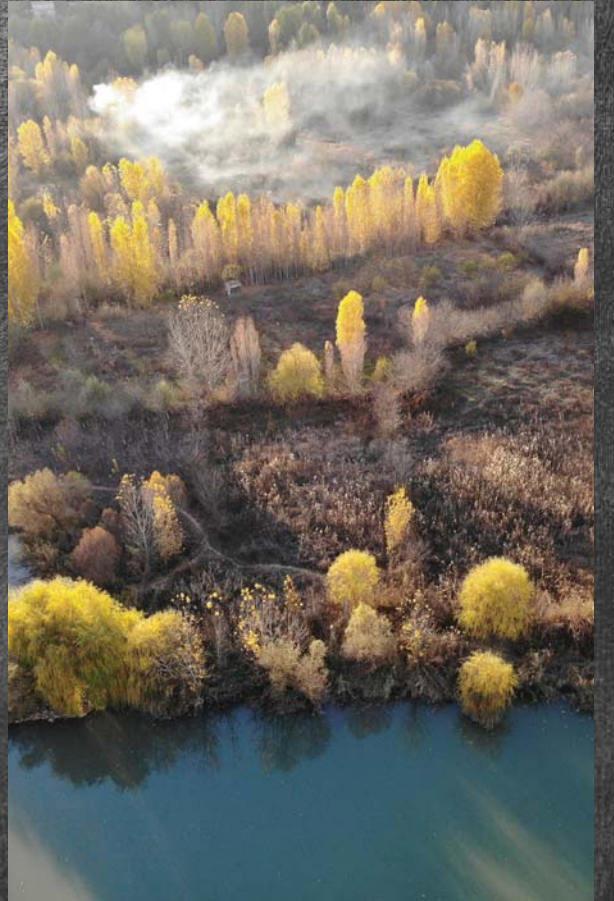
Ulu Camii - Diyarbakir

bir nisan vakti, Ergani'de, Sakız Dağı'nın doğu yamaçlarında ki kayalıkların arasında yılda bir kez açan ve sadece yirmi günlük ömrü olan ters laleleri fotoğrafladığımda da hissettiğim gibi "o an" a şahitlik ediyor olmanın, en az "o an"ı çekiyor olmak kadar huzur verici olduğunu ve deklanşör üzerindeki parmakların kontrolünün zihinden ruha geçtiği o anlarda, güzel fotoğraf çekmek için çok çabalamak gerekmediğini de fark eder fotoğrafçı. O kadar ki, "o an"ların hatırina, çektiği gibi bulamamak korkusuyla aynı yerlere de dönmek istemez çoğu zaman.

Asıl zor olanın süreklilik olduğunu bilse de her gün daha iyi olacak diye bir kuralı da yoktur fotoğrafçının. Önemli olan çektiğini kendisinin beğenmesidir ve zaman geçtikçe çektiği fotoğrafların sayısı artarken beğendiği fotoğrafların sayısı ise azalır. Çok nadir fotoğraflarını ise her baktığında beğenir. Amacı görülemeyeni göstermek, asıl hikayenin yazılarda değil görülemeyende olduğunu ispatlamaktır. Fotoğraf makinesi kelimelerini görselleştirmek için bir araçtır sadece. En güzel fotoğraflarını genellikle kendi niyetleri doğrultusunda aygıtının üstesinden geldiği, aygıtını niyetine boyun eğdirdiği anlarda ortaya çıkarır. Dotohae Lange'nin de dediği gibi fotoğraf makinesinden asıl öğrenmesi gereken şey fotoğraf makinesi yokken nasıl bakılması gerektiğidir. Ne zaman deklanşöre basacağını, hangi açıyla çekmesi gerektiğini bildiği gibi deklanşöre bastıkça kendisinin de çoğalacağını bilir. Asıl bilmesi gereken de fotoğrafa bakıldığı zaman kimsenin aklına hangi diyafram açıklığında çekildiği, enstantane değerinin ne olduğu veya ışık ölçümünün nereden yapıldığı gibi sorular gelmeyecek olmasıdır. Asıl önemli olan aktarabildiği duygudur.

(Instagram@afarkar)

ADLİ BİRİMLERİN KARŞILAŞABİLECEĞİ ADLİ TIBBİ MUHTEMEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

*DOÇ.DR. BORA ÖZDEMİR

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi, Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu 8.İhtisas Kurulu Üyesi.
Müdürlüğü Uzmanı

**DR. ÖĞRETİM ÜYESİ MUSTAFA DOĞAN

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim
Dalı Öğretim Üyesi, Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Niğde Şube
Müdürlüğü Uzman

***UZM.DR. NUSRET AYAZ

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Adli Tıp Birimi

*

**

Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) kanunun bağlayıcılığı başlığını taşıyan 4. maddesinde geçtiği üzere "Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz." Bu yüzden normal yaşantımızda veya mesleğimizi icra ederken karşılaşacağımız adli olgularla ilgili neler yapmamız gerektiğini bilmeliyiz. Adli olgular, genel olarak acil ve öncelikli olarak ele alınması, sonuçlandırılması gereken olgulardır.

Karşılaşabileceğimiz adli olgular neler olabilir diye bakacak olursak; ateşli silah ve patlayıcı madde yaralanmaları, kesici, kesici-delici, delici, kesici-ezici ve ezici alet yaralanmaları, trafik kazaları, müessir fiiller (etkili eylemler), cinsel saldırılar, iş kazaları ve düşmeler, zehirlenmeler (ilaç, insektisit, boğucu gazlar, gıda vb.), yanıklar, elektrik çarpmaları, mekanik asfiksi olguları, işkence iddiaları, intihar girişimleri, istismarlar, diğer yaralanmalar şeklinde basitçe sıralayabiliriz. Kamu görevlilerinin mesleklerini icra ederken karşılaştıkları ve içerisinde suç unsuru şüphesi olduğunu düşündükleri diğer olguları da şüpheli adli olgu kapsamında adli makamlara bildirim yapılmalıdır. Bildirim yapıldıktan

sonra adli makamların yürüteceği işlemler ve araştırmalar sonrası bu olguların adli vaka değeri taşıyıp taşımadığı kanaatine adli makamlarca varılır.

Adli olgulardaki yaklaşımın içerisinde en önemli basamaklardan birini adli rapor temini oluşturmaktadır. Adli olguya bağlı yaralanma oluştuysa muhakkak temin edilmesi gerekmektedir. Yaralanma içeren adli olguların bir kısmını hastanelerden adli rapor ile gelen olgular oluşturmaktadır. Adli olguyla ilk karşılaşıldığında yazılacak adli raporda cevaplanması gereken başlıca maddeler;

1. Basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif olup olmadığı;
2. Yaşamını tehlikeye sokacak derecede olup olmadığı;
3. Yaralamanın vücutta kemik kırılmasına neden olup olmadığı; oldu ise hangi kemiğin kırıldığıdır.

Yukarıda belirtilen üç madde, adli olgu henüz adli kolluk ve Cumhuriyet savcılığı değerlendirme aşamasındayken kapsamının

ve uygulanacak yöntemin belirlenmesinde önem arz etmektedir. Olayın nev'ine göre cezanın nitelikli hal kazanıp kazanmadığı, nitelik haline göre uzlaştırma, gözaltı, tutuklama ve mahkemeye sunma basamaklarının temeli ni oluşturacaktır. Çoğunlukla pratik uygulamalarda bahse konu soruların cevaplanması adli olgunun bir sonraki basamağa zaman kaybetmeksizin iletimini sağlayabilmektedir. Daha sonraki aşamalarda kişinin yaralanmasına bağlı başka sorulara da cevap vermek gerekmektedir. Bunlar yasa maddesinde geçen cezayı artırıcı nedenler arasında geçmektedir. Bunları kısaca açıklayacak olursak;

Basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif yaralanma: TCK'nın 86/2. maddesinde geçen bu ifade ceza itibarı ile en hafif yaralanmayı ifade eder. Basit tıbbi müdahale kavramı adında geçtiği üzere basit bir işlemle sağlığa kavuşmayı ifade etmez. Yapılan tıbbi uygulamanın uygulamayı yapan hekim tarafından kolay veya zor uygulanabilirliği değil, hasta üzerindeki etkisinin derecelendirmesini sağlamak esastır.

Başkasının vücuduna acı veren/sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan yaralanma: TCK'nın 86/1. maddesinde geçen bu ifade ön görülen ceza itibarı ile orta derece yaralanma grubunu tanımlamaktadır. "Kişinin sağlığını ya da algılama yeteneğini bozacak derecedeki yaralanma" tanımı, travmanın psikiyatrik etkilerini de kapsamaktadır. Travma sonrası gelişen psikiyatrik bozukluklar da TCK kapsamında tanımlanmıştır.

Yaşamını tehlikeye sokacak derecede yaralanma: TCK'nın 87/1. maddesinde geçen bu ifade, yaralanma sonrası kişinin yaşamının mutlak suretle tehlikeye maruz kalması durumlarında kullanılır. Yani olay sırasında yaşamsal tehlikenin oluşmuş olması önemlidir.

Beden ve ruh bakımından kimlerin kendisini savunabileceği/savunamayacağı hususu: Kasten yaralama suçunun beden ve ruh bakımından kendisini savunamayacak kişiye karşı işlenmesi, TCK'nın 86. maddesinin 3. fıkrasında yer alan bir kavram olup suçu şikâyetle bağlı olmaktan çıkaran, 86. madde-

nin 1. ve 2. fıkralarına göre verilecek cezanın yarı oranında arttırılmasına neden olan durumlar içinde sayılmaktadır.

Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflaması/yitirilmesi: İşlev zayıflaması TCK'nın 87. maddesinin 1. fıkrasında yer almaktadır. Yaralanmadan sonra bu durumun varlığının kabul edilebilmesi için, duyu veya organlardan birinin işlevindeki zayıflamanın sürekli olması gerekmektedir. İşlev yitimi TCK'nın 87. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktadır.

Yüzünde sabit ize-yüzünün sürekli değişikliğine neden olma: Yüzde sabit iz TCK'nın 87. maddesinin 1. fıkrasında, yüzde sürekli değişiklik ise TCK'nın 87. maddesinin 2. fıkrasında yer alan kavramlardır. Oluşan yara az ya da çok iz bırakır, ancak her iz yüzde sabit iz niteliğinde değerlendirilmez. Yaralanma esnasında, yüz sınırları içerisinde oluşan yaranın iyileştikten sonra bıraktığı iz, gün ışığında veya iyi aydınlatılmış bir ortamda, insanlar arası sözel diyalog mesafesinden (1-2 metre) ilk bakışta belirgin bir şekilde fark edilebilir durumda ise "yüzde sabit iz"den bahsedilir. İzin, sabit iz olup olmadığının değerlendirilmesi açısından iyileşme sürecinin tamamlanmış olması gerekir. Bu nedenle, adli tıp uygulamalarında, bu konudaki değerlendirme yaralanmadan en az altı ay sonra yapılmaktadır. Hekim gerek görürse bu süre uzayabilir.

Konuşmada sürekli zorluk/konuşma yeteneğinin kaybı: Konuşmada sürekli zorluk, TCK'nın 87. maddesinin 1. fıkrasında, konuşma yeteneğinin kaybı da 2. fıkrasında yer almaktadır. Konuşma fonksiyonunu etkileyen kafa içi değişimler ile dil ve ses telleri gibi konuşmaya yardımcı yapılarda yaralanma olması durumunda değerlendirilir.

Gebe bir kadında, çocuğunun vaktinden önce doğmasına/çocuğun düşmesine neden olma: Çocuğunun vaktinden önce doğmasına neden olma, TCK'nın 87. maddesinin 1. fıkrasında, çocuğun düşmesine neden olma ise aynı maddenin 2. fıkrasında yer almaktadır. Burada, "erken doğum ya da düşük durumunun travma ile ilişkisinin kurulması" değerlendirilmesi gereken ana unsurdur. Kişinin iyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa/bitkisel hayata girmesine neden olma: TCK'nın 87. maddenin 2. fıkrasında yer alan ve cezayı arttıran hallerden biridir. Travma sonrası gelişen ve iyileşmesi olanağı bulunmayan akli arızaları da içermektedir. Kafa travması sonrası hemipleji, parapleji ve ilaçla kontrol altına alınamayan epilepsi, bitkisel

yaşam, iyileşme beklenmeyen yatalak kalma gibi durumlar "iyileşme olanağı bulunmayan" hastalık grubunda değerlendirilebilir.

Çocuk yapma yeteneğinin kaybolması: Uterus, ovaryumlar ve testisler gibi üremeye yardımcı organları içine alan yaralanma durumlarında değerlendirilir. Yaralanma öncesi doğal yolla çocuk yapma yeteneğine sahip iken, yaralanma sonrası bu durumun ortadan kalktığı travmaya sekonder sterilitate durumlarında kişilerin çocuk yapma yeteneğinin kaybolduğu belirtilir. Yardımcı üreme teknikleri uygulanmasına rağmen çocuk sahibi olamayan travmaya sekonder infertil kişiler de muayene tarihi itibarı ile bu kapsamda değerlendirilebilir.

Yaralamanın vücutta kemik kırığına veya çıkığına neden olması: TCK'nın 87. maddesinin 3. fıkrasında yer alan bir kavramdır. Kırığın kişinin hayat fonksiyonlarına etkisine göre ceza öngörülmektedir.

Tüm bu sorulara hekim bilirkişi olguyu değerlendirdikten sonra olgunun içeriğine göre cevap verecektir. Erkek bir hasta da gebelik ile ilgili soruyu da cevaplandırmak abesle iştigal olacağı gibi ses tellerini veya konuşmasını etkileyecek bir travması olmayan hastanın konuşmasına yönelik soruyu cevaplandırmakta aynı şekilde cevaplanması beklenen sorulardan değildir. Her ne kadar adli olguların değerlendirmesinde ilk evrede fark edilmeyen bir durum sonrasında gelen iddialara binaen illiyet açısından değerlendirilebilir. Örneğin bir kavga neticesinde maddi unsurlar açısından lezyonun basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilir nitelikte değerlendirilmesi sonrası kişide ruhsal arıza bırakabilir. Bu durumda iddia sahibi müştekinin değerlendirmeye alınmasında adli birimlerin eski raporda ruhsal duruma yönelik kanaat belirtilmediğini teyit ederek kişinin iddialarına yönelik ruhsal durum muayenesi sağlanması gerekmektedir. Bahse konu durum Adli Tıp Uzmanları Derneği, Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, Adli Tıp Derneğinin hazırlamış olduğu "Türk Ceza Kanunu'nda Tanımlanan Yaralama Suçlarının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi Rehberi" inde diğer maddi unsurların oluşturduğu değerlendirmelerde olduğu gibi "Travma Sonrası Gelişen Ruhsal Bozuklukların Değerlendirilmesi" başlığı altında açıklanmıştır.

Bu terimlerin sadece tıbbi terimler olmadığı aynı zamanda hukuki terimlerde olduğu unutulmamalıdır.

TCK Madde 86;

(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması hâlinde, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükümlenir.

(3) Kasten yaralama suçunun;

- a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeş karşı,
- b) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,
- c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,
- d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,
- e) Silahla, işlenmesi halinde, şikâyet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

TCK Madde 87 (Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları)

- (1) Kasten yaralama fiili, mağdurun;
- a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,
 - b) Konuşmasında sürekli zorluğa,
 - c) Yüzünde sabit ize,
 - d) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,
 - e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına,
- (2) Kasten yaralama fiili, mağdurun;

a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,

c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,

d) Yüzünün sürekli değişikliğine,

e) Gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun düşmesine,

Neden olmuşsa, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, iki kat artırılır. Ancak, verilecek ceza, birinci fıkraya giren hallerde beş yıldan, üçüncü fıkraya giren hallerde sekiz yıldan az olamaz.

(3) Kasten yaralamanın vücutta kemik kırılmasına veya çıkığına neden olması halinde, yukarıdaki maddeye göre belirlenen ceza, kırık veya çıkığın hayat fonksiyonlarındaki etkisine göre, yarısına kadar artırılır.

(4) Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hallerde sekiz yıldan on iki yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise on iki yıldan on altı yıla kadar hapis cezasına hükümlenir.

TCK Madde 88;

(1) Kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte ikisine kadar indirilebilir. Bu hükmün uygulanmasında kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesine ilişkin koşullar göz önünde bulundurulur.

TCK Madde 89 (Taksirle yaralama);

(1) Taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

a) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin sürekli zayıflamasına,

b) Vücudunda kemik kırılmasına,

c) Konuşmasında sürekli zorluğa,

d) Yüzünde sabit ize,

e) Yaşamını tehlikeye sokan bir duruma,

f) Gebe bir kadının çocuğunun vaktinden önce doğmasına, neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, yarısı oranında artırılır.

(3) Taksirle yaralama fiili, mağdurun;

a) İyileşmesi olanağı bulunmayan bir hastalığa veya bitkisel hayata girmesine,

b) Duyularından veya organlarından birinin işlevinin yitirilmesine,

c) Konuşma ya da çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına,

d) Yüzünün sürekli değişikliğine,

e) Gebe bir kadının çocuğunun düşmesine, neden olmuşsa, birinci fıkraya göre belirlenen ceza, bir kat artırılır.

(4) Fiilin birden fazla kişinin yaralanmasına neden olması halinde, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükümlenir.

(5) Taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlıdır. Ancak, birinci fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikâyet aranmaz.

Adli tıbbi açıdan yargılama birimlerine sunulan bilirkişilik hizmeti; adli birimler ile tıbbi birimler arasında köprü vazifesi üstlenmektedir. Bir başka deyişle, adli birimin hekime sorduğu sorunun tıbbi izahının, hukuki terminolojiye uygun şekilde çevrimini yapabilmesidir. Hayatın olağan akışında her alanda gördüğümüz iş birliği sağlanması halinin getirdiği kolaylıklar aynı şekilde adli olguların tıbbi değerlendirmesi aşamasında da sürüncemeyi azaltacak etkin ve hızlı bir yargılama işleyişini sağlayacaktır.

Adli olguların tıbbi değerlendirme kısmında hekimlere düşen görevin ilk basamağı tarafsız olunmasıdır. Hekimliğin temel öğretilerinden olan “empati” tıbbi hastalıklarda uygulanması ön görülen durum olmasına rağmen, adli olgularda uygulanabilirlik durumu daha geri planda tutulmalıdır. Adli olaylarda süreci yönlendirici bir hukuki hataya mahal verilmemesi adına hekimin “empati” yaparak adli vakanın maruz kaldığı olaya binaen hissi davranması, adli yargılama süreci açısından Cumhuriyet savcı / hakimlerinin yanlış yönlendirmesi gibi bir sonuca sebebiyet verecektir. Örneğin; kafasına sopa ile vuruldu iddiasıyla gelen yaşlı bir insanın değerlendirilmesi esnasında “hayati tehlikesi olması hali” yaşımdan kaynaklanan bir hissiyatla değil, klinik bulgular ve/veya radyolojik tetkiklerin değerlendirmesinde pozitif bulguların (KİBAS, beyin kanaması, kafatası kemiklerinde kırık vs.) varlığı halinde raporda belirtilmelidir. Bu şekilde adli rapor tanziminin sağlanması adli sürecin yürütülmesinde temel desteği sağlayacaktır. Hekimin tıbbi net bulgular yerine ihtimaller/hissi duygularla vereceği bir hayati tehlikenin varlığı görüşü, adil yargılama unsurları açısından sanığın aleyhine bir kanaat oluşturabilmesi mümkündür.

Adli raporlamalarda değerlendirme unsurları ile ilgili hatalı durumlar maalesef oluşabilmekte ve pratik uygulamalarda karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet savcılarının iddianame hazırlama aşamasında çokça

müzdarip olduğu durumlardan biri; hekim tarafından hazırlanan adli raporun açıklama kısmında “darp cebir yoktur” denilen bir durum açısından, aynı raporun sonuç kısmında “hayati tehlike yoktur, basit tıbbi müdahale ile giderilebilir” vs şeklinde kaydolması halidir. Bu bağlamda “darp cebir yoktur” kaydı hekim tarafından; vücut bütünlüğünü bozan dıştan tarif edilen bir lezyon olmadığı yönünden değerlendirilmiş olabileceği gibi, yumuşak doku seyirli olan (örneğin omuz kısmına yumruk atılmış bir vaka) dıştan bakıldığında gözle görülmeyen ve/veya acil servis şartlarında tanısında herhangi bir tıbbi teçhizatla tanı konma imkanı olmayan, tamamen fizik muayenede tarifle vuku bulduğu kabul edilen ve alınan öykünün desteklediği bir travmatik olay olması da muhtemeldir. Adli birimler tarafından ise durum darp cebirin hiç vuku bulmadığı ancak yersiz yere bir lezyon değerlendirilmesi olduğu yönünde yorum yapılması hali mükerreren deneyimlerimizde gözlemlenmiştir. Bu noktada adli raporun tutan hekimin konuyu ayrıntılı ve anlaşılabilir şekilde izzah etmesi birincil sorumluluğu olduğu gibi, adli sürecin ilk değerlendirmesini yapan Cumhuriyet savcıları öykünün uygunluğunu teyit etmesi, yargılama sürecinde oluşması muhtemel sürüncemelerin ve karmaşıklıkların önüne geçecektir.

Adli raporlamada önem arz eden ve adli sürecin yönlendirilmesinde etkin basamaklardan biri olan “hayati tehlikenin oluşması” hali ile ilgilide ilk müdahaleyi yapan hekim (genellikle acil servis hekimleri) tarafından pozitif verilere dayalı olmayan yorumlarla adli rapor tanzim edildiği görülebilmektedir. Örneğin; bir bıçaklama olayında büyük/orta çaplı bir damar yaralanması olup olmadığı, vücut boşluklarına penetre veya iç organ yaralanmasına neden olup olmadığı ya da kan kaybı seviyesinin hayati tehlikeye neden olması durumu değerlendirmesi yapılmamış bir olguda “hayati tehlike varlığı” yönünde verilen bir rapor adli birimlerin yargılama sürecini daha birinci aşamada zora sokmakta, yersiz tutuklama kararları gibi adalet terazisinin dengesini sağlama hususunda olumsuzluklara neden olabilmektedir. Özellikle adli tıp birimlerinde benzer durumlar, dosya üzerinden kati rapor tanzimi istenen olgular, içerisinde görülebilmektedir.

Kemik kırıklarının varlığı ve değerlendirilmesi adli raporlamada önde gelen üç önemli maddenin sonuncusudur. Sık olarak acil servislerde karşılaştığımız durumun esas nedeni adli raporlamayı yapan hekimin lezyonun hasta üzerindeki etkisine bakması gerekirken, uyguladığı tıbbi müdahalenin kendi öz

becerisi içerisinde basit olması haline yönelik yaptığı hatalı değerlendirmeden kaynaklanmaktadır. Kemik kırığının varlığı halinde olay direkt nitelikli hal almaktadır. Örneğin; küçük bir parmak kemiği uç kırığına yapılan parmak alçı ateli veya lineer burun kemik kırıklarında uygulanan nazal tampon hekimin yaptığı uygulamanın değerlendirmesi açısından hatalı yorumlamalara neden olabilmekte ve kırığa rağmen “basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif bir lezyon olduğuna” dair adli raporlar görülebilmektedir. Hekim, adli açıdan yeterli deneyime sahip olmaması veya adli tıbbi hususların tıp eğitimi içerisinde kısıtlı zamanda sağlanabilmesi nedeniyle istenmeden oluşan hukuka uygunsuz durumların kanaat açısından adli birimlerin de denetiminde olduğu unutulmamalıdır. Adli raporda hatayı fark eden Cumhuriyet savcısı adli raporun adli tıp birimlerinden yenilenmesini sağlaması gerekmektedir. Adli birimler ile tıbbi bilim arasında köprü vazifesini üstlenen adli tıp bilimi sahada pratik uygulamalarda görülen uyuşmazlıkların çözümü noktasında üzerine düşen vazifeyi yapmak için gayret sarf etmektedir.

Türkiye’de adli yargılama unsurlarının temel ayaklarından birini oluşturan adli tıbbi raporlamada görülen problemleri adli birimler ile hekimlerin eş zamanlı katıldığı bilimsel toplantılarda dile getirmek faydalı olacaktır.

Hatta bu uygulama mesleğin stajyerlik/intörnlük döneminde yapılarak sahada görev alacak olan hâkim / Cumhuriyet savcısı ve hekimlerin pratik uygulamaya hazırlıklı olmasını sağlayacaktır. Ayrıca eğitim süreci içerisinde kısıtlı bir zaman dilimi ayrılan adli tıp bilimine yönelik hizmet içi eğitim planları sağlanması önem arz etmektedir. Söz konusu ortak bilimsel platformlarda sunumların yapılması ve hizmet içi eğitim planlarının sağlanması tıp hekimlerin hukuki bakış açısını kazanma uğraşısı sağlamaya yardımcı olacaktır. Ayrıca adli birimlerin temel hizmet sunum basamağı olan hakim / Cumhuriyet savcılarının adli olayın tıbbi değerlendirilmesi ve süreçteki muhtemel hataları ön görebilme kabiliyetini sağlayarak, yargılama basamağındaki sürüncemeleri azami seviyeye indireceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- 1/ Türk Ceza Kanunu, Kanun Numarası: 5237 Kabul Tarihi: 26/9/2004.
- 2/ Soysal Z., 1999, *Adli Tıp Kitabı (Cilt I-II-III)*, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.
- 3/ Çetin ZE, Teyin A, Birden B, Çetin B, Şahiner GG, Hamamcı M., *Acil Serviste Düzenlenen Adli Raporların Değerlendirilmesi. Bozok Tıp Dergisi*, 2018(4).
- 4/ Korkmaz T, Kahramansoy N, Erkol Z, Sarçıl F, Kılıç A., *Acil Servise Başvuran Adli Olguların ve Düzenlenen Adli Raporların Değerlendirilmesi. Haseki Tıp Bülteni*, 2012(4).
- 5/ Güler H, Kaya A, Şenol E, Belpınar MS, Aktaş EÖ., *65 Yaş ve Üzeri Olgular İçin Düzenlenen Adli Raporların Retrospektif İncelenmesi. Ege Tıp Dergisi*, 2020(3).

BOŞLUĞA ATILAN İLK ADIM... EMEKLİLİK...

FEHİMİ ÖZDEMİR

İzmir Bölge Adliye Mahkemesi
Daire Başkanı

Malatya Adliyesi...

Bir pazar günü...

Arabamı özenle park ettim. Arabanın bagajını içerideki düğmeyle açtım. İçice geçmiş dört-beş koliyi ve yanındaki koli bandını aldım. Hep kolilere yüklemiştik hayatımızı. Adliyenin sekiz on basamaklı merdivenlerini çıkarken; nöbetçi hizmetli ve polis memuru karşıladı, ellerimdeki koliyi taşımak istediler. Kabul etmedim. Tüm yükümü kendi başıma taşıdım hep. Bir kaç koliyi başkasına taşıtacak kadar aciz ve yaşlı değilim ki!

Adliyedeki eski odama girdiğimde; hap-solmuş ve koltuklara, masalara, kağıtlara kadar sinmiş pis bir sigara kokusu karşıladı.

Önce tanrıça Themis'in bronzdan yapılmış heykelini özenle kutusuna koydum. Sonra kitaplara yöneldim. Tuğla kalınlığında idiler. Hakim Yaşar ağabeyim hep kitapların Adalet Bakanlığının satın alıp bize verilmesini savunuyordu: "Niye, karayollarına atanan mühendis kendi kepeği, kendi dozeri ile mi mesleğe başlıyor?" diye soruyordu.

Mesleğe başladığımdan bu yana hep sayıları artmıştı. Kaç kere yıkıp yeniden kurmuştum odamı, evimi.

Bu odada kaç kere aramıştım eşimi. Kaç kere telefonda "Allah zihin açıklığı versin" duasını tekrarlamıştım oğluma.

Yirmi dört saat yetmemişti faal yargıç iken. Gün artmalı demiştim, saat altmış dakikadan yüz dakikaya çıkarılmalı, hafta sekiz güne, ay kırk beş güne, yıl beş yüz kırk güne çıkarılmalı... Uyku, çıkar, yemek zamanını eksilt... Dosya incele... Talimat ifadelerini al... İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz, değişik iş, duruşma yap, kısa karar yaz, gerekçeli karar yaz, mahkeme kalemni yönet, zaman kalırsa eşin ve çocuklarınla ilgilen, varsa, kaldıysa enerjin sohbet et...

Hastalansan da sürüne sürüne gel adliyeye...

Meslektaşlarınla iki kelam edecek vakti bulama... Off... Off... Of ki of!

İçimde adalet ile konuşmaya başladım. Onla da gördüm hesabımı;

Hiç mahsuplaşmaya geçme benle; alacağım var adalet senden.

Alacağım var.

Ben sana tüm borçlarımı ödedim. Son kör kuruşuna kadar.

Ödedim.

İbralıyım...

Tertemiz, bembeyaz borç sayfam... Ya sen?

Seni dağıttım da, bana hiç adil olmadın hayat gibi ey adalet. Sevgilimin gözüne, sana baktığım gibi hiç bakmadım. Seni kucakladığım kadar beşikteki bebemi almadım kollarıma. Hiç bir dürtü uyandırmadı gece yarısı beni yatağımdan; sensizlik korkusu uyandırdı ama.

Uyandırdı.

Hala uyuyamıyorum biliyor musun?

Uyuyamıyorum.

Sensizlik korkusu sarıyor bedenimi. Sensizlik korkusu!

Hayatı ta başından ıskaladık sayende. Dosya başında bitirmişiz hayatı... Biz dosyamız başındayken; med-cezir yaşanmış, martılar suya dokunarak uçarmış. Biz dosya başında müzekkere yazarken; sevdalar yaşanır, ümitler filizlenirmiş. Biz dosya başında duruşma yaparken; akrep yelkovanı kovalar, zaman denen sermaye eriyip gidermiş. Biz dosya başında keşif yaparken; zalimlerin tahtı sarayı yıkılmış. Biz dosya başında ara karar yazarken; çocuğum emeklemeye başlamış, diş çıkarmış, koşmaya başlamış. Biz dosya başında karar yazarken; dolmuş şoförleri yolcu için kavga ediyor, bir öğrenci harçlığından sadaka bırakıyor dilencinin ellerine, yüzü kara, gözü kara, gönlü en karalardan kara biri ellerinde silahla çıkmaz bir sokağa giriyor.

İnsan insanın kurdu olmuş.

Anı kaçırmışız, kime ne?

Hayat kayıp gitmiş yorgun bedenimizle.

Her anını ıskalamışız hayatın.

İskalamışız...

Yorulдум. Odanın penceresinden dışarı baktım.

Bir sigara içmek için masadaki çakmak ve sigaraya uzattım ellerimi. Koltuğumdan kalktım, pencereye yöneldim, odanın tül perdesini açtım hızlıca. Kül tablasını da pencerenin kenarına aldım. Bir çakmak, bir yarım alev, sigara ateş aldı, sonra derin bir nefes...

“Ulan zıkkım olasıca, ben seni bırakmak için onca uğraş verdim. Ama sen beni bırakmadın. Ne vefalı dostmuşsun!!!”

Önceleri sigara yasağı ve yargı bağımsızlığını bağdaştıramamıştım.

Üç buçuk yıl sonra farketmiştim, adliyenin üçüncü katında olan odamın Beydağı'na baktığını.

Üç buçuk yılda, üç buçuk kez bile dosyalardan başımı kaldırıp bakmamışım Beydağı'na.

Şimdi “Beydağı'nın başı kardır, borandır.” mırıldanması dudaklarımda. Başı karla kaplı Beydağı'nın ama fırtınalar boranlar içimde esiyordu.

Her sigara yakışımında, memleketlim, hemşehrim ağzında sigarayla seksen üç yaşında ölen Hasso emminin sözleri kulaklarımda çınlıyor;

“Hakim begim, altını boz keyfini bozma...”

Keyfimizin bozulmadığı hiç bir anımız, zamanımız olmadı ki...

Hep hayatımın böyle devam edeceğini sanmıştım.

Şimdi vatandaş olma zamanı...

Vatandaş Abuzer... Ne de hoş geliyor ku-lağa.

Her gün traş olmak yok. Takım elbise, takıma uygun kravat seçimi, ayakkabının her gün özenle boyanması... Yaşam nereye akar-sa, işte oraya...

Emeklilik, insanın içine göçünün başlan-gıcıdır. Bir nokta. Ve bir nokta daha... İkisinin içine ne kadar şey doldurmuşsan O'sun işte. O kadarsın...

Bir daha oturamayacağın iskemle, çay fişleri, markaları, el yazısı ile noktasına virgü-lüne dikkat ettiğin dosya havaleleri, der ke-nar yazıları...

Duruşma salonları, takındığın ciddiyet, daktilo sesleri, klavyenin yumuşak tuşları...

Bu sıkıntılı hayatta, bir yol bulmalı insan kendine şöyle ağır aksak yürüyeceği... Huzur-la yürümeli... Dün endişesi, yarın tasası olma-dan. Sonra dinlenmeli. Taburesi olan bir çay ocağına uğramalı. Kışsa güneşi, yazsa gölge-leri kovalamalı. Kalmışsa dostlar, tavşan kanı çayla muhabbet de yudumlanmalı. Çıkmayı bekleyen dosyalar, teftiş sıkıntıları, yazılma-yı bekleyen gerekçeli kararlar... Ne duruşma, ne keşif, ne tanık, ne bilirkişi. Ne mübaşir, ne katip, ne kürsü, ne cübbe, ne avukat...Nazım gibi, Anadolu'da bir çınar altı. Şöyle Pirus za-feri kazanmış bir komutan edasıyla dost soh-betlerine sokuluş...

Yalın insan ne ister ki daha hayatta? Ya-lın yaşam... Zoru olmayan bir yaşam...

Yaşanan yaşandı.

Mazi denen mahzende film kareleri so-nuna bağlandı. Acıların, yaşanmış ve bitmiş mutlulukların başkası tarafından bilinmese de insan kendi kendisinin bilmesini istiyor... İleri ve geri sarma tuşları yok. Geçmiş fotoğraf-ların bu güne taşınması yok... Sen değişirken mazideki fotoğraflar bir tarihin donuk şahidi gibi orada, o resimde kalacak.

Yetmişli yıllar...Seksenli yıllar... Doksanlı yıllar... İki binli yıllar. Aman Allah'ım, bir bin yılın öteki bin yıla geçişinin şahitleriyiz.

Milenyumun çocuklarıyız...

Tarihin tanıkları, kendi tarihimizin yapıcı-larıyız...

Anlamadan geçmiş hayatım. Anlamaya çalışmak, anlamsızmış zaten. Yarın endişesi

bugünümü büsbütün yutmuş... Varmak için menzile; koşmak lazım, yürümek ve yürümek lazım, durup tekrar yürümek lazım.

Her insan kendi tarihinin yapıcısı, amele-si, mimarı, tasarımcısı aslında.

İnsan bir bina gibi. Temeli, duvarları, en son çatısı... Ve çöküş... Çatıdan temele doğ-ru... Bitişin başlangıcı...

Yargıç, başkalarının yaşamına tanık olan-dır. Başkalarının yaşamına müdahalesi ile, ya-samlarının yön değiştirendir aslında.

Yine içime döndüm... Yine bir şeyler ge-çiyor içimden...

Çiseleyen yağmurdan mı, yoksa gözyaş-larımla mı ıslanmıştı bedenim. Sırılsıklamdım. Hep geleceğe dair yaşamıştım, gelecek ansı-zın gelmişti. Hiç büyümeyen sanıyor insan. Za-man yerinde durmuyor. Büyüyor, büyüyor ve en sonunda yolun sonuna geliyor. Bir adım daha... Sadece bir adım... Ötesi yok ki... Ötesi mezar...

Gelmesini, hem de bu kadar erken gel-mesini beklemiyordum. Şimdi mazi ile ya-şama zamanı. Hatıralarla...Geçmiş ile. Bazen hesaplama ile, bazen gönül kırıklıkları, iç bu-ruklukları ve pişmanlıklarla yaşama zamanı.

Erteleme, öteleme, sonracılıkla, hep za-manı saklamayla geçen zaman ansızın dur-muş, burnum çıkmaz bir sokakta betonun soğuk yüzüne çarpmıştı.

Geçmişimle beraber, bedenim de yorul-muş. En çok ellerim, ellerim yorulmuş. Bir de içerim... Hep sızı duyduğum içerim. İçerim, içerimde taşıdığım vicdanım. En çok elim ça-lışmış. Yoklamak için vicdanımı. Hep çalışmış, durmaksızın çalışmış. Hep elim vicdanımın üzerinde olmuş. Sesini dinlemiş, kulak ver-miş, duymuş, aklına duyurmuş.

Ya kavuşamadıklarım?

Ya duyamadıklarım?

Ya elimin yoklayamadığı vicdanım?

Bunlarda iç buruklukları, kırgınlıkları.

Ama...

Dünyaya yeniden gelsem. Ölsem, sonra tenime, bedenime yeniden ruh üflense yine seçerim bu çileyi.

Yine, yeniden dünyaya gelsem yine yargıç olmayı isterim herhalde...Yine bu çile dergahında bir talip olurum.

Yansam da pişmeyi, hamsam da olmayı dilerim. Düşmelerde Yusuf'u, sabırda Eyyüb olmayı, ateşte İbrahim'e su taşıyan karınca, su olmada inbikten inmeyi, vicdanda el, vicdansız el, ölümde ölmeden önce ölmeyi dilerdim.

Cübbemi ve kanun kitabımı bıraktım masanın üstüne... Daha neler bırakmadım ki geride?

Son kez baktım odama. Anılarımı, yaşamışlıklarımı, yasağa rağmen sigara içen anılarımı, tamamladığım ve tamamlamadığım dosyalarımı, dost ve meslektaş sohbetlerimi, anılarımı, velhasıl ruhumu bıraktım orada. Ruhumu bedenimden çıkarıp koydum oraya.

Sadece bedenimi aldım çıktım, ceketi alır çıkar gibi... Çıktım; bir daha dönmek üzere.

Adalet duygusu öyle bir şeymiş ki; önce ceketimize, sonra gömleğimize, daha sonra tenimize, oradan da yüreğimize işlemiş. Bırakmıyor ki peşimizi. Çıktım. Bir daha dönmek üzere.

Eserlerim, ya eserlerim nerede?Alın ve akıl teri döktüğüm eserlerim. Kılı kırk yararak, mimar-mühendis titizliğinde dantel dantel işlediğim eserlerim? Nemli ve fareli arşiv odalarında bırakıyorum. Ya Sekaya gönderilmiş, hamur kağıt olmuş, işlenmiş beyaz kağıt olmuş, belki bir öğrencinin bembeyaz bir sayfası olmuş...

Belki de kalorifer kazanlarında yakılmış, havanın isı dumanı olmuş.

Şu ellerime konan siyah is belki de...

Emeklilik; cübbeni ve kanun kitabını bırakırken, kalbini ve vicdanını da mı bırakır masanın üstüne, yoksa binlerce anı, binlerce yaşamışlıklarla mı evinin yolunu tutar yargıç?

Evinin salonuna hangi ağır ceza dosyasını asabilir ressam gibi?

Hangi kamulaştırma dosyası elden ele gezer yazar gibi?

Hangi ara kararı okunur aşıkların dudaklarında şair gibi?

Hani nerede eserlerin? Kırk yıllık emeklerin...

Altmış beş yaşını bir gün geçtiğinde seven verdiği kararlar yok hükmünde sayılır. Artı bir gününde yargıç değilsin artık.

Onun için yokluğa boşluğa atılır o imzalar.

Çünkü artık yargıç değilsin nüfus kaydına göre.

Elinde meslektaşların tarafından parası bölüşülen bir plaket ve son anı olarak verilen veda yemeğiyle dönersin evine.

Anılarında, doğrularında, yanlışlarında başbaşasın artık.

Alingansın artık.

Candan selamlar verilmez, arada çayını içmek için uğradığın meslektaşların, kalem personelin pek yüz vermez veya öyle hissedersin.

Ne bileyim.

Artık ya tansiyon hastası ya da kalp hastası artık.

Nerde o Munzur eteklerindeki keşiflerde ki atıklığın, enerjin ve gençliğin?

Yaşam dediğin ne ki?

Çok uzun bir cümle aslında. Cümleden cümleye fark var ama cümlesinin formatı hep aynı. Büyük harfle başlar, sonra harfler küçülür, sonra heceye dönüşür, heceler kelimeye, eklenen kelimeler cümleye. Öznesi, yüklemi nesnesi, bil cümle tüm öğeleri. Virgül var mesela, durup dinlenmek için, ünlemler var ahlal ve vahlar için, soru işareti, noktalı virgüller, iki nokta sırt sırta karı koca gibi ve malum son.

Nokta.

Küçük ama kocaman bir son.

Yaşam denen o uzun cümle.

Ah! Ah!

Ünlemler... Ünlemler...

VERGİ YARGILAMA HUKUKUNDA BİR İSPAT VASITASI OLARAK “TANIKLIK”

ERSEL ASLAN

Türkiye Adalet Akademisi Hakim

VERGİ YARGILAMASINDA İSPAT VE KANITLAMA ARAÇLARI

Vergilendirme işleminin icrası aşamasında devletin, otoritesini kullanmasından dolayı devlet ile mükellefler sık sık karşı karşıya gelmektedir.

Türk hukuk sistemimizde ihtilafların giderilmesi için uzlaşma ve hata düzeltme yolları gibi idari barışçıl çözüm yöntemlerinden herhangi bir sonuç alınamaması ya da idari çözümün tercih edilmemesi durumunda başvurulabilecek diğer bir yol ise yargısal çözüm yoludur.

İdari yargılama ve vergi yargılaması yazılı olarak ve dosya üzerinden yürütülmektedir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin 2. fıkrasına göre, “Danıştay, Bölge İdare Mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır.”.

Vergi yargılama hukukuna egemen olan diğer bir husus da ‘re’sen araştırma ilkesi’ olup yasal dayanağını İYUK’un 20. maddesinin birinci fıkrasından almaktadır. Bu maddede “Danıştay ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yaparlar. “...lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler.” hükmüne yer verilmektedir. Vergi yargılamasının kamu hukuku kavramı içinde mütalaa edilmesinin adeta tezahürünü bu hüküm oluşturmaktadır.

Vergi yargılamasında kural olarak taraflar da iddialarını ispat etmek için her türlü delile başvurabilirler. Delil serbestisi ilkesine göre mükellefler ve vergi idaresi iddiasını defter, belge ve 3. kişilerin verecekleri bilgilerle kanıtlama yoluna gidebilirler.

Nitekim 213 sayılı Vergi Usul Kanunun ‘Vergi kanunlarının uygulanması ve ispatı’ başlığı altında ifadesini bulan 3. maddesinin B bendine göre; ‘Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya, ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.

Vergiye doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz.

İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir.'

VERGİLENDİRME AŞAMASINDA TANIK BEYANI VE DEĞERİ

VUK'un 3. maddesinin B bendinin 2. fıkrasındaki düzenlemeye ve Danıştay'ın çeşitli kararlarına göre vergi hukukunda tanık ifadelerinin vergi hukukunda delil olarak kabul edilebilmesi için tanığın vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii bulunmalı ve söz konusu ilgi açık olmalıdır. Örnek olarak; faiz karşılığı borç alan kişinin¹, hekimin hastalarının, avukatın

müvekkillerinin², kiracının³ tarafı bulunduğu hukuki muamele veya ilişki dolayısıyla, vergiyi doğuran olayla ilgisinin tabii bulunduğu kabul edilmektedir. Görüleceği üzere tanığın vergiyi doğuran olayla ilgisinin tabii kabul edilebilmesinin belirlenmesinde en önemli unsur, tanığın vergiyi doğuran olayla bir bağının varlığıdır. İkinci unsur ise bu bağın, vergiyi doğuran olayla ilgisinin doğrudan olmasıdır. Nitekim mükellefin eniştesinin fatura düzenlememe eylemi ile bir kez ticari ilişkide bulunan müşterinin mükellefin bütün ticari faaliyeti ile ticari ilişkiye taraf olan kişinin yakınının bu ticari ilişkiyle, bina komşusunun kira kontratının içeriğiyle ilgisinin tabii olmadığı⁴ sonucuna varılmaktadır.

25.03.1987 tarihli kararı
2/ Danıştay 3.Daire,1986/3625E.,1987/1255K. ve
13.05.1987 tarihli kararı
3/ Danıştay 3.Daire,1986/3250E.,1987/2717K. ve
01.12.1987 tarihli kararı
4/ Danıştay 4.Daire,1984/478E.,1985/714K. ve
06.03.1985 tarihli kararı

1/ Danıştay 3. Daire,1986/1875 E., 1987/12 K. ve

YARGILAMA AŞAMASINDA TANIK BEYANINA BAŞVURULMASI

2577 sayılı İYUK'un 1. maddesinin ilk fıkrasında Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıkların çözümü, İYUK'da gösterilen usullere tabi olduğu ifade edilmiştir.

Özel bir idari usul yasası olan 213 sayılı VUK, yargılamaya ilişkin bazı kurallar da içerir. VUK'da yer alan bir yargılama usulü kuralı, özel kural olması nedeniyle, salt vergi yargılaması ile sınırlı olarak İYUK'daki yargılama usulü kuralından önce uygulanır. Ancak 213 sayılı VUK'da ve İYUK'un diğer maddelerinde vergi yargılamasında duruşmalarda tanık dinletilmesine ilişkin bir hükmün bulunmadığını görmekteyiz.

İYUK'un 31/1. maddesinde bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda;

- Hakimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi,
- Ehliyet,
- Üçüncü şahısların davaya katılması,
- Davanın ihbarı,
- Tarafların vekilleri,
- Feragat ve kabul,
- Teminat,
- Mukabil dava,
- Keşif,
- Delillerin tespiti,
- Yargılama giderleri,
- Adli yardım halleri
- Duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukutunu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemlerde Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu uygulanacağı belirtilmiştir. İYUK'un 31/1. maddesi, HMK'ya (Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'na) gönderme yaptığı hususları teker teker saymış, ancak tanık beyanının delil olarak kullanılmasına ya da tanığın duruşmada dinlenilmesine ilişkin herhangi bir gönderme de bulunmamıştır.

VUK'un 3. maddesi B bendinin 2. fıkrasında öngörüldüğü üzere vergilendirme sürecinde tanık beyanının belirli şartlar altında kullanılabilmesi kabul edilmişken, aynı koşullara uygun tanığın duruşmada dinlenip dinle-

nemeyeceği sorusuna Danıştay olumsuz yanıt vermiştir. Danıştay söz konusu kararında; İYUK'da yazılı yargılama usulünün esas alındığına ve esasen İYUK'un 31. maddesinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun tanığa ilişkin hükümlerine atıf bulunmadığına göre; yükümlüden canlı hayvan satın alan kişinin vergi mahkemesince duruşmada tanık olarak dinlenmesinde, tanığa yemin teklif edilmesinde ve yemine icabet etmediği nedeniyle yemin teklif edilen hususun ikrar edildiğinin kabulü suretiyle delil olarak değerlendirilerek karar verilmesinde kanun ve usul hükümlerine uyarlık bulunmadığına hükmetmiştir.(Danıştay 3. Dairesi'nin 1986/1201 E., 1986/2706 K. ve 24.12.1986 tarihli kararı)

Bu minvalden olarak inceleme elemanı tarafından tespit edilen tanık ifadelerine dayalı olan bir vergi tarhına karşı açılan bir davada, mahkeme re'sen veya talep üzerine tanıkları dinleyemeyecektir. Danıştay'ın yukarıda belirtilen kararından yola çıktığımızda tanıklık konusundaki sorunun pozitif düzenlemelerdeki eksikliğinin yanı sıra, vergi yargılamasında kabul edilen temel ilkelerin çelişmesinden doğduğu ifade etmektedir. Vergi yargılaması hukuku ilkeleri olan yazılılık ilkesi ile delil serbestisi ve re'sen araştırma ve inceleme ilkeleri somut sorunda çatışmaktadır.

Bazı müellifler arasında 'İYUK'da tanık ile ilgili bir hüküm bulunmaması ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda tanığa ilişkin hükümlerine yollama yapılmamış olması, vergi yargılamasında tanık dinlenilmesinin yasak olduğunu değil, bu konunun düzenlenmediğini gösterdiğini, ayrıca VUK'un mükerrer 378. maddesinde Danıştay ve vergi mahkemelerinde yapılacak duruşmalarda iddia ve savunmanın gerekli kıldığı hallerde mahkemenin vergi davasına konu olan tarhiyatın dayanağı incelemeyi yapmış olan inceleme elemanı ile yükümlünün duruşmada hazır bulundurduğu mali müşavir veya muhasebecisinin dinlenilebileceğini kabul etmesi yoluyla vergi davalarında kısıtlı tanık dinleme imkânı getirildiği argümanlarını savunarak tanık beyanına vergi yargılaması safhasında başvurulabileceği ileri sürülmektedir.

Doktrinde vergi yargılamasında tanık dinletilebileceğine ilişkin bir diğer gerekçe ise, vergiyi doğuran olayın tespitinin getirdiği zorluklardır. Tanık beyanı, maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasında önemli bir kanıt aracıdır. İkrizatçılık, müteahhitlik gibi faaliyetlerden elde edilen gelirlerin gizlenmesi, sahte faturaların katma değer vergisi indiriminde kullanılması ya da muvazaalı işlemlerle vergi zıyana yol açılması gibi nedenlerle yapılan

cezalı tarhiyatlara karşı açılan davalar, tanık beyanı deliline duyulan ihtiyacı net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ayrıca dava açan yükümlü, tanık beyanının vergi inceleme elemanı tarafından baskı altına alındığı, tanığın vergiyi doğuran olayla ilgisi olmadığı ya da tanıkla arasında husumet olduğu yönündeki itirazlarını ileri sürerek aleyhindeki delilin hâkim ve kendisi tarafından sorgulanması imkânını elde edecektir.

Uygulamada yargılama sürecinde tanık dinlenilmesinin önünde bulunan engelleri aşmak için adli yargıda sulh hukuk mahkemesi ya da noter kanalıyla tanıkların beyanı delil tespiti olarak vergi mahkemelerindeki dosyalara konulmaktadır. Böylelikle yargılama sürecinde tanık dinletilmesine karşı çıkan Danıştay'ın engellemesi aşılmakta, mahkemede dinlenilmemesine rağmen, tanık beyanlarına

uyuşmazlık konusu olayların ispatında bir delil olarak başvurulması ve bunlardan yararlanılması sağlanmaktadır.

BAZI AVRUPA ÜLKELERİNİN VERGİ YARGILAMASI MEVZUATINDA TANIK BEYANI

Alman ve İngiliz hukukunda vergi yargılaması duruşmasında tanık dinletilmesine imkân tanınmaktadır. Buna göre tanık beyanlarının ifadeleri duruşma sırasında alınacaktır. Taraflar duruşma sırasında mahkeme heyeti aracılığıyla karşı taraf tanıklarına sorular yöneltebilir, mahkemenin de tanık beyanının duruşma sırasında sözlü veya yazılı olarak alınacağı konusunda takdir yetkisi bulunmaktadır.

İNSAN HAKLARI AVRUPA MAHKEMESİNİN YAKLAŞIMI

AİHM, Ferrazzini – İtalya Kararında vergi davalarından kaynaklı başvurularda izlenmesi istenilen ilke açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu kararında AİHM, vergi tarhiyatı konularının, vergi mükellefi ile toplum arasındaki ilişkinin kamusal niteliğinin baskın olması nedeniyle halen kamu otoritesi hükümlerinin merkezinde yer aldığı görüşündedir. AİHM'in bu gerekçelerle vermiş olduğu ret kararı, vergi yargılamasının adil yargılamaya konu edilemeyeceği yönünde görüşü ortaya çıkarmıştır.

Ferrazzini ilkesi olarak bilinen ve vergi uzlaşmazlıklarından kaynaklı başvuruları Sözleşmenin 6/1 maddesi kapsamı dışına çıkartan bu görüş, kararın karşı oy yazısından başlamak üzere, eleştirilere hedef olmuştur. AİHM, vermiş olduğu bu ret kararıyla vergi yargılamasının adil yargılamaya konu edilemeyeceği yönünde görüşü ortaya çıkarmıştır. Bu karar, özellikle insan haklarının güvenceye alınması yönünden olumsuz etkisi nedeniyle eleştirilmiştir.

Mahkeme'nin 2006 yılında verdiği Jussila – Finlandiya kararında AİHM tanık dinlenmesine ilişkin şikâyetleri adil yargılanma hakkı yönünden ayırmış, dinlenebilir bulmuş ve incelemeye almış ,tanık dinletme kararını yerel mahkemenin takdirine bırakmıştır.

AİHM, Jussila kararındaki yaklaşımından farklı olarak, yine bir Finlandiya kararı olan Lehtinen kararında, vergi yargılamasında tanık dinlenmesini adil yargılanma hakkının bir sonucu olacak görmüştür. Lehtinen kararında, Jussila kararından farklı olarak mevcut başvuruda, idare mahkemesinin davayı gerek hukuki yönden, gerekse maddi vakalar yönünden değerlendirmesi gerekmiştir. AİHM,

iki başvuru arasındaki bu temel ayırmadan yola çıkarak, başvuruya konu davada, yazılı ifadelerde beyan edilen hususların gerçeğe uygunluğunun başvuru ve tanıklarının sözlü beyanlarına başvurularak ortaya konulabileceği görüşüyle, başvuru ve tanıklarının talebinin reddedilmesinin Sözleşme'nin 6/1. maddesi hükmünün ihlali anlamına geldiği sonucuna varmıştır.

AİHM'nin vergi yargılamasında duruşmada tanık beyanının dinletilebilmesinin Sözleşme'nin 6. maddesinde öngörülen “adil yargılanma hakkı”nın gereği olduğunu vurgulayan bir diğer kararı ise, yine Finlandiya'nın taraf olduğu Kallio kararıdır.

KANAAT VE SONUÇ

Vergi mahkemelerine intikal eden ve nitelik arz eden netameli bazı dosyalarda tanık beyanının maddi gerçeği ortaya çıkarma hususunda hâkimde kanaat oluşturabilmesi, 'Adil yargılanma' ve 'Silahların Eşitliği' ilkele-ri gereği vergilendirme safhasında güçlü ve egemen durumda bulunan idareye karşı mükelleflerin korunması,

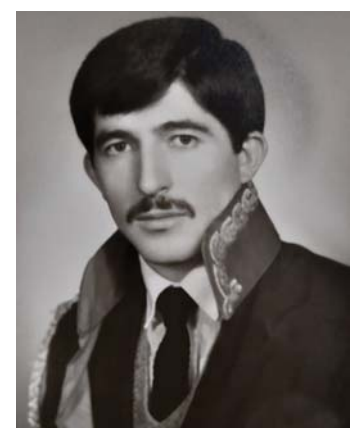
Taraf olduğumuz AİHS ile yargı yetkisini tanıdığımız AİHM'in yukarıda zikredilen kararları nazara alınarak vergi davalarındaki duruşmalarda özellikle davacı mükelleflerin ispat vasıtası olarak tanık dinleneme haklarının ve bu doğrultuda vergi mahkemelerinin de tanık dinleme yetkilerinin 2577 sayılı İYUK ve 213 sayılı VUK'na kanuna dercedilmesi gerekmektedir. Ancak vaki kanun değişikliğinde tanıkların nitelikleri, çekinme haklarının da ayrıca ve ayrıntılı bir şekilde kaleme alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 1/ Nurettin BİLİCİ, Vergi Hukuku, Savaş Yayınevi, Eylül 2020, Ankara, 50. Baskı, s.9
- 2/ Mualla ÖNCEL, Ahmet KUMRULU, Nami ÇAĞAN, Cenker GÖKER, Vergi Hukuku, Turhan Kitabevi, Ekim 2020, Ankara, 29. Bası, s.91
- 3/ Mine Uzun, “Bir Adil Yargılanma Hakkı Olarak Tanığı Sorgulama ve Tanık Dinletme Hakkının Türk Vergi Yargılamasındaki Yeri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,
- 4/ Gamze GÜMÜŞKAYA, Türk Vergi Hukukunda Duruşma, İÜHFM C.LXVI, 2008
- 5/ Yusuf KARAKOÇ, Vergi Yargılaması Hukukunda Tanık Beyanının Delil Olması, DEÜHFD, s.466
- 6/ Hasan ORAL, Vergi Yargılaması Hukukunda Tanık Beyanı, TBB Dergisi, Mart-Nisan 2020, 147.Sayı,
- 7/ Şener ÖZ, 'Vergi Yargılama Hukukunda Re'sen Araştırma İlkesi' Yüksek Lisans Tezi, Ankara,2005

SALİH KIRAL

Eskişehir Adliyesi Hakimi

AŞK ODUR Kİ BEDELİ CAN PAHASI

Şakıyan bülbüle sordum: O bağrındaki kan ne?
-Gönlümün aynasına hâkkolmuş gül rû dedi.

Pervaneye sual ettim: Seni böyle yakan ne?
-Ol şemde şems misali şûle içre zû dedi.

Sordum Mecnûn'a: Seni bunca âciz bırakan ne?
-O gece gözleriyle kalbe kemend atan âhû dedi.

Bir derviş kumru gördüm, ki suskun, gözleri yaşlı...

Sordum: Gönlüne umman gibi dolup
Dâhi gözlerinden sel olup akan ne?

Sustu, can verdi, son nefesinde Hû dedi.

Eylül 2009 ESKİŞEHİR

ŞEHİT ve GAZİLİK HAKLARININ YASAL ZEMİNİ

MİTHAT CAN KUTLUCA

İçişleri Bakanlığı Daire Başkanı

Hem dünyevi ve hem de uhrevi yönüyle büyük bir öneme sahip şehitlik ve gazilik makamları şehitlerimiz için geride bırakılan dul ve yetimler, gazilerimiz için hayatını idamede zorlukların ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur.

Bu maksatla yasa koyucu, şehit yakınları ve gazilerimizin hayatlarını idame, toplumda başları dik ve kimseye muhtaç olmadan yaşamalarını temin etmek maksadıyla devleti vazifeli kılmış, Anayasamızın 61'inci maddesiyle de bu yaklaşımı güvence altına almıştır. Madde hükmünde ifade edildiği şekliyle “Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malül ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.” diyerek “sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler” arasında ilk sırada saymıştır.

Anayasa ile devlete verilen vazife gereği şehitlerimizin dul ve yetimleriyle, gazilerimizi, koruma ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlamaya yönelik kanun ve yönetmelikler çıkarılmıştır. Çıkarılan kanun ve yönetmeliklerle sağlanan haklar değişen ve gelişen toplum hayatıyla uyumlu olacak şekilde sürekli güncellenmektedir. Ayrıca 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 08.06.2011 tarihinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde ilgili birçok bakanlık kurumu ve kuruluşu tarafından hizmet sunulan şehit yakınları ve gazilerin haklarını düzenleyecek ve koordine edecek müstakil bir daire başkanlığı olarak “Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı” kurulmuştur. Daire Başkanlığı 10.07.2018 tarihli ve 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile genel müdürlük düzeyine çıkarılmıştır. 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde belirtildiği üzere anılan genel müdürlük “Şehitlerimizin hatıralarının yaşatılması, şehit yakınları ile gazilerin her türlü mağduriyet ve mahrumiyetten korunması amacıyla; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, şehit yakınları ile

gazilere yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak” ile görevlendirilmiştir.

Mevzuatımızda şehit yakınlarımız ve gazilerimiz için alınan tedbirler kapsamında kendilerine sağlanan birçok hak bulunmaktadır ki alınan bu tedbirler Anayasamızın 10'uncu maddesinde ifade edildiği üzere "Kanun önünde eşitlik ilkesine" aykırı sayılmamaktadır. Bu haklardan öne çıkanları; İş Hakkı Uygulamaları, Ücretsiz Seyahat Hakkı, Faizsiz Konut Kredisi, Aylık Bağlama, Askerlik Muafiyeti, Nakdi Tazminat, Ek Ödeme ve Eğitim Öğretim Yardımı, Elektrik ve Su Ücret İndirimi olarak sıralayabiliriz. Aşağıda bu haklardan bazılarını kısaca değinilmiştir.

İSTİHDAM HAKKI

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun Ek 1'inci maddesinde istihdam hakkı; harp veya vazife malulü sayılanlardan hayatını kaybedenlere iki, malul olanlara bir; vazife

ve harp malullüğü kapsamındaki TSK mensubu ve güvenlik görevlilerinden hayatını kaybedenlerin yakınlarına iki; malul olanlara bir; vazife malullüğü kapsamında bulunan diğer kamu görevlilerinden hayatını kaybedenlerin yakınlarına veya malul olanlara bir; terör mağduru sivil vatandaşlardan terör eylemleri nedeniyle hayatını kaybeden veya engelli hale gelenler ile Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumuna ait fabrika, işletme, müessese veya bağlı ortaklıklarda görevli olanlardan patlayıcı maddelerin üretimi, incelenmesi, muhafazası, nakli, imha edilmesi ve zararsız hale getirilmesi sırasında oluşacak patlamalardan dolayı hayatını kaybedenlere bir olarak düzenlenmiştir. 15 Temmuz hain darbe girişiminde şehit olanlar için iki, malul olanlar için bir, malul sayılmayacak derecede yaralanan vatandaşlarımıza ise bir istihdam hakkı verilmiştir.

Şehit yakınları, gazi ve gazi yakınları-
nın istihdam işlemleri Aile, Çalışma ve Sosyal
Hizmetler Bakanlığı Şehit Yakınları ve Gaziler
Genel Müdürlüğü ve Çalışma Genel Müdürlü-
ğünce birlikte yürütülmektedir.

ÜCRETSİZ SEYAHAT HAKKI

4736 Sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca şehit yakınları ve gazilerimizin; demiryolları ve denizyollarının şehir içi ve şehirlerarası hatlarından, belediyelere, belediyeler tarafından kurulan şirketlere, birlik, müesseseler ve işletmelere veya belediyeler tarafından yetki verilen özel şahıs ya da şirketlere ait şehir içi toplu taşıma hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaları sağlanmıştır.

FAİZSİZ KONUT KREDİSİ

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 56'ncı maddesi ile mülga 45'inci ve 64'üncü maddelerine, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 47'nci maddesine ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna göre veya 2330 sayılı Kanun hükümleri uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre harp veya vazife malulü olmaları sebebiyle kendilerine aylık bağlananlara bir konut ile sınırlı olmak kaydıyla Toplu Konut İdaresince faizsiz olarak kredi verilmektedir. Aynı kanunlar kapsamına giren sebeplerle hayatını kaybedenlerin dul ve yetimleri ile harp veya vazife malullüğü aylığı almaktayken faizsiz kredi hakkından yararlanmaksızın hayatını kaybedenlerin dul ve yetimleri için ise; bir konut ile sınırlı olmak

üzere, öncelikle dul eşine, eşi hayatta değilse veya evlenmişse kredi kullanacak çocuklardan en az birisinin yetim aylığı almakta olması kaydıyla aylık bağlanma koşullarına bakılmaksızın talepte bulunan çocuklarına müstereken, bu kişiler bulunmadığı takdirde de öncelikle anaya olmak üzere ana veya babasına konut sahibi yapmak amacıyla Toplu Konut İdaresince faizsiz olarak kredi verilmektedir.

Ayrıca 667 sayılı KHK ve 675 sayılı KHK ile 15 Temmuz hain darbe girişiminde hayatını kaybeden şehitlerimiz hak sahipleri ile, malul olan ve malul sayılmayacak derecede yaralanan vatandaşlarımıza da faizsiz konut kredisinden yararlanma imkanı sağlanmıştır.

Toplu Konut İdareleri tarafından Şehit Ailelerine Harp ve Vazife Malulleri ile Dul ve Yetimlerine Açılacak Faizsiz Konut Kredisi Hakkında Yönetmelik 13.02.2014 tarih ve 28912 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Uygulamalar ilgili yönetmelik hükümleri doğrultusunda yapılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda detaylandırılmış bu haklar ve burada değinemediğimiz diğer hakların hiç biri kuşkusuz bu toprakları bize vatan kılan aziz şehitlerimiz ve gazilerimize karşı olan minnet borcumuzun karşılığı değildir. Onlara minnet borçluyuz ve bu borç asla kapanmayacaktır. Şehitler nurumuz, gazilerimiz onurumuzdur.

ŞEHİT/VAZİFE MALULÜ/HARP MALULÜ/GAZİ/MUHARİP GAZİ VE YAKINLARINA TANINAN HAKLAR

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca İşlem Yürütülen Haklar

İlgili Mevzuat

İstihdam (İş) Hakkı

- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (Ek Madde 1)
- Terörle Mücadele Kanunu Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İstihdam Edilecekler Hakkında Yönetmelik

Ücretsiz Seyahat

- 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Madde 1)
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Ücretsiz veya İndirimli Seyahat Kartları Yönetmeliği

Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüplerinden Yararlanma

- Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik

**Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)
Başkanlığınca İşlem
Yürütülen Haklar**

İlgili Mevzuat

Aylık Bağlanması

- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (55,64,66,68,72'nci maddeler)
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Madde 25,32,33,34,35, 47)

**Aylıklarda Derece/Kademe ve
Emsal Aylık İlerlemesi**

- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (Ek Madde 77)

Emekli İkramesi

- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (Madde 89 ve Ek Madde 78)
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Madde 36)
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (Madde 21)

**Ek Ödeme (Tütün İkramesi) ve
Eğitim Öğretim Yardımları**

- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (Ek Madde 79)

**Sağlık Hizmetlerinde Katılım
Payı ve İlave Ücret Alınmaması**

- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Madde 69 ve Madde 73)

**Ortez, Protez ve Diğer
İyileştirici Araç ve Gereçlerin
Temininde Kısıtlama
Getirilmemesi**

- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Madde 73)

**Bazı Tedaviler ile Sağlık
Giderlerinin Karşılmasında
Kolaylıklar**

- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Madde 63)
- Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliği

Bakıma Muhtaçlık Ödemesi

- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (Ek Madde 77)

**Maluliyet Aylıklarının
Kesilmemesi**

- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (Madde 5)

Şeref Aylığı Bağlanması

- 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun (Madde 1)

**Sosyal Yardımlaşma ve
Dayanışma Vakıfları Yardımları**

- 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu

**Millî Savunma Bakanlığı,
İçişleri Bakanlığı, Kuvvet
Komutanlıkları, Emniyet Genel
Müdürlüğü, Jandarma Genel
Komutanlığı ve Sahil Güvenlik
Komutanlığınca İşlem Yürütülen
Haklar**

İlgili Mevzuat

Ölüm Yardımı

- 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu (Madde 177)
- 3269 Sayılı Uzman Erbaş Kanunu (Madde 16)

Şehitliğe Defin (Valilikler)

- Şehitlik Yönetmeliği (Madde 3)

Tazminat

- 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (Madde 3)
- 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu (Madde 21)
- 2453 Sayılı Yurt Dışında Görevli Personele Nakdi Tazminat Verilmesi ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (Madde 1)
- 2566 Sayılı Bazı Kamu Görevlilerine Nakdi Tazminat Verilmesi ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (Madde 1)
- 3497 Sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun (Madde 3)
- 4536 Sayılı Denizlerde ve Yurt Yüzeyinde Görülen patlayıcı Madde ve Şüpheli Cisimlere Uygulanacak Esaslara İlişkin Kanun (Madde 12)
- 2629 Sayılı Uçuş, Paraşüt, Denizaltı, Dalgıç ve Kurbağa Adam Hizmetleri Tazminat Kanunu (Madde 13 ve 14)

**Kamu Konutlarından Yararlanma
ve Kira Bedelinin Devlet
Tarafından Ödenmesi**

- 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu (Madde 21)
- 2006/8 Sayılı ve 3713 Sayılı Kanun'un 21'inci Maddesinin Uygulanması konulu Başbakanlık Genelgesi

**Çocuk ve Kardeşlerin Askerlik
Hizmeti Muafiyeti**

- 1111 Sayılı Askerlik Kanunu (Madde 42)

**İkâmetine Yakın Yerde Askerlik
Hizmeti Yapma**

- TSK Erbaş ve Er İşlemleri Yönergesi

**Devlet Memuru Alımlarında
Puan Ayrıcılığı**

- Millî Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlıklarında İlk Defa Devlet Memurluğuna Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Yönetmelik

**Millî Eğitim Bakanlığınca (MEB)
İşlem Yürütülen Haklar****İlgili Mevzuat****Özel Öğretim Kurumlarından
Ücretsiz Yararlanma**

- Özel Öğretim Kurumları Kanunu (Madde 13)
- Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği

**İstenilen Okula Kayıt ve
Nakil(Okul Öncesi, İlk ve Orta
Öğretim)**

- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği
- Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği

**Orta Öğretim Okullarında
Parasız Yatılılık**

- 2684 Sayılı İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun (Madde 5)
- İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Parasız Yatılılık, Burs ve Sosyal Yardımlar Yönetmeliği

**Öğretmen Eşlerin Zorunlu
Çalışma Muafiyeti ve Yer
Değiştirme Ayrıcalıkları**

- Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği

**Vergi/Ücret Muafiyetleri ve
İndirimler****İlgili Mevzuat****Emlak Vergisi Muafiyeti**

- 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu (Madde 8)

**Silah Bulundurma ve Taşıma
Yetki Belgelerinin Vergi ve Harç
Muafiyeti**

- 6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun (Madde 7)

Elektrik Ücret İndirimi

- 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Madde 1)

Su Ücret İndirimi

- 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (Madde 1)

Diğer Haklar

İlgili Mevzuat

Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca (TOKİ) İşlem Yürütülen Haklar

- 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu (Ek Madde 2)
- Toplu Konut İdaresi Tarafından Şehit Ailelerine, Harp Ve Vazife Malulleri İle Dul Ve Yetimlerine Açılacak Faizsiz Konut Kredisine Hakkında Yönetmelik

Kredi ve Yurtlar Kurumunca (YURTKUR) İşlem Yürütülen Haklar

- 2330 Sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (7'nci madde)
- 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs/Kredi verilmesine ilişkin Kanun
- Yüksek Öğrenim Kredi Ve Yurtlar Kurumu Burs-Kredi Yönetmeliği
- Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Yurt İdare ve İşletme Yönetmeliği

Atanma Taleplerinde Kısıtlayıcı Hükümlere Bakılmaması

- Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına Dair Yönetmelik

Sayısal Oyunlar Bayilik Ruhsatı

- Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Sayısal Oyunlar Yönetmeliği

Şehitler ve Gaziler Günlerinde İdari İzin

- 2005/27 sayılı ve "Şehitler ve Gaziler Günleri" konulu Başbakanlık Genelgesi

Sosyal Tesislerden Yararlanma

- 2006/16 sayılı ve "Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Sosyal Tesislerden Şehit Yakınları ile Gaziler, Harp ve Vazife Malulleri ve Yakınlarının Yararlandırılması" konulu Başbakanlık Genelgesi

Müze ve Ören Yerlerinden Ücretsiz Yararlanma

- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müze ve Ören Yerlerine Girişlerde Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönerge

Devlet Övünç Madalyası

- 2933 Sayılı Madalya ve Nişanlar Kanunu (Madde 2)
- Madalya ve Nişanlar Yönetmeliği

Hizmetli Unvanlı Şehit ve Gazi Yakınlarının Büro Hizmetlerinde Görevlendirilmesi

- 2018\4 sayılı Başbakanlık Genelgesi

HÜSEYİN ZAHİD İNANÇ

Ankara Batı Cumhuriyet Savcı Adayı

BEN AŞKIMI ZAMANA TERK ETTİM

Takvim yaprakları atacak kendini tek tek
Tutamayacaksın.
Kim bilir kaç kılıf değiştirecek asırlık çınarlar
Kaç bebek doğacak kim bilir
Ve kaç beden gözlerini kapayacak dünyaya
Oğullar baba, babalar dede olacak belki
Ve kovalayacak akrep yelkovanı, yelkovan akrebi
Kaç bahar daha uğrayacak bu topraklara
Ve yağmur kaç kere daha yıkayacak bu sokakları kim bilir
Aşıklar çiçek bulamayacak gezdiğimiz tarlalarda
Ağaç dallarında bizi gözetleyen kuşlar
Göç edecek başka diyarlara
Ve sen terk edeceksin bu diyarı
Sigaramdaki duman misali karışıp gökyüzüne
Kaybolacaksın.
Zaman kollarını kelepçelemiş, sürükleyecek seni
Her saniye yaklaşacaksın zamansız diyarlara
Karşı koyamayacaksın.
Dalgalar götürecek seni
Bir sandal misali savrulacaksın
Demir atacaksın başka limanlara
Yeni bir hayat
Yeni bir yuvan olacak belki
Yaşlanacaksın sonra
Benden habersiz
Ve ben yaşlanacağım, sensiz.

ADLİYEMİZDEN HABERLER

ADLİYEMİZDE VEDA PROGRAMI DÜZENLENDİ.

Ankara Batı Adliyesi Cumhuriyet Başsavcısı olarak görev yaparken 24/12/2020 tarihli ve 1160 sayılı Adli Yargı Kararnamesi ile Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına atanan Sayın Ahmet AKÇA'ya veda programı düzenlendi.

Küresel pandemi nedeniyle sosyal mesafe kurallarına dikkat edilerek düzenlenen Veda Programına Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı, Adalet Komisyonu Başkanı, Cumhuriyet Başsavcı Vekilleri, Ağır Ceza Mahkemesi Başkanları, Ticaret Mahkemesi Başkanı, Cumhuriyet Savcıları ve Hakimler katıldı.

ANKARA BATI CUMHURİYET BAŞSAVCIMIZ SAYIN GÖKHAN KARAKÖSE GÖREVE BAŞLADI.

Ankara Cumhuriyet Başsavcı Vekili iken 24/12/2020 tarihli ve 1160 sayılı Adli Yargı Kararnamesi ile Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına atanan Sayın Gökhan KARAKÖSE görevine başladı. Yayın Kurulu olarak Cumhuriyet Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE'ye yeni görevinde başarılar dileriz.

**ADALET BAKANIMIZ SAYIN ABDULHAMİT GÜL,
ANKARA BATI ADLİYESİNİ ZİYARET ETTİ.**

Adalet Bakanımız Sayın Abdulhamit GÜL Ankara Batı Adliyesini ziyaret ederek 24/12/2020 tarihli ve 1160 sayılı Adli Yargı Kararnamesi ile göreve başlayan Cumhuriyet Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE'ye hayırlı olsun dileklerinde bulunarak adliyemiz anı defterini imzaladı.

Geri sayım tamamlandı, Uydumuz Uzaydaki Yerini Aldı

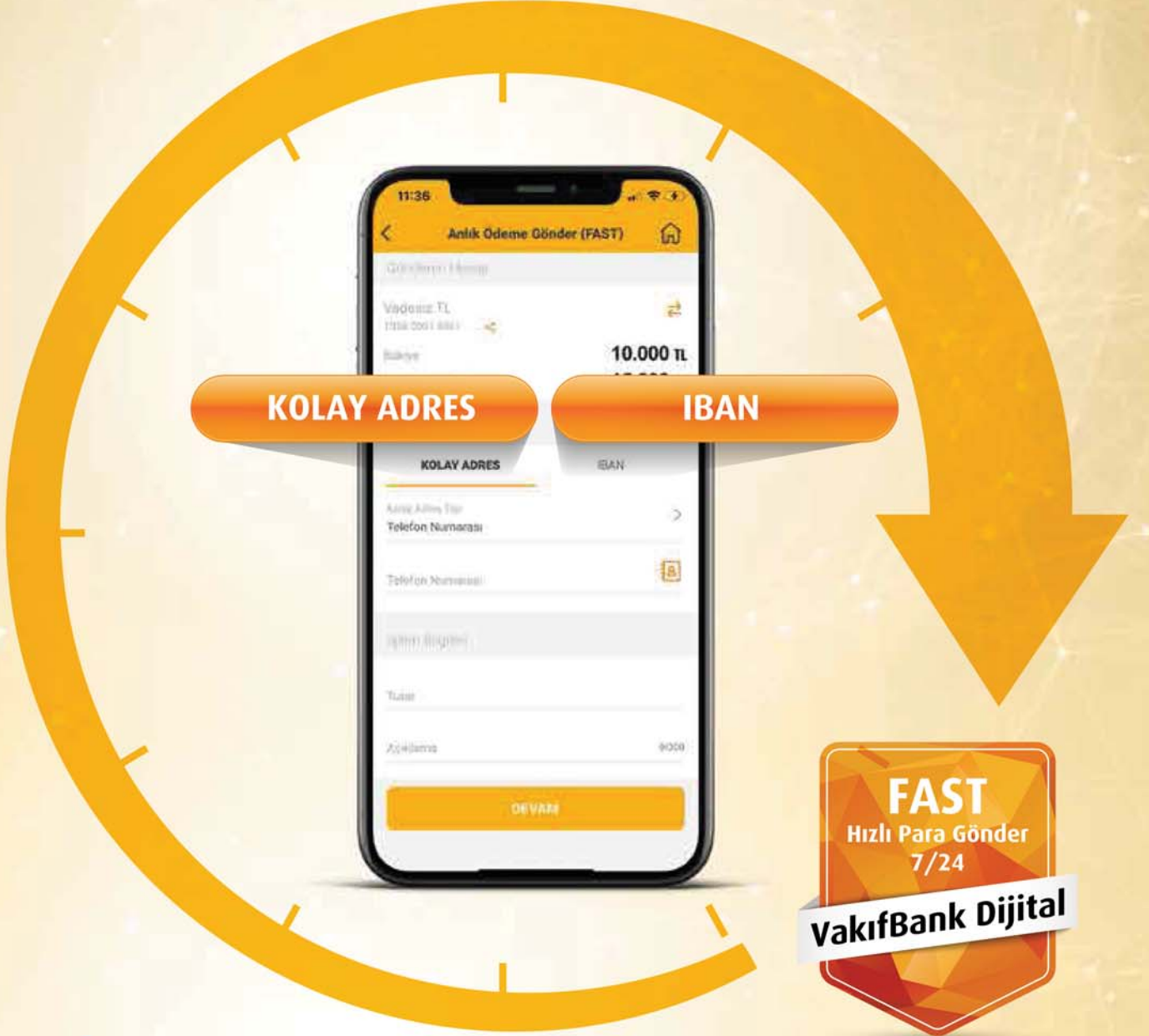
*TÜRKSAT 5A haberleşme uydumuzun
30 yıl sürecek serüveni başlıyor.*

VakıfBank'ta FAST ile para göndermek çok kolay

Kolay Adres ya da IBAN'la 7/24 dilediğiniz kişiye dilediğiniz anda para gönderebilirsiniz.

VakıfBank, daima seninle.

#dijitalkolaylaştırır

444 0 724 | vakifbank.com.tr

 /vakifbank

 VakıfBank
Burası Sizin Yeriniz

Sarkamış şehitlerinin
aziz hatırasına

Kar Çiçekleri

Yürüdü sonsuza kar çiçekleri
Önlerinde cennet kelebekleri
Derin uykulara dalıp gittiler
Sanki dönmemeye yemin ettiler
Kutlu bir yemindi aralarında
Ölmemeye dair; Allah katında
Sıladan geçtiler, yardan geçtiler
Kınalı kuzular, serden geçtiler
Geçit vermesede bu yüce dağlar
Varamasalarda menzile kadar
Herbiri bir anıt olup yükseldi
Bu çiçekler nurdan heykele döndü
Dostlar biliniz ki o günden beri
Bu dağlarda açar kar çiçekleri

İlhami DEMİRKOPARAN
Ankara Batı
Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı